

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra Psychologie

Diplomová práce

Eliška Remešová

Role muže v současných partnerských vztazích

The role of men in current romantic relationships

Praha 2014

Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Šulová, CSs.

Ráda bych tímto poděkovala prof. PhDr. Lence Šulové, CSc. za cenné komentáře, kterými mne vybízela k neustálé reflexi, za její laskavý a povzbuzující přístup a za její důvěru, kterou ve mě vložila. Můj vděk patří také Mgr. Pavlu Ratajovi, jehož rady mi umožnily zbrzdit nadšení a nechat tuto práci dozrát.

Děkuji také mužům, kteří se mnou ochotně spolupracovali na výzkumu v této práci. Základním kamenem i živnou půdou této práce jsou především jejich autentické projevy, s nimiž jsem pracovala s veškerým respektem.

Velké dík patří také mým blízkým, především mé rodině za podporu a pochopení a mým přítelkyním Ivě a Lence za jejich povzbuzení a trpělivost při nekonečných rozhovorech a přemítáních nad touto prací.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. listopadu 2014

.....
Eliška Remešová

Abstrakt

Diplomová práce „Role muže v současných partnerských vztazích“ se zabývá konceptem mužství s důrazem na oblast partnerských vztahů. Konkrétně se věnuje vývoji identity a specifikům mužské identity, maskulinitě a možným vývojovým cestám k mužství. Dále popisuje základní charakteristiky partnerských vztahů a specifikuje roli muže v nich.

V empirické studii je pomocí kvalitativní metodologie mapována mužská perspektiva partnerských vztahů a zaměřuje se především na to, jak vnímají muži partnerský vztah, ve kterém se nacházejí, a svou roli v něm. Této studii se účastnilo padesát mužů nacházejících se v době realizace studie v partnerském vztahu, kteří vyplňovali poloprojektivní dotazníky, jmenovitě Nedokončené věty a Partnerský život a jeho části.

Výsledky výzkumu bez nároku na jakákoliv zobecnění uvádějí kategorie partnerského vztahu včetně jejich popisů z pohledu dotazovaných mužů a přehled činností, které v rámci partnerského vztahu muži vykonávají.

Klíčová slova

Muž, identita, gender identita, maskulinita, partner, partnerský vztah

Abstract

The thesis "The role of men in current romantic relationships" is dedicated to the concept of manhood with an emphasis on romantic relationships and focuses specifically on an identity development and its male specifics, masculinity and various developmental paths leading to an achievement of manhood. It also describes the basic characteristics of romantic relationships and specifies the role of men in them.

The empirical study is based on a qualitative methodology and maps male perspective of romantic relationships. Further focus is on how men perceive the romantic relationship and their role in it. Fifty men involved in a romantic relationship participated in this study. Participants filled in projective questionnaires, namely Incomplete sentences and Life at romantic relationship and its parts.

The research results refer the categories of romantic relationship including its detailed descriptions from the perspective of participants and also offer an overview of activities done by men within the partnership with no claim for any generalization.

Keywords

Male, identity, gender identity, masculinity, partner, romantic relationships

OBSAH

I. ÚVOD K PRÁCI.....	8
II. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. Muži.....	11
1.1 Vývoj a utváření identity.....	11
1.1.1 Vývoj rodové identity neboli gender identity	14
1.1.2 Křehkost mužské identity.....	19
1.2 Koncepce maskulinity	23
1.2.1 Aspekty mužství.....	26
1.3 Cesta k mužství	28
1.3.1 „Tvrdý“ muž.....	30
1.3.1 „Měkký“ muž	36
1.3.2 „Usmířený“ muž.....	41
2. Mladá dospělost a partnerský vztah.....	44
2.1 Mladá dospělost	44
2.2 Partnerství a manželství u mladých lidí	45
2.3 Volba partnera a zahájení partnerského vztahu.....	49
2.4 Očekávání mužů a žen v partnerských vztazích.....	53
3. Muži v partnerských vztazích	57
3.1 Muži a výzkum.....	57
3.2 Muži a vybrané složky partnerského vztahu	59
3.2.1 Muži a láska	60
3.2.2 Muži a komunikace	62
3.2.3 Muži, sex a intimita.....	64
3.2.4 Muži a volný čas	66
3.2.5 Muži, finance a domácnost.....	66
3.2.6 Muži a výchova dětí	68
III. EMPIRICKÁ ČÁST	71
4. Metodologická východiska	71
4.1 Účel výzkumu a výzkumné otázky	72
4.2 Výběr vzorku respondentů	73
4.3 Použité výzkumné metody	73
4.3.1 Nedokončené věty	75
4.3.2 Partnerský život a jeho části.....	76
4.3.3 Osobní a rodinná anamnéza	76
4.4 Pilotní studie.....	77
5. Realizace výzkumu	78

5.1	Popis vzorku respondentů	78
5.2	Sběr dat.....	82
5.3	Etické aspekty výzkumu.....	83
5.4	Zpracování dat.....	83
6.	Analýza a interpretace výsledků.....	85
6.1	Popis kategorií a skupin	88
6.1.1	Nedokončené věty	88
6.1.2	Partnerský život a jeho části.....	98
6.2	Zodpovězení výzkumných otázek.....	101
7.	Diskuse	103
IV.	ZÁVĚR	108
V.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	110
VI.	PŘÍLOHY.....	123

I. ÚVOD K PRÁCI

Tato diplomová práce je výsledkem dlouhodobého zájmu o genderovou problematiku, a to především o přeměnu tradičního pojetí partnerských vztahů a jednotlivých rolí v nich, v souladu s celospolečenskými a kulturními změnami. Takovými změnami mám na mysli nejen zrovnoprávnění žen a vzestup ženské emancipace a feminismu, či rozmělnění typických rodinných vzorců mimo jiné důsledkem obou pracujících rodičů, ale také důraz na jiné schopnosti a nároky kladené na muže či nově silný vliv módních trendů v rámci mužské populace, aj.

Devatenácté století, doba dalekosáhlé kulturní, politické a socioekonomické transformace v Evropě, přinesla zásadní změny v postavení žen. Ženy bojovaly za svá práva v právních, ekonomických i politických sférách. V různých částech Evropy se tento proces vyvíjel odlišně a přinášel různé vzorce, avšak napříč těmito odlišnostmi můžeme hovořit o tomto století jako o době aktivního vymezování se žen napříč různými oblastmi. Zajímáme-li se o tuto problematiku, je snadné najít nespočet publikací, studií a jiných zdrojů, které nám poskytují široký přehled o přerodu ženské role v průběhu tohoto období. E. Badinterová ve své knize píše: “Ještě donedávna byla tajuplnou částí lidstva žena a nikoho nenapadlo zamýšlet se nad mužem. Zdálo se, že mužství přichází samo od sebe: zářné, přirozené a protikladné ženství. Tyto tisícileté samozřejmosti vzaly poslední tři desetiletí za své. Když ženy začaly hledat novou definici sebe sama, donutily muže udělat to samé” (Badinterová, 2001, s. 9).

Mužství a ženství jsou pojmy relativní, vycházející ze vzájemného vymezení, a proto také nemohou být pochopeny bez odkazování k tomu druhému (Badinterová, 2003). A přesto, o mužské transformaci bylo popsáno významně méně stránek než o té ženské. Vysvětlením může být, že zatímco ženy bojovaly především proti vnějšímu nepříteli – jejich společenskému a politickému omezení, nepřátelé mužů jsou však také uvnitř nich samých. Zatímco ženy prožívaly silný hněv bojem, problém mužů tkví především ve vlastní izolaci a horší adaptaci na změny. Za zdravějším vývojem mužství v srdci každého

z nich pak stojí postupné a opatrné opuštění vnitřních zdí a pozvolné otevření se okolnímu světu s ochotou prožívat jak zármutek, tak blízkost a důvěru (Biddulph, 2007).

Zároveň uspořádání současné doby nikterak nepomáhá chlapcům, potažmo mužům ukotvit svou identitu. Podle S. Biddulpha (2007) je to jednak tím, že se role otce redukovala na živitele rodiny, a ani v této sféře již jeho postavení není výsadní, protože v mnoha rodinách přispívají do rodinného rozpočtu oba partneři. Malí chlapci pak navíc tráví většinu času se svými matkami, babičkami, vychovatelkami v mateřských školách, učitelkami na základní škole. „...chlapci a muži spolu komunikují jen zřídka.... Důsledkem toho vzniká problém, jehož jsme si všichni vědomi: Malí chlapci v dnešním světě často jen vyrostou ve větší malé chlapce. Klukům chybí „software“ mužství. Po citové stránce z nich vyrůstají děti v dospělých tělech“ (Biddulph, 2007, s. 20.) na rozdíl od žen, kdy „Dívky ... obvykle vyrůstají v neustálém kontaktu s celou řadou schopných komunikativních žen, a to doma, ve škole i přátelských vztazích. Díky tomu se učí otevřenému a sdílnému stylu ženství, jež jim umožňuje sblížit se s ostatními ženami a po celý svůj život jim poskytovat podporu a totéž od nich přijímat“ (Biddulph, 2007, s. 14.).

Hlavním cílem této diplomové práce je nalézt pomocí empirického šetření odpovědi na složité otázky týkající se mužské role a perspektivy v současných partnerských vztazích. Výzkumný projekt je řešen kvalitativně. Konkrétně se jedná o kódování, vycházející z principů zakotvené teorie, dvou technik, konkrétně „Nedokončené věty“ a „Partnerský život a jeho části“. Účelem kombinace dvou inventářů a dotazníku, mapující reálie respondentů, je dosažení vzájemného prolnutí jednotlivých úhlů pohledu, a tím zajistit komplexní pohled na danou problematiku.

Přínosem této práce bude pilotní výzkumné šetření tohoto fenoménu na mužské populaci v českém prostředí a možnost využití získaných poznatků v rámci psychoterapeutické a poradenské praxe v oblasti partnerských a rodinných vztahů. Než přistoupíme k samotnému empirickému šetření, zmíním základní teoretická východiska vývoje mužské identity, maskulinity, mužské role a jejich užšího působení v partnerských vztazích.

Teoretická část obsahuje tři významné celky, první z nich mapuje subjekt této studie, tedy muže, vývoj jeho identity a její specifika. Druhý celek definuje a vymezuje prostor, ve kterém tato studie pracuje, a tím jsou partnerské vztahy, zákonitosti jejich

vzniku, jednotlivých fází, atd. Třetí část slouží jako most, který obě témata vzájemně propojuje. Pro dotvoření konkrétního obrazu uvádím nejen zajímavé studie a vědecké statě různých autorů, kteří se problematikou muže v partnerských vztazích zabývají, ale také vybrané aspekty partnerského vztahu a mužská specifika s nimi spojené.

Praktickou část tvoří kvalitativní výzkum, který jednak doplňuje teoretickou rešerši a rovněž nabízí cesty, kterými se mohou výzkumy spojené s tímto tématem ubírat. Konkrétně se jedná o mapující studii, které se účastnilo padesát mužů. Kvalitativní data získaná z dotazníku, obsahujícího dvě nestandardizované metody a anamnestický dotazník, byla zpracována kódováním, na základě kterého byly vytvořeny a popsány kategorie související s partnerským vztahem a mužem v něm bez nároku na jakákoliv zobecnění. V příloze se nachází pro ilustraci jeden vybraný vyplněný dotazník.

Chtěla bych v úvodu práce také osvětlit, z čeho sama vycházím a jakým způsobem k tématu přistupuji. Jsem srozuměna, že ačkoliv mé šetření může poodhalit zajímavé skutečnosti a specifika mužské role v partnerských vztazích, nedokáže pokrýt téma jako celek a neposkytne zpracování v celé jeho úplnosti. Domnívám se dále, že navzdory mému nejlepšímu úmyslu, nemohu být zcela objektivní a že ne všechny myšlenky mohu plně doložit, a to především z prosté skutečnosti, že jsem žena. To ale nikterak nesnižuje význam, který otázce mužství a mužské identity osobně přikládám, obzvlášť v současné době, kdy muži pravděpodobně procházejí několika dekádami nejednoduchého období plného možných protichůdných očekávání, požadavků a nejasných modelů, vzorů a kompetencí jak od společnosti, žen, tak mužů samotných. Nijak si nenárokuji všeobecně platnou pravdu, a naopak doufám, že má práce napomůže rozvinout otevřenou diskusi.

Text v rámci této práce může působit poněkud disproporčně opomínajíc ženskou perspektivu. Jedním z důvodů, proč se týká především mužů, je limitující rozsah této práce, a proto jsem se chtěla přidržet tematickému řazení. Druhým důvodem je již existující diplomová práce A. Borské¹, realizovaná na katedře psychologie University Karlovy, zaobírající se vývojem a utvářením identity ženy z pohledu psychologie, která může v tomto případě posloužit jako vyvažující prvek tematického celku muže a ženy.

¹ Borská, A. (2010): Vývoj a utváření identity ženy z pohledu psychologie

II. TEORETICKÁ ČÁST

1. Muži

V následujících podkapitolách nastíním vývoj identity jako takové i specifika vývoje mužské identity. Poohlédneme se po typických attributech a rysech mužství, a uvedeme si typy mužů, podle jednotlivých autorů, kteří se muži a mužstvím zabývají. Typy mužů v tomto ohledu je třeba brát s jistým nadhledem, cílem není muže zjednodušeně kategorizovat, nýbrž pokusit se poskytnout jistou představu o rozmanitosti mužství v celém jejím spektru.

Kam až sahá věda o člověku, je doprovázena neutuchajícím a vyrovnaným sporem o vlivu na člověka. Ono známé „nature vs. nurture“ se prolíná každým tématem spojeným s lidským jedincem, a nejinak je tomu s tématem muže, jeho identity, rysů a projevů a souborů rolí a očekávání, která jsou na něj kladena. Jsem si vědoma důležitosti obou těchto determinací, a proto kladu důraz na objasnění, jakým způsobem je tato práce uchopena. Cílem této práce není tento spor ani protentokrát vyřešit, ani vyjasnit či působení má silnější vliv na utváření muže a jeho maskulinity v kontextu partnerských vztahů.

Ačkoliv explicitně nedefinuji roli přírody a sociálního činitele v rámci své práce, domnívám se, že biologické pohlaví muže vycházející z biologického determinismu, stejně tak jako sociální konstrukt genderu, jsou si rovnocennými fenomény, a jsou oba klíčové pro celostní pochopení muže a jeho role v partnerských vztazích. V tomto případě jsou biologické i sociální determinanty ve vzájemné interakci a z toho důvodu se pokusím o prolnutí obou úhlů pohledu napříč touto prací. Pro doplnění doporučuji některé zdroje, které se více zabírají těmito východisky. Jedná se například o publikaci „Ženy, muži a společnost“ (Renzetti, Curran, 2003) nebo „Sociální psychologii“ (Výrost & Slaměnik et al. 2008).

1.1 Vývoj a utváření identity

Vzhledem k mnohovýznamnosti slova „identita“, které dává velký prostor pro rozdílné interpretace a s přihlédnutím, že identita a potažmo identita muže nebo genderová

identita jsou stěžejními pojmy této práce, shledávám za důležité si předem definovat, co si pod tímto pojmem představuji a jakým způsobem s ním operuji.

Kořeny významu identity nacházíme v latině, pojem „identita“ překládáme jako totožnost. J. Locke definoval identitu jako stav či skutečnost téhož stejného člověka v průběhu různých fází existence. (Locke podle Bosma & Kunnen, 2001). Ať už nahlížíme na identitu jako na schéma self, souhrn osobnostních rysů a predispozic či individualitu jedince, rozumíme jí podle konvenčních teorií jako stabilní strukturu postavené na základě našeho rozvoje (Bosma & Kunnen, 2001). Identita je odpovědí jedince na otázky „**kdo jsem?**“ a „**kam patřím?**“.

Identitu, jako psychologický pojem, pravděpodobně první použil Sigmund Freud, avšak daleko častěji ji spojujeme s E. Eriksonem, který koncept identity podrobně rozpracoval. Podle něj se skládá ze tří komponentů: identifikace z dětství, současných identifikací a základních životních závazků. Zároveň Erikson pracuje se dvěma pojmy, a to se self identitou a ego identitou. Self identita je součástí toho, jak vnímáme sami sebe. Ego identita je psychologický mechanismus, který umožňuje „narůstání jistoty, že vlastní schopnost udržet vnitřní stejnost a kontinuitu (vlastní ego v psychologickém smyslu) se rovná schopnosti udržet vlastní smysl stejnosti a kontinuity pro jiné“ (Erikson, 1968 cit. podle Bačová, 2008, s. 115). E. Erikson tento proces vytváření identity spojoval s pojmem krize identity, která by v ideálním případě měla být vyřešena získáním vlastní identity mezi 20. a 25. rokem věku. Vyřešení krize identity je podmínkou pro konzistentní sebepojetí a získání vnitřních měřítek a pravidel pro posuzování vlastní hodnoty i hodnoty jiných. Tento proces se pro úplnost skládá z těchto fází: krize identity, institucionalizované moratorium, boj mezi egem a superegem o dominanci a stupně hodnotové orientace (Bačová, 2008).

J. E. Marcia přepracovává Eriksonův koncept do čtyř statusů identity. **Difúze identity** znamená, že proces vývoje identity ještě nezačal, mohou se však objevovat první úvahy o tom, jak by to mohlo být, kým by jedinec mohl být, atd. Jedinci s **přejetou identitou** také vykazují určitou ideologickou a profesionální pozici, avšak neprošli krizí identity. Tito lidé spíše akceptovali normy a hodnoty z primárních rodin bez hluboké reflexe a vytvoření si vlastního postoje. **Moratorium** je stav identity, při kterém se jedinec nachází v průběhu krize identity. Prochází aktivním kladením otázek a hledáním odpovědí, osciluje mezi očekáváními rodičů a vlastními plány. V tomto případě ještě nedošlo

k pevnému ukotvení vlastní identity. Vyřešením moratoria je **dosažená identita**, která se charakterizuje úspěšným vyřešením krize identity, vlastním přehodnocením ideologických a společenských přesvědčení, splynutím s těmi, se kterými se ztotožňují a odložení nekompatibilních s jejich identitou (Atkinsonová et al., 2003). Vyjmenujme pro přehled řadu dalších autorů, zabývajících se konceptem identity: S. Stryker, G. Kelly, R. Harré, P. Weinreich, R.F. Baumeister aj. (Bačová, 2008).

V. Bačová dále uvádí, že v naší kultuře, identitu osoby, příp. společnosti vyjadřujeme několika charakteristikami současně. Zmiňuje autenticitu, integritu, kontinuitu, relativní stejnost v čase, sebedefinování, definování jinými, odlišnost od jiných, uvědomění si odlišnosti a afiliaci s lidskými společnostmi (Bačová, 2003). „Identita se zároveň stala takovým pojmem, od kterého se odvozuje a kterým se vysvětluje jisté konání lidí. Poukazujeme často na identitu svou (i jiných lidí), když hovoříme, že konáme jistým způsobem proto, že jsme někým či něčím“ (Bačová, 2008, s. 110). Identitu můžeme dělit také na osobní a sociální. Osobní identita stojí na vnitřním základě sebehodnocení a sebeúcty jedince, a propojuje se se sociální identitou na poli sociálních kategorií, formou příslušnosti k určité skupině potažmo skupinám. Pojem identita tak můžeme chápat jako propojení dvou důležitých aspektů, a to sociální a psychologické reality. O stejné dělení se opírá i Teorie sociální identity H. Tajfela (1986).

Vycházejíc ze studia různých teorií a pohledů na identitu, definuje V. Bačová tři roviny definování sebe sama, a to intrapersonální, interpersonální a sociální. V **intrapersonálním** pojetí chápeme identitu jako jedincem vnímanou vlastní totožnost. Stěžejní je kontinuita jedince v čase a vývojových fázích jedince, které s sebou nesou různé změny. Člověk si tímto definuje sebe sama pro sebe i ostatní, nachází svou autenticitu a pátrá po svém smyslu existence ve světě. **Interpersonální** rovina se charakterizuje rolemi a pozicemi, které osobnost zastává v mezilidských interakcích. Ústředním tématem je v tomto případě ztotožnění se se svými sociálními rolemi, adaptace na nové sociální role a schopnost skrze tyto role předávat obraz sebe sama svému okolí. **Sociální** rovina pracuje s příslušností jedince k určitým skupinám, výběrem a účastí v těchto skupinách a hodnocením postoje a vztahu jedince k daným skupinám. Podle výše uvedeného dělení se intrapersonální a interpersonální rovina vztahuje k osobní identitě jedince, protože se zabývá jeho osobnostními charakteristikami, zatímco sociální rovina splývá se sociální identitou (Bačová, 1996).

1.1.1 Vývoj rodové identity neboli gender identity

“XY zůstává konstantou, ale mužská identita už není tím, co bývala.”

Elisabeth Badinterová

Charakteristiky, které tvoří genderovou identitu, vycházejí především z genderové role a jedná se tak o egosyntonní atributy. Označení genderová role je chápáno jako soubor představ a názorů obecně sdílených pro charakteristiku muže a ženy. Genderová identita je vnější vyjádření jedince, jak si přeje, aby ho vnímali druzí a jak se vnímá on sám (Doležal, 2010).

Zásadní pro určení pohlaví novorozence, alespoň úředně, je zpravidla vzhled zevních pohlavních orgánů. (Procházka & Weiss, 2008). Počátek cesty k vyvinuté genderové identitě nacházíme však již v prenatálním vývoji plodu. Pokud se plod vyvíjí zdravě, rodí se jako příslušník mužského respektive ženského pohlaví. To, že se rodíme jako muž či žena, je dáno biologicky, a máme k dispozici některé fyziologické determinanty, které nám pomáhají pohlaví určit. Uvedme například rozdílné genitálie, prvotní a druhotné pohlavní znaky, morfologie těla, aj. Tyto rozdíly spolu s rozdílným chováním mezi mužem a ženou, jsou výsledkem působení odlišných hormonů. Vše se odehrává na 46. chromozomu, který je určující pro diferenciaci pohlaví. Zatímco žena má na 23. páru dva chromozomy označeny X, muž namísto jednoho X mívá chromozom Y – jádro mužského vývoje. Zde se nacházejí geny zodpovědné za embryonální vývoj a spolu s ním rozvoj pohlavních žláz, a jak uvádějí I. Procházka a P. Weiss, hovoříme o pohlaví gonádálním nebo anatomickém (Procházka & Weiss, 2008). To, co má vliv, které pohlaví se bude vyvíjet, je androgen, hormon, který při dostatečném množství vytváří mužské genitálie. R. L. Atkinson (2003) uvádí, že pokud bychom uměle zvýšili množství androgenů, vyvinuli by se mužské pohlavní orgány, i když by byl plod z genetického hlediska ženou. „Krátko řečeno, příroda vytvoří ženu, pokud jí v tom nezabrání androgeny“ (Atkinson et al., 2005, s. 368). Vzácně se rodí jedinec s žlázami obou pohlaví, kde jedny z nich jsou vyvinuty méně, tento jev se označuje za pravý hermafroditismus (Procházka & Weiss, 2008). Avšak s ohledem na omezený rozsah této práce se tímto fenoménem nebudu dále zabírat.

Tento vývoj je pak završen jasnou pohlavní identitou. „Je potřeba připustit stálost pohlaví, avšak stejně tak je třeba připustit proměnlivost genderu.“ (Oakley, 2000, s. 20). A proto určitý postoj, který k nám okolí zaujímá a vnímá nás jako muže či ženu, je záležitostí kultury. Každá kultura pak definuje společensky žádoucí sociální chování, role i osobnostní charakteristiky v souladu s mužským či ženským obrazem. „Ať už se jedná o jakoukoli současně platnou definici, každá kultura nadále usiluje přeměnit děti mužského a ženského pohlaví na dospělé muže a ženy“ (Atkinson et al., 2003, s. 92).

Genderová identifikace je spíše než svobodnou volbou nucené podřízení se společenskému diktátu, protože stále platí, že genderová identita je neměnná stejně tak jako pohlavní stálost, a proto je spjata se souborem určitých sociálních rolí jak pro muže tak ženu. Podle C. M. Renzetti a D. J. Currana (2003) je obtížné se tomuto obecně platnému očekávání vzepřít, protože již od raného dětství jsme formováni stereotypní socializací odvozené právě od našeho biologického těla. Podle Z. Matějčka se o zdravém vývoji mužské a ženské identity člověka rozhoduje v období mezi 8-12 let u děvčat a od 9 do 13 let u chlapců (Matějček, 2003).

G. K. West (2002) ve své knize trefně poznamenává, že mužská a ženská identita se nevyvíjí stejně a podle jeho slov, výše uvedená Eriksonova teorie vystihuje proces budování identity u muže. Zatímco ženy zdůrazňují svou identitu prostřednictvím rolí matky, dcery, přítelkyně a partnerky, muži odpovídají na otázku, kým jsou, skrz své úspěchy a překonané výzvy. „Po celý život je mužská identita svázána se schopností oddělit se, stát se samostatným či nezávislým na intimních vztazích, které by mohly narušovat profesní úspěch“ (West, 2002, s. 69). Podobně smýšlí i G. Witkinová (2009). Podle ní žena a její identita vychází z její biologické podstaty, má přirozené milníky mezi jejími životními fázemi a snadněji se kotví v průběhu vývoje jejích ženství. Muž nemá žádná přirozená biologická znamení, a proto je odkázán spolehnout se na atribut úspěchu. Zároveň napříč spektrem autorů (Badinter, 2001; Corneau, 2012; Poněšický, 2012; aj.) zabývajících se výzkumy a studiemi vývoje genderové identity panuje relativně jednotný názor, že proces vytváření mužské identity je velmi komplexní a do značné míry složitější než proces utváření identity ženské. V souladu s tímto tvrzením jsou i V. Chvála s L. Trapkovou (2004), když upozorňují na dva důležité dílčí faktory, které ovlivňují složitý proces vývoje mužské identity, identifikace a separace. Chlapec se stejně jako dívka nejprve identifikuje s matkou, aby později se ona stala tou osobou, od které se musí časem

odpoutat. Spolu s pozitivními vnějšími a biologickými okolnostmi, i terapeutická intervence může zvýšit pravděpodobnost úspěšného procesu separace od matky (Bergel, 2011). Po tomto nelehkém úkolu následuje sblížení syna s otcem a opětovná separace od něj a přijetí vlastní samostatnosti. To je v souladu také se S. Freudem (1991), který separaci vměštnává do průběhu falického období, ve kterém se má chlapec kromě ní také identifikovat s otcem a překonat tzv. Oidipovský konflikt.

Někteří autoři (Badinter, 2001; Poněšický, 2012) v souladu s C. G. Jungem tvrdí, že chlapci při separaci od matky, obětují i to, co s mateřskou symbiózou souviselo, jako vlastní citlivost, touha po sounáležitosti a lásce, schopnost hluboké empatie, atd. Podle C.G. Junga totiž mateřský komplex u syna není čistý do té míry, nakolik je zde rozdílnost pohlaví. Ta je podle něj příčinou, proč v každém mateřském komplexu kromě archetypu matky, se vyskytuje i archetyp sexuálního partnera, animy. „Matka je první ženskou bytostí, která se s budoucím mužem setkává a nemůže jinak, než se hlučně nebo tiše, hrubě nebo něžně, vědomě nebo nevědomě neustále dotýkat synova mužství; stejně jako si syn ve vzrůstající míře uvědomuje ženství matky, nebo alespoň nevědomě, instinktivně na ně odpovídá. Tak se u syna jednoduché vazby identity nebo odlišujícího odporu stále kříží s faktory erotické představivosti“ (Jung, 1997, s. 196). Otec v pojetí G. Corneau ztělesňuje princip reality a řádu v rodině, když přichází a ukončuje rajskou symbiózu mezi matkou a dítětem tím, že si nárokuje svou ženu. Tím dítěti dává jasně najevo, že ono samo není jediným žádoucím objektem a že matka je zároveň ženou, a to ženou jeho otce. „Nicméně skutečným faktorem separace mezi matkou a dítětem není otec, ale touha, touha páru znovu se shledat mimo dítě“ (Corneau, 2012, s. 24).

Obdobně jako mužskou diferenciaci u E. Badinterové, chápe G. Corneau (2012) přenos identifikace na otce. Mnoho malých chlapců se rodí, aniž by znali svého otce a aniž by ho někdy dokonce poznali. To má své důsledky. Žena může pečovat o malého muže – a dokáže to lépe než kterýkoliv muž – ale vychovat syna vyžaduje muže (Groth, 2011). Navíc chlapec rozvíjí svou mužskou identitu bez kontinuálního a blízkého vztahu s otcem, čímž se zmítá v náročném procesu odmršťování ženství bez tolik potřebné emoční podpory. Situaci navíc ještě zhoršují současné podmínky fyzické nepřítomnosti otce, což posiluje rozvoj mužské izolace. To svědčí o počátku „více negativní než pozitivní mužské identity, která klade důraz na diferenciaci, odstup od druhých a popření citového vztahu“ (Badinter, 2001, s. 58). Nedostatečná přítomnost či neadekvátní péče otce mají za následek

často zmatení ve vlastní sexuální identitě, potlačování agresivity, nedostatečné sebevědomí spojené s podceňováním sebe sama i svých výkonů. Mohou se vyskytovat také obtíže při přijímání morálních hodnot a dodržení závazků vůči jiným, jejich smysl pro zodpovědnost může být značně ohrožen. „A konečně nedostatečný vnitřní řád způsobuje určitou změkčilost, absenci řádu a většinou komplikace v uspořádání vlastního života“ (Corneau, 2012, s. 27).

Absence otce znemožňuje přenos identifikace, a tím uvěznjuje chlapce v mateřské identifikaci, který je v ní zmítán spolu s matkou. Je proto nanejvýš důležité, aby otec byl přítomen a věnoval svému chlapci potřebnou pozornost. Bez váhání a přemýšlení otec miluje svého syna, není-li situace příliš chaotická či se otec zcela vytratil z dohledu. Otcova reakce je kritická. Jestli otec neopětuje lásku svého syna, jeho pomyslný most od chlapectví k mužství nemůže být nikdy dostavěn. Pro chlapce, je jeho otec modelem všech mužů, jeho postoj k ostatním se bude odvíjet od toho, jak se otec v této situaci zachová. M. Groth (2011) navíc věří, že mužské pocity lásky k ženě se odvozují od tohoto vzoru. Možná že všechny mužské aktivní projevy náklonnosti k ostatním jsou modelovány na základě toho, jak moc a jakým způsobem lásku projevoval jeho vlastní otec.

S. Biddulph ve své knize o mužství poukazuje na to, že „chlapcům a mladým mužům v naší společnosti fatálně chybí: otec, moudré vedení starších mužů a procesy, které by jim pomohly dospět ve zralé muže. Bez důkladného poučení o tom, co je to být mužem, se jejich těla mění v mužská, ale oni sami nemají znalosti a schopnosti potřebné k jejich ovládnutí. Zdá se být zřejmé, že žijete-li v mužském těle, musíte se naučit s ním zacházet, a to nejlépe od někoho, kdo ví, jak zacházet s tím svým. Staré kultury toto svědomitě poskytovaly, ale ta naše je prostě příliš zaměstnaná vyděláváním peněz, takže toho není schopná. Většina otců v průmyslově vyspělém nebo postindustriálním světě je oddělená od svých dětí a tak je tomu už od industrializace – dnes už možná po tři až pět generací“ (Biddulph, s. 13). K tomu se přidává G. Corneau (2012), který připisuje nárůst pocíťované prázdnoty postupným hroucením starých zvyklostí, a to společně nakonec vede ke stále většímu chaosu v mužské identitě. A dále také přidává: „Ještě dnes, když si mám vážně promluvit s otcem, skoro nemůžu popadnout dech; cítím tu tíhu, tu neviditelnou bariéru, která se tak těžko překonává – jako by promluvit na něj bylo tabu. Ano, ta bariéra je tu pořád, navzdory dobré vůli nás obou, ovšem s tím rozdílem, že teď se za ni cítím stejně zodpovědný jako on. Mám svého otce rád, ale nevím, jak tu zeď zbořit. Chvillemi mi

dokonce připadá nevhodné ji chtít rozvalit. Z čeho máme takový strach?“ (Corneau, 2012, s. 18).

Navíc je a byla naše doba poznamenána mnoha ranami: světové války, hospodářské krize, migrace obyvatelstva. „Ze scény se rovněž vytratili ostatní muži, strýcové či někdejší duchovní učitelé. Pokud chlapec není dobrý ve sportu, nechodí do skautského oddílu nebo se nesetká se skutečně dobrým učitelem ve škole, jednoduše nemusí blíž poznat žádné muže“ (Biddulph, s. 14.). A protože mu nebude umožněno nahlédnout do vnitřního světa skutečných mužů, bude chlapec pravděpodobně nucen vytvořit si vlastní obraz o sobě poskládáním z toho, co vidí u svých vrstevníků, ve filmech a televizi, aby ztvárnil svůj cíl „dokázat“, že je muž. S. Biddulpha v tomto ohledu doplňuje i E. Badinterová, když říká: „obtíže maskulinity jsou zřejmé. Hlavně v dnešní době a v našich končinách, kdy ze všech stran dostává trhliny moc, která muži sloužila za krunýř. Muž připravený o své tisícileté obranné prostředky odhaluje rány, které jsou mnohdy otevřené. Stačí se začíst do evropské a americké mužské literatury posledních patnácti let, a máme před sebou celou paletu pocitů, které jím zmítají: hněv, úzkost, strach z žen, impotence, ztráta orientačních bodů, nenávist k sobě i k ostatním apod. Jeden rys je těmto textům společný: muž, který pláče“ (Badinter, 2001, s. 41).

V některých kulturách je právě proto určen specifický rituál, který má napomoci chlapci vzdát se své matky a přejít na onu druhou stranu a následovat tak mužskou část rodiny a společnosti. Iniciačnímu rituálu je přiřazován úkol oficiálně separovat dospívajícího od matky a přejít do řad mužů (Corneau, 2012; Stephenson 2012). U přírodních národů, kde iniciační rituály mají stále své nezpochybnitelné místo, se paradoxně proces separace jeví lehčí. Vše tak v moderních společnostech závisí na rodičích, kteří se musejí s absencí podpory společnosti vyrovnat po svém. Možná právě proto naplňuje toto období chlapce časté experimentování. Nabízí se silný vliv vrstevníků a s tím spojené cigarety, drogy a alkohol. Matka se stává bezmocnou a dožaduje se podpory otce. Avšak jediné, co v tomto vývojovém období syn potřebuje, je otcovo přijetí (Chvála, Trapková, 2004). Dalším takovým rituálem bývá chápána také obřízka. Uvedme jako příklad židovskou tradici, kde k odlišení se a oddělení od matky, dochází již osmý den po narození. „...dávají tím matce na srozuměnou, že chlapec patří jim (mužům v komunitě) a už ne jí.... Jakkoliv je toto oddělení „nožem“ bolestné, není pouze znamením, že se má skoncovat se splynutím matky a syna, ale také symbolickým předáním

syna otci a prvním krokem k pohlavní diferenciaci“ (Badinter, 2001, s. 58). Na absenci ukotvených iniciačních a přechodových rituálů v moderní společnosti opakovaně upozorňuje také B. Stephenson, který si vykládá sklon mladých mužů opakovaně podléhat sociálně nežádoucím činnostem jako způsob, jak „vzít věci do vlastních rukou“ a vykompenzovat si nedostatečnou a ve společnosti nijak neukotvenou podporu procesu přechodu do dospělosti (Stephenson, ústní sdělení, 19. 5. 2013).

Wadova (1998) teorie mužské identity nabízí možné vysvětlení pro rozdíly v kvalitě partnerských vztahů vnímané muži. J.C. Wade koncipuje mužskou identitu v "závislosti na identitě mužské referenční skupiny". Ta je definována jako rozsah, v jakém se odvíjí vlastní **sebepojetí pohlavní role** (v anglickém originále gender role self-concept) od mužské referenční skupiny. Sebepojetí pohlavní role je sebepojetí jedince zahrnující kromě příslušné pohlavní role také atributy, postoje a chování související s pohlavím (McCreary, 1990). Jako taková, identita mužské referenční skupiny, se snaží poskytnout psychické vysvětlení rozdílů mezi muži v jevech souvisejících mimo jiné také s pohlavím. Zejména se teorie pokouší vysvětlit rozdíly v mužské maskulinitě, a proč někteří muži se drží ideologie maskulinity, zatímco jiní ne.

Dokud muže rodí ženy, bude cesta za mužstvím poseta překážkami a pravděpodobně bude delší a obtížnější než cesta k ženství. Proto mnozí autoři hovoří o křehčí a zranitelnější mužské identitě.

1.1.2 Křehkost mužské identity

„U člověka, stejně jako u jiných živočichů, je mužské pohlaví oním rizikovějším, křehčím a vykazujícím větší variabilitu i větší ztráty ve všech věkových kohortách“

Stanislav Komárek

Z úvodního citátu vyplývá, že křehkost muže nespočívá jen v ní, nýbrž v celém rozsahu mužského pohlaví. Komárek uvádí, že s větší vagilitou² souvisí i větší vulnerabilita. Muži jsou od nepaměti pohyblivější a pronikají do neznámého prostředí častěji a dál na rozdíl od žen, které jsou naopak spíše vedeny zůstat ve svém rodišti a

² Vagilita = pohyblivost, potulnost, vrozená schopnost živočichů k přemísťování. Jedinci téhož druhu mají v průběhu života různou vagilitu v závislosti na stáří, pohlaví, pohlavní aktivitě a hlavně na množství potravy. Vagilita je obvykle přímo úměrná velikosti živočicha.

zdržovat se v bezpečném a známém prostředí. Ačkoliv v současné době, bohaté na variabilitu dopravy, ubytování i možností, se cestování do jiných zemí jen stěží dá pokládat za skutečné adrenalinové dobrodružství vhodné jen pro muže, přesto však vyšší zranitelnost je u mužů přítomná dodnes. „Celá řada nemocí, vad a nepravidelností má u mužů buď výhradní (barvoslepost, hemofilie) nebo výrazně vyšší výskyt (autismus, hyperaktivita, poruchy učení a čtení, koktavost, levorukost)“ (Komárek, 2012, s. 41). Snad kromě Namibie a Jihoafrické republiky je střední délka života mužů ve všech současných společnostech nižší o několik let než u žen, a zároveň i méně vzdorují chorobám a umírají častěji a snáz než ženy ve srovnatelných situacích. Příčina celkové křehkosti mužů se přikládá především vlivu mužských hormonů, androgenů, především testosteronu (Komárek, 2012).

G. Corneau ve své knize (2012) uvádí křehkost identity v přímé úměře pevnosti vnějšího krunýře. Budování silného a neproniknutelného krunýře, ochraňuje muž svou vnitřní křehkost, a čím víc se tak cítí, tím víc usiluje o jeho zpevnění. „Podobně platí, že čím víc budou jeho tvrzení nekompromisní, kategorická a definitivní, tím víc budou sloužit k maskování vlastní nejistoty... pomocí této vnější kompenzace se synové vyhnou tomu, aby plně procítili svou velkou touhu po lásce a porozumění, svou hlubokou potřebu dotyků, potřebu milovat a být milován. Je pro ně těžké nechat do sebe pronikat pocity, které působí jejich nesnesitelnou zranitelnost. Známkou chybějícího otce zůstává křehkost mužské identity jeho synů“ (Corneau, 2012, s. 43).

Křehkost mužské identity jako takové vystihla R. Hertleyová, americká psychologka, již v roce 1959, kdy určila, že k mužskému vymezení dochází především skrz negaci. Nejprve je chlapcům vštěpováno, kým nesmějí být, mají-li být muži, a teprve pak se učí, kým mají být. Proto bývá často mužství jednoduše definováno jako to, co není ženské (Hertley, cit. podle Badinter, 2001).

Mužská identita je kromě přítomné negace spojená také s nižší mírou benevolence, protože je daleko více než socializace dívek zatěžována sankcemi při porušení (Renzetti, Curran 2003). Holčičí chování je u kluků a chlapců naprosto nemyslitelné a přece jen děje-li se tak, je častováno pošklebky a výsměchy. Chlapci se separují do svých společenství, aby nebyli nakaženi ničím, co jen trochu připomíná ženu (Poněšický, 2012). Také L. Šulová uvádí utváření tzv. izosexuálních skupin především v období mladšího školního věku, kdy kluci velmi výrazně dávají najevo, že jsou kluky například drsným či sprostým

vyjadřováním, praním se, chlubením a vytahováním se, atd. (Šulová, 2011). Tuto skutečnost demonstruje T. Porter, vychovatel a aktivista v boji proti násilí páchaném na ženách, ve svém ústním projevu na jedné z konferencí TED na příběhu, kdy se zeptal dvanáctiletého chlapce, co by dělal, kdyby mu jeho trenér po zápase před všemi spoluhráči řekl, že hrál jako holka. Sám Porter přiznává, že očekával reakce typu „byl bych smutný“, „naštvalo mne to“, atd. ale reakce chlapce byla zjednodušeně překvapující. „Zničilo by mne to“. Tony Porter se zamýšlí nad chlapcovou odpovědí: jestli by chlapce zničilo, že ho někdo nazve holkou, co potom naše chlapce o dívkách učíme? (Porter, 2010). Značnou sílu investuje muž do svého mužství právě tím, že chápe pojetí „normálního“ muže jako mocenský souboj proti ženám (Holland et al., 1993). Tento způsob utváření mužské identity je definován a stojí v opozici vůči ženskosti a podřízeným maskulinitám. Jinými slovy, chce-li muž být úspěšně mužný podle této definice, musí formovat svou identitu jako odmítnutí ženskosti a nutně přijímat mocenskou hru nad ženami (Connell, 1987). „Je to natolik pravdivé, aby se dalo říct, že mužské embryo od chvíle početí „bojuje“, aby nebylo ženské. Dítě mužského pohlaví, narozené z ženy, hýčkané v ženském břiše, je po značnou část života odsouzeno k tomu, aby se odlišovalo“ (Badinter, 2001, s. 40). Být mužem podle autorky souhrnně znamená přesvědčit sebe i okolí, že není žena, dítě ani homosexuál.

J. Poněšický pojmenovává mužskou identitu sekundární identitou, a proto je křehčí než ta ženská. Protože to, co se stalo, se nedá vymazat, muž nikdy zcela nemůže vyplnit své rané ženské stádium života, a proto je jeho celoživotním údělem si své dobyté mužství znova a znova dokazovat. „Ženy se daleko snadněji chovají tu žensky, tu zase mužně, bez nebezpečí zmužštění, nosí kalhotové kostýmy či texasky, atd. Naproti tomu si nedovolí muž oblékat a chovat se jako žena. Paradoxně (vývojově-psychologicky) mají muži blíže k ženám (a obávají se toho) nežli ženy k mužům“ (Poněšický, 2012, s. 64). Možná právě proto muži podle něj potřebují neustále dokazovat své mužství a nadvládu, která je mnohdy pro ženy nepochopitelná, a jedná se o potřebnou kompenzaci labilního mužského sebevědomí.

Otec dítěti napomáhá vnitřně se strukturovat. Otevírá mu cestu k agresivitě, aby se dítě dokázalo prosadit a bránit se, k sexualitě, a dále také ke zkoumání skrze logos, vyvíjí jeho schopnost abstrakce a objektivizace. Protože láska otce je podmíněná chováním dítěte, dítě tak posiluje svůj smysl pro hierarchii a zodpovědnost a vyzývá dítě, aby

překonávalo samo sebe. Že je dítě bez ambivalence milováno svým otcem, se projevuje pozorností z jeho strany, která je mu věnována, opravdovým zájmem o plány a záměry dítěte a současně snahou určovat limity k zajištění bezpečného rámce důležitého pro harmonický vývoj dítěte. (Corneau, 2012).

Jak bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, muž musí do třetice popřít ve své cestě za plně vyvinutou mužskou identitou, že není homosexuál. (Berrill, 1990; Weeks, 2000; Kimmel, 2001). Obdobně na to nahlíží D. J. West (1997), když hovoří o přívalu paniky a vzteku vzbuzující přehnanou reakci v okamžiku, když si muž uvědomí nechtěné homosexuální myšlenky. Strach z homosexuality může být tak veliký i proto, že u dospívajících je přítomná častá potřeba prozkoumat někoho stejného dřív než objevovat opačná pohlaví. V tomto období jsou mladí muži velmi zranitelní, a to především z nutnosti změnit pól vlastní identifikace. „Právě potřeba změny, kvůli níž je mužská identita tak křehká, způsobuje, že muži nemají nikdy daleko k úniku do homosexuality“ (Corneau, 2012, s. 73). Homofobie může být rovněž vázána na představu "tradiční" mužskosti. Potřeba vymezit se proti gayům je poměrně nová, a roste na síle spolu s rostoucí liberalizací všeobecných postojů k homosexualitě a tolerancí společnosti. Podle P. Weisse se jedná spíše o patologickou obavu z homosexuality zahrnující nesnášenlivé postoje podmíněné kulturou, které mohou být doprovázeny také projevy sexismu a rasismu (Weiss, 2011). Homosexuálové spolu s feministkami tak kriticky nahlíželi a stále nahlížejí na hegemonní maskulinitu, čímž zpochybňovali její do té doby neotřesitelné postavení (Wetherell & Edley, 1998; Poněšický, 2012). I přes tento silný odpor mužů k homosexualitě, světové i české výzkumy ukazují, že homosexuální zkušenost připouštějí muži častěji než ženy (Weiss & Zvěřina, 2001). Hegemonní maskulinitě je věnována pozornost v kapitole 1.3.1 „Tvrdý“ muž.

Výsledky jedné studie informují (Adams et al., 1996), že homofobici zažívají větší sexuální vzrušení sledováním videa gay sexu než muži, kteří nejsou homofobní - jejich homofobní chování je způsob nadměrné kompenzace vlastní vnímané „slabosti“, že mohou být sexuálně přitahováni k mužům. M. S. Kimmel zachází ještě dále, když koncipuje homofobii jak strach mužů z mužů (1992). Homosexuály je také opovrhováno v kontextu genderových rolí – mít odvahu převzít chování a sexuální roli, které jsou považovány za femininní, je dělá "slabšími" (O'Malley, 2014, Herdt, 1990 podle Weiss, 2011).

Závěrem k této kapitole stojí za zmínku, že křehkost mužské genderové identity tak významně posiluje ohrožený přenos mužství. Aby se z dítěte – chlapce – mohl stát muž, je třeba mužského identifikačního vzoru, který malému chlapci ukáže cestu za mužstvím.

1.2 Koncepce maskulinity

„Samec je jednou stránkou lidství a mužství je pojem relativní, protože je vymezujeme jen vzhledem k ženství.“

Elisabeth Badinterová

V minulých kapitolách jsem se zaměřila na vznik mužské identity a na obtíže, se kterými se muž v cestě za plně rozvinutou identitou, potkává. Nyní je na řadě objasnit, co se tedy přesně skrývá pod maskulinitou, neboli mužstvím, a jakým způsobem je možné na ni nahlížet. Dříve byla maskulinita (a stejně tak i feminita) chápána jako základní kvalita lidské bytosti. Maskulinita a feminita stály na opačných pólech téhož a vzájemně se vylučovaly (Constantinople, 1973; Pleck, 1976; Spence, 1979). Bylo přirozené a normální být mužem a vykazovat maskulinní rysy, a být ženou projevující se femininními rysy, nic mezi tím (Bačová, 2005).

V průběhu sedmdesátých let, která s sebou mimo jiné přinesla přeměnu sociálních rolí mužů a žen, docházelo postupně ke zpochybnění tradičního chápání maskulinity a feminity. A vznikaly nástroje, které umožňovaly respondentům se hodnotit ve dvou rozdílných dimenzích a tak rozdělit hodnocení své osobnosti na maskulinní a femininní (Baucom, 1976; Heilburn, 1976,...).

Počátky však můžeme hledat už u C. G. Junga, který jako první přišel s konceptem duality duše - **animus/anima**. (Badinter, 2001). Animus/anima jsou komplementárním protikladem persony a spolu s ní a jinými se hromadně řadí mezi archetypy, „vrozené vzorce imaginace a cítění“ (Plháková, 2006, s. 192). Animus s animou doplňují personu, jakožto most k vnějšímu světu, o spojení s naším nitrem a nevědomím. Jedná se o obraz ženství v psýché muže (anima) a obraz mužství v psýché ženy (animus), který nacházíme na osobě opačného pohlaví prostřednictvím vlastní projekce. Nyní se zaměříme na animu – nejobecněji zrcadlový obraz ženství uvnitř muže. „Zesiluje, přehání, falšuje a mytologizuje všechny emocionální vztahy muže k profesím a lidem obou pohlaví. Výplody fantazie, jež

se pod tím skrývají, jsou jejím dílem. Je-li anima konstelována silněji, pak zženšťuje charakter muže a způsobuje, že je citlivý, vznětlivý, náladový, žárlivý, ješitný a nepřízpůsobený (Jung, 1997, s. 183). Anima tvoří představu matky, dcery, sestry i milenky, a ve všech jejích podobách poukazuje na nerozumné paradoxy, hraje si s emocemi a poskytuje útěchu. První polovina života představuje pro muže snahu o osvobození se od animy – matky a vybudování si své mužskosti. Druhá polovina života tkví v opětovném spojení s animou. Ztratí-li muž spojení se svou animou, tato ztráta se pak projevuje jako "zkostratělost, rigidita, fanatická jednostrannost a lpění na zásadách" - nebo naopak jako "rezignace, únava, ledabylost, nezodpovědnost a konečně dětinské "ramollissement" (změknutí) s náklonností k alkoholu." (Jung, 1997, s. 184). C. G. Jung dále operuje se čtyřmi úrovněmi vývoje animy, které pojmenoval podle žen z řecké mytologie, a to Eva (čistý objekt touhy), Helena (schopná, nezávislá a inteligentní), Marie (protipól Heleny, ženská spiritualita) a poslední Sofie (rovnováha a moudrost). Poslední úroveň v sobě skrývá uvědomění si muže, že žádná osoba nemůže nabídnout plnohodnotnou podobu jeho vnitřního obrazu ženskosti. Onu dualitu pohlaví a vzájemnou propojenost vystihuje R. Bly s M. Woodmanovou v jejich knize „Když jsou muž a žena spolu, jsou přítomní čtyři. Čtyři jsou i tehdy, když spolu stojí dvě ženy nebo dva muži“ (Bly & Woodman, 2002, str. 14).

Odlišné nahlížení na maskulinitu a feminitu skrze vytvoření nového konstruktu **androgynie** může být chápáno jako další krok kupředu ve zkoumání této problematiky (Orlofsky & O'Heron, 1987). Se studiem androgynie bývá často spojována S. L. Bemová. Tato americká psychologka působící především v kontextu genderových studií, přišla s teorií androgynie, která pracuje s maskulinitou a feminitou jako dvěma odlišnými tendencemi, které obě mohou být zastoupeny u téhož jedince. Jedním z jejich hlavních argumentů pro podpoření své teorie bylo, že tradiční genderové role jsou pro muže i pro ženy restriktivní a mohou mít negativní důsledky pro jedince stejně jako pro společnost jako celek. Její chápání androgynie zpochybňovalo klasickou výchovu inklinující k rozdílnému přístupu k dívkám a chlapcům. Měla za to, že děti by se měly vést mimo schéma genderu, to se však setkalo s velkou mírou kritiky (Badinter, 2001). Na základě jejich dalších poznatků pak androgynii vyhodnocovala jako přítomnost maskulinity i feminity u jednoho jedince, který může s oběma konstrukty pracovat, podle toho, jak to situace a prostředí vyžaduje. Androgynní jedince považovala díky této schopnosti za zdravější a lépe vybavené pro život ve společnosti (Bem 1993).

V současnosti, se stále více teoretiků, kteří se zabývají genderovým konceptem maskulinity a feminity, přiklání k názoru, že není univerzální a všeobecně platná maskulinita a feminita, nýbrž více forem maskulinity a feminity (Connell, 2005; Oakley, 2000). Jedna z prvních, která na mnohost mužství upozornila, byla M. Meadová. Ta při zkoumání domorodých kmenů v Pacifiku odhalila bohatou variabilitu mužských a ženských rolí, a s nimi spojených stereotypů, čímž popřela existenci pouze jedné formy maskulinity. A stejně tak jako existuje rozdílné mužství napříč zeměpisnou šířkou a délkou, je proměnlivé i napříč historií. Mužství je jako cokoliv jiného trendem v určité společnosti a odvíjí se od společenských událostí a epoch stejně jako od rasy, společenské vrstvy a věku muže (Badinter, 2005).

R. Connellová k tomu píše: „Je třeba mluvit o maskulinitách a nikoli maskulinitě. Rozdílné kultury v různých časových obdobích konstruuji gender odlišně..., proto bychom měli očekávat, že v multikulturních společnostech bude rozmanitá škála definic a hnacích sil maskulinity...“ (Connell, 2000, s. 10). Diverzita není jen napříč komunitami, ale také uvnitř jednotlivých společenství. Existují různé cesty, po kterých se chlapci učí být muži, a různé způsoby vedoucí k hraní rozdílných mužských rolí, a to v rámci jedné školy, zájmového či pracovního prostředí. Chceme-li mluvit o maskulinitách, hovoříme pak o genderových vztazích. Maskulinity se týkají postavení mužů v řádu genderu. Mohou být definovány jako vzory praxe, podle níž lidé (muži i ženy, i když převážně muži) tuto pozici vnímají.

K. Clatterbaugh přichází se čtyřmi základními složkami maskulinity. **Maskulinní genderová role** je odpovědí na otázku „co je to vlastně muž?“. Tato role s sebou nese sadu postojů a způsobů chování muže, který se identifikuje s určitou skupinou mužů. V této skupině se pak vytváří unikátní a zcela konkrétní maskulinní genderová role, jež je vyžadována od členů skupiny. **Stereotypem maskulinity** je chápána všeobecně platná a zjednodušená představa o muži v dané kultuře a souvisí s otázkou „co se všeobecně předpokládá o mužích?“. Na rozdíl od maskulinní genderové role, je stereotyp maskulinity něco, co se očekává od všech mužů neohledně na to, k jaké skupině se hlásí. Stereotypy jsou velmi rozšířené a jejich vliv na muže i ženy je obrovský, tento vliv je přisuzován jejich automatismu, jakým na nás působí. Stereotypy jsou spíše implicitní, a proto se nad nimi vědomě nijak nepozastavujeme – dalo by se říct, že určitým způsobem jsou zakódovány v naší kultuře, našich myslích. Obšírnost stereotypů ukazuje také fakt, čím vším bývají

stereotypy naplněny, nejen představami o fyzických atributech, ale také o konkrétních způsobech chování, specifických dovednostech i profesních drahách. **Genderový ideál** vychází ze společenského normativu, jaký by muž měl být. Genderový ideál poukazuje na rozdíl mezi skutečnými muži z masa a kostí a těmi, jakými by podle žen, i jich samotných, měli být. Poslední složkou maskulinity je **genderová identita**. Ta je na rozdíl od všech předchozích zcela jedinečná a specifická pro každého muže. Je to způsob jakým definuje sebe sama navzdory stereotypu, ideálu či genderové roli. Genderová identita odráží vlastní sebepojetí muže a jeho sebeprezentaci svému okolí (Clatterbaugh, 1997).

1.2.1 Aspekty mužství

Za určitými aspekty mužství stojí nepochybně pohlavní diferenciací. Hormony mají významný dopad nejen na rozdílnou fyziologii, ale také na rozdílné chování mužů a žen. **Androgenizace**, neboli vliv androgenů na vývoj plodu, nemá za následky jen určení pohlavních orgánů (viz kapitola 1.1.1 Vývoj mužské identity), ale také ovlivňuje mozkové struktury. „Účinky androgenů v podstatě maskulinizují mozek a odpovídají za maskulinní rysy a chování, které se objevují o několik měsíců nebo roky později“ (Atkinson et al., 2005, s. 369). Na utvářející se anatomii mozku má konkrétně vliv fetální hladina testosteronu, jednoho z androgenů, a to nejen u chlapců nýbrž i dívek. „Nejedná se o dva distinktivní typy, ale o jakousi plynulou škálu – i mozek homosexuálů se neuroanatomicky poněkud liší a je více či méně posunut k femininnímu pólu“ (Komárek, 2012, s. 44). Jedním z důležitých aspektů jsou dosavadní výzkumná zjištění, že u mužského mozku je výraznější **lateralizace**. V praxi to znamená, že je více závislý na jedné hemisféře, a při poranění této dominantnější hemisféry se zotavuje pomaleji a hůř než žena. Ta, na rozdíl od muže, se zotavuje rychleji, protože obě mozkové hemisféry jsou více propojeny a případně nahrazují nefunkční oblasti (Renzetti, Curran, 2003). M. Gungor (2010), americký pastor, předává nauku o rozdílnosti mužského a ženského mozku zábavnou formou, ve které přirovnává mužský mozek k velkému skladu plného krabic, které jsou dobře uzavřeny a vzájemně se nedotýkají. Každá krabice je symbolickou metaforou pro konkrétní oblast v mužské mysli. Ženský mozek připodobňuje velké kouli drátů, kde každá oblast se ne jednou, ba dokonce na několika místech dotýká s mnoha jinými oblastmi. Možná právě z těchto důvodů se mezi odborníky začalo říkat, že „autismus je extrémní podoba mužského mozku“ (Baron-Cohen & Hammer, 1997). Pro něj i jeho mírnější formu,

Aspergerův syndrom, jsou typické excelentní matematické schopnosti, i výjimečná analýza vzorů a systémů. Je znám také jejich úzký zájem o konkrétní obor a určitou sociální uzavřenost. Možná až na sociální uzavřenost, jsou obecně tyto schopnosti a tendence přičítány mužům než ženám (Komárek, 2012). S jistou dávkou nadsázky pak může tato rozdílnost odrážet i prostou zkušenost, že muži častěji prudce vynikají v konkrétní oblasti a dosahují extrémních vysokých hodnot oproti průměru, zatímco ženy jsou spíše všestranně zaměřeny, avšak s tendencí k průměrnosti či lehkému vychýlení z ní.

S androgeny, a především s jedním z nich, testosteronem i úzce souvisí míra **agresivity**. Na celém světě končí ve vězení desetkrát více mužů než žen, vražda muže na jiném muži je dvacetkrát častější než u vraždy ženy na jiné ženě, vražedkyně ženy zabíjející mimo rodinu patří spíše ke skandálním výjimkám a v dokonaných sebevraždách muži převyšují ženy asi čtyřikrát. Neznamená to, že agresivita žen je oproti mužům nulová, „je možná srovnatelná, ale mívá jen zřídka povahu otevřené fyzické ataky, spíše bývá verbální povahy s cílem docílit společenského ostrakismu dotyčné či dotyčného“ (Komárek, 2012, s. 43). Po zběsilém průběhu obou světových válek již na akt otevřené agresivity nahlížíme s despektem a napříč moderní civilizací stále více upřednostňujeme asertivní či kompetitivní strategie a adorujeme plamenné argumentace.

Testosteron má za následky i větší sklon k užívání drog a alkoholu, vyšší míře riskování, společenskou nonkonformitu a další projevy, které mohou původce přivést do úzkých. „V současné klidné a bezpečné společnosti jedinci s vysokou hladinou testosteronu nejsou právě nejúspěšnějšími: jsou sice energičtí a schopní riskovat, konat rozmanité hrdinské činy a dominovat při setkání tváří v tvář, ale zároveň netrpěliví a neschopní dlouho vykonávat nudné a ubíjející aktivity“ (Lippa podle Komárek, 2012, s. 43).

Muži se charakterizují nejen vyšším výskytem agresivity, ale také otevřenějším a aktivnějším postojem k **sexualitě**. Že tato skutečnost má biologický, respektive hormonální původ vyplývá z rozsáhlé studie psychologa D. Busse, v níž se dotazoval na tisíce lidí z různých zemí na několika kontinentech. I přes rozdílné sociální, ekonomické či politické prostředí preference mezi pohlavími zůstávaly stejné. Ženy až dvakrát více kladou důraz na finanční a sociální postavení partnera než muži, kteří naopak hodnotí především fyzickou atraktivitu a věk partnerky (více v kapitole 2.3 Volba partnera a zahájení partnerského vztahu). Dosavadní studie ukazují, že muži jsou sexuálně aktivnější, častěji

masturbují a vyhledávají sexuální stimulaci například v podobě pornografie, jsou otevřenější příležitostnému sexu a na rozdíl od žen i častěji vyhledávají sex za peníze „I přes výrazné kulturní odlišnosti v postojích k sexuální závaznosti téměř ve všech zemích byly postoje mužů k sexu více nezávazné než postoje žen. Zároveň byly tyto rozdíly dvakrát tak velké než národnostní rozdíly v postojích k závaznému sexu“ (Lippa, 2009, s. 55).

Zároveň je na mužskou sexuální výkonnost vyvíjen celospolečensky vyšší tlak než na ženu. Zatímco nejsou explicitně vyjádřeny projevy, podle kterých se dá určit, zda žena je či není sexuálně výkonná, takové projevy u mužů jsou úzce vymezeny. Podobně na to nahlíží i C. Roberts, S. Kippax, C. Waldby, and J. Crawford (1995), kteří určili, jak poskytnutí ženě sexuální rozkoš představuje ukázkou mužské sexuální zdatnosti. Napsali, že dát ženě orgasmus je ukázkou sexuální dovednosti a kapacity muže, čímž poukázali na cestu, jakou se dá zvrhnout a kompenzovat onen přemrštěný nátlak na mužskou výkonnost. Muž je aktivní činitel na ženském – pasivním – těle. Takové chápání sexuality zcela nezdravě přispívá utváření identity hegemonní maskulinity neboli „tvrdého muže“ (více v kapitole 1.3.1 „Tvrdý“ muž).

1.3 Cesta k mužství

E. Badinterová (2001) ve své knize ilustruje cestu k mužství jako proces splynutí mužského a ženského principu v jednotný integrovaný smířený celek. To úzce souvisí s křehkou identitou muže. Je vyhraněného názoru, že patriarchální společnost muže zmrzačila právě tím, že budovala maskulinitu na pouhém odlišování se. „Aby byl muž uznán za hodna toho jména, musel zpřetrhat všechna pouta s mateřským ženským, jinak řečeno se svým prvotním ustrojením. Na opětovné spojení „kousků“ primární a sekundární identity nikdo tehdy nepamatoval“ (Badinter, 2001, s. 119). Průmyslová revoluce pak situaci ještě ztížila tím, že otce z rodin zcela odvedla. Z muže se tak stal jakýsi přízračný symbol, nikoliv však plně fungující identifikační vzor. Synové vyrůstali bez otců a přirozeně nasávali z vlivů svých matek. Feminismus pak z patriarchálního systému vytrhal veškerý původní význam a vyprázdnil obsah maskulinity a mužnosti. Společnost upouštěla od významu procesu odlišování se od mateřského principu, ignorovala důležitost mužství a

dala tak vzniku druhému typu zmrzačeného muže, toho, jež zcela ignoruje dědictví otcovské.

G. Corneau nevidí problém v maskulinitě samy o sobě, nýbrž v tom, že starý model maskulinity je toxický. „Všichni muži jsou víceméně závislí na jediném modelu mužství a nikdy si to neuvědomili“ (Corneau, 2012, s. 178). Dokonce i v současnosti s širším přijetím různých definic sexuality a genderu, zůstávají obrazy "přijatelné" mužskosti úzké a vylučující. Muži, kteří jsou více otevření emocionálně nebo ti, kteří přehlíží mužskou módu, jsou stále vnímáni jako nenormální a je s nimi zacházeno jako s objekty posměchu. Dokonce, i když došlo k všeobecnému přijetí homosexuality a počet registrovaných partnerství roste, neformálně stále reflektujeme používání homofobních urážek jako způsob jak ponižovat muže. Obraz muže je sexuálně nenasytný, sotva schopen kontrolovat svůj vlastní chtíč - a tím nařizující ženám, aby jej kontrolovali za ně - je stále dominantní. (O'Malley, 2014) Muži potřebují vystoupit z rigidních modelů „a dovolit, aby se v nich pohnula duše, ať už duše válečníka, duše citová, nebo homosexuální. Monoteismus západního myšlení z nás udělal lidi bez duše v pravém slova smyslu“ (Corneau, 2012, s. 179). Přijetím mužského polyteismu nás – muže i ženy – vysvobozuje ze zkostnatělého prožívání mužství a ženství a rozměňuje choulostivou otázku pohlavních rozdílů. Vymaněním se z protikladných a vzájemně se vylučujících mužských a ženských kvalit, se muž nebude cítit zženštile, projeví-li svůj smutek. Vymizí odpor k ženám, který tento postoj strachu z projevení ženských kvalit utváří. „Je pravda, že by muži měli probudit agresivitu, která je pohřbena v jejich těle. Avšak skutečné probuzení této vitality se nemůže odehrát, aniž by se podíleli na světě citů a emocí, tedy dimenzi, která se neustále přisuzuje ženám“ (Corneau, 2012, s. 180).

Sociolog M. S. Kimmel (2005) uvádí dva proti sobě stojící typy: vynořujícího se emocionálně expresivního „nového muže“, silně angažovaného v rodičovství, a naproti němu hypermaskulinního „tradičního muže“.

E. Badinterová nesmířlivě hovoří o dvou typech psychologicky zmrzačených mužů. Jedním z nich je **tvrdý muž**, „machista, který se nikdy nesmířil s mateřskými hodnotami“ (Badinterová, 2001, s. 125). A druhým naopak **muž měkkota**, ochuzen o otce a tím i o jeho vlastní virilitu. Ten se dobrovolně vzdal mužských privilegií a „rezignoval na moc, na výsostné postavení samce, které mu v patriarchálním řádu tradičně náleželo“ (Badinter, 2001, s. 126).

Pro účely této práce si vypůjčím zmíněné dělení mužů E. Badinterové pro následující kapitoly, které doplňuji o myšlenky jiných autorů vztahujících se k otázce vypodobnění mužského obrazu. Hlavním důvodem výběru je poměrně jednoznačné pochopení jednotlivých typů, čím který typ převládá a co je pro něj typické. Jsem si vědoma, že označení „tvrdý“ a „měkký“ muž by mohlo zanechávat stopy negativní konotace, cílem této práce však není roztřídit a dehonestovat muže hanlivým označením. Zároveň považuji za důležité objasnit, že si uvědomuji přílišné zjednodušení a že použitím této úzce vymezující typologie se nijak nesnažím problematiku mužskosti vtlačit do určitých boxů, ba naopak věřím, že je žádoucí nahlížet na mužství v celé jeho komplexitě spolu s rozmanitostmi, které mohou k porozumění napomoci.

1.3.1 „Tvrdý“ muž

R. Brannon a D. S. David (1976) vytvořili břitké metafory pro 4 implicitní charakteristiky maskulinity. V kontextu této práce si je dovolím přiřadit k hegemonní tvrdé maskulinitě. **Nic zženštilého** (v anglickém originále No sissy stuff) je prvním pravidlem, které vede k zavržení všech projevů, které by mohly být označeny za ženské, to vede k potlačení veškerých citů a emocí kromě hněvu. **Velké zvíře** (The big wheel) diktuje jistou nadřazenost nad ostatními dosaženou skrze soupeření a vítězství. **Pevný dub** (The sturdy oak) neumožňuje muži říct si o pomoc a symbolizuje nezávislost, stoický klid a stálost. **K čertu se všemi** (Give'em hell) posiluje přesvědčení, že muž vyhledává dobrodružství a nebezpečí a problémy řeší tvrdě a agresivně.

Tato pravidla mohou v kontextu vztahů vést k mnoha konfliktům. Vede muže k odmítání se podílet na domácích pracích či správě partnerství, protože obojí považují za ženskou odpovědnost. Nadřazenost sama o sobě v rovnocenném partnerství nemá přirozeně místo. Stálost a nezávislost pevného dubu vede muže k mlčení a uzavírání se do sebe, které často mohou vést k obtížím v žádoucí průhledné a efektivní komunikaci. Poslední z charakteristik dává mužům do rukou hněv jako hlavní nástroj, se kterým brojí proti frustraci, k řešení partnerských konfliktů.

L. Flem tvrdého muže připodobňuje k onomu ikonickému „Marlboro Man“ – osamělému jezdci, jež se s muži setkává pouze v boji a sportu, na své tiché cestě s cílem spíše sám umřít než se oženit a založit rodinu. Ženy v jeho příběhu hrají jen podřadnou

roli. Bojí se, že by ho připravily o jeho dobrodružný život, nespoutanost a nezávislost, která jeho životu vévodí. (Flem podle Badinter, 2001, s. 128-130). Tvrdý muž je skutečně „tvrďák“, za kterého mluví činy. Někteří plně postrádají city, jiní se obávají je otevřeně vyjádřit pro strach ze ztráty virility. U našeho kovboje jsme stále svědky jeho lásky ke koni, loajality k jeho mužským přátelům a cti k pravidlům a řádu. Jeho srdce stále tluč a díky tomu, zde je i prostor pro jakési lidství, a s tím i spojené slabosti a chyby. Jdeme-li ještě dál, modernější vzory tvrdého muže – zmiňme pro ilustraci Terminátora či Ramba – již postrádají pocitový arzenál, o lidských slabostech ani nemluvě. „Jako chlapský stroj je nesrovnatelně méně zranitelný než nejsilnější ze samců. Dělat přesně to, co si přejeme, a kdy se nám zachce: to je tajný sen všech kluků, kteří dřímají v mnoha dospělých mužích“ (Badinter, 2001, s. 129). Právě proto tyto filmy s nepřirozeně mnohonásobně vyšší virilitou zaznamenávají takový úspěch. Mužům se tak předkládá nerealistický vzor mužského nadsamce, a ti, kteří se rozhodnou tímto směrem jít, často dříve nebo později uvíznou v napětí mezi skutečným životem a kolektivním ideálem. „Propagování nedosažitelného vzoru virility dovádí muže k bolestnému poznání: je nehotový“ (Badinter, 2001, s. 130).

J. M. Ross uvádí, že tento typ přesvědčuje sebe i ostatní o své tvrdosti, nezávislosti a lehkému despektu vůči ženám právě proto, aby skryl úzkost z ženy, a vyhnul se tak konfrontaci s ní (Ross, cit. podle Poněšický, 2012). Stejně tak i T. Porter (2013) uvádí, že když vyrůstal v New Yorku, bylo mu říkáváno: musíš být silný a tvrdý, odvážný a dominantní, bez bolesti a emocí, kromě hněvu, a rozhodně bez strachu. Muži vedou a ženy následují, a jsou mužům podřízeny. Jsou jejich objekty, a obzvláště jejich sexuálními objekty.

Podle E. Badinter hraje důležitou roli u tvrdého muže jeho falus. „Muži jistě nečekali až na psychoanalýzu, aby glorifikovali penis a stavěli na jeho počet impozantní obelisky“ (Badinter, 2001, s. 132). Ačkoliv byli podrobeni nespočetným teoretickým kritikám, stále jsou Freud a Lacan chápáni za lídry a nezaměnitelné autority, jednalo-li se o penis a jeho vliv na muže. Čtenářům, jež tuto tematiku chtějí prozkoumat lépe, doporučuji přečíst publikace těchto autorů. Namátkou zmiňuji například Freudovy Tři úvahy o sexuální teorii (1926), anebo současnou knihu J. Pechara Lacan a Freud (2013), kde autor srovnává postmoderní přístup Lacana k psychoanalýze s Freudovým původním psychoanalytickým odkazem.

Tvrďý muž tak, jak je chápán v kontextu starodávného mužského ideálu, je zhoubou pro muže samé. Tento předpoklad vychází z úst Kanadského psychologa S. Jourarda, který vycházel z analýzy statistiky úmrtnosti v USA, kdy za posledních sto let rozdíl mezi ženou mužem vzrostl ze dvou let na průměrných osm let (Jourard podle Badinter, 2001, s. 137). Jen pro zajímavost uveďme, že v České republice se průměrný rozdíl pohybuje okolo šesti let života (ČSÚ, 2014).

E. Badinterová (2005) dále zmiňuje, že extrémně tvrdý muž vzniká úplnou „amputací“ ženskosti. Takový muž je naplněn nejhoršími mužskými stereotypy: „Je posedlý soutěžením, upíná se na intelektuální a sexuální výkonnost, citově je zakrnělý, samolibý, sebejistý, agresivní, alkoholik, neschopný angažovat se pro jiné lidi“ (Badinter, 2005, 125). Omezující definice maskulinity a její vlastní křehkost tak způsobuje, že se muži cítí mizerně. Popisuje systém falešných sil, křehkou fasádu, která se rozdrobí při sebemenší provokaci. Je to nejistota, která se snaží vydávat za sílu tím, že se hlasitě a drze snaží zastrašit ostatní, aby dělali, co se jim řekne, ze strachu, aby neprozřeli a neodhalili trhliny v systému. Navíc, určováním mužského genderu za podpory násilí a porušování genderových rolí a principů mužnosti – se z něj stává samo udržovací cyklus, který kompenzuje ohrožení jejich vlastní mužské identity páčáním násilných činů, ohrožováním identity ostatních, atd. (O'Malley, 2014).

Dokonce i v 21. století jsou „přijatelné“ rysy maskulinity neuvěřitelně úzké, přísné a často v rozporu s tím, co je reálné dosáhnout. Je to trvalý stav doprovázený pocitem podvedení a neodbytný strach, že každou minutu se může objevit někdo, kdo odhalí tuto šarádu a zanechá obnaženého podvodníka na cestě po světě, který oceňuje a upřednostňuje maskulinitu. To nechává muže téměř permanentně na hraně s nutností neustále bránit sebe i své mužství proti neustálým hrozbám – koneckonců jeden z nejjednodušších způsobů jak obnovit své vlastní mužství a víru v něj, je převzít jej od ostatních.

Tento strach může vést tento typ mužů k násilí orientovanému vůči jeho partnerce. I přes dekády trvající společenský tlak na rovnost mezi pohlavími, je násilí páchané na ženách stále mezinárodním problémem. To dokládají i četné studie z Kanady (Johnson, 2005), Spojených států (Breiding, et al., 2014), Jižní Ameriky (González-Barientos, 2001; Weiss, 2014), Afriky (Peterman, et al., 2011; Deribe, et al., 2012), Asie (Puri, et al., 2012; Mostafa Kamal, 2013), a jiných zemí. Za zmínku stojí také srovnávací studie pořádaná Světovou zdravotnickou organizací WHO v 10 vybraných zemích s výzkumným vzorkem

24 097 žen. Výsledky ukázaly, že celoživotní prevalence fyzického nebo sexuální násilí způsobené intimním partnerem se pohybovaly od 15% do 71%, prevalence v předešlém roce se pohybovala mezi 4 až 54% a že u mužů, kteří více kontrolovali své partnerky, byla vyšší pravděpodobnost k násilným tendencím. Projevilo se také, že nastavení žen vykazovalo daleko větší tendenci podléhat násilí ze strany intimního partnera než jiných lidí (García-Moreno, et al., 2006).

Další způsob, jak se dá přemýšlet o mužské dominanci se sexuálním podtextem, vychází z mužské identity postavené na heterosexuální zdatnosti, sexuálním chvástání a jisté sexuální „perverzi“. V mezích post-strukturální teorie je gender chápán jako neustále se vyvíjející prostřednictvím opakujících se úkonů nabízejících iluzi o neměnnosti a přirozenosti (Butler, 1990). Jak J. Holland a jeho kolegové (1993) uvádějí, sexualita je hlavním bodem zájmu, ve kterém se mladí muži snaží dosáhnout plné maskulinity. Toto úsilí je spojováno s dosažením mimořádně silné formy maskulinity, tedy že se stanou heterosexuálními, mužnými, konkurence schopnými a dravými. Tímto je koncipována Hegemonní maskulinita, vzorec takových praktik, které umožňují nadřazenost jedné skupiny mužů nad ostatními, a ženami (Connell, 1987). M. Mac an Ghail (2000) označuje takovou skupinu mužů, charakterizující se sexuálním extremismem a násilnou misogynií, za „explicitní heterosexuály“.

Podobně bylo zjištěno, že i sexuální obtěžování roste v souvislosti s vnímanými rysy mužské identity, stejně jako rizika znásilnění. Vezměme ke zvážení nedávnou kontroverzní publikaci autora V. Vinturiho, dostupnou na webových stránkách Amazonu (originální název titulu: LMR: How To Overcome Her Last Minute Resistance To Sex, Turn ‘No’ Into ‘Yes’ And Get the Lay!), kterou na základě pobouřených reakcí vedení Amazonu (světově nejrozsáhlejšího internetového knihkupectví) stáhlo následně z prodeje. Kniha byla o tom, jak nutit ženu k sexuálnímu aktu – v podstatě návod jak protlačit cestu napříč „ne“ a dostat, co muž chce bez žádných ohledů. Ilustrativně cituji ukázkou z této knihy:

„Žena se záměrně snaží tě vypnout, aby viděla, jestli může či ne, vykolejit tvůj sexuální vlak myšlení a jednání. Jestli uspěje, signalizuje to, že muž může postrádat sexuální sílu (potenci) ... kdykoliv se ti dostane odtlačení, jak se děje v sexuálním směru,

žena testuje tvou surovou vášeň (mimo jiné)“³

(Beusman, 2014)

Všimněme si důrazu na sexuální moc - podle V. Vinturiho rozhodující klíč k tradiční mužské identitě. Podle něj se jeví, že být mužem znamená získat sexuálně to, co chce, bez ohledu na všechny ostatní věci. Je to postoj podobný tomu, který proklamuje K. Hoinsky ve svých publikacích (originální název titulu: Above The Game: A Guide to Getting Awesome with Women) – muž je vůdce a musí dotlačit situaci k sexu. Muži musí být agresori a predátoři, zatímco ženy odporují a protestují. Jestli muž není schopen, půjčme si lidové rčení „dostat ruku do rukávu“, tak prostě „není muž“. Strategie, která mlčky podporuje znásilnění jako prostředek k prokázání něčí sexuální moci.

Volně bych navázala i studií realizovanou na východě Turecka. Celá čtvrtina respondentů uvedla, že by se ženy měly podvolit svým manželům, a mít s nimi i sex, i když ony samy nechtějí. Ti, kteří takto odpovídali, také zcela podporovali násilí muži na ženách a schvalovali tzv. vraždy ze cti, tedy usmrcení člena rodiny (v tomto případě ženy) pro pošpinění či zostuzení jména rodiny. Překvapivá není ani skutečnost, že podpůrci byli také ti, kteří uvedli, že byli svědky rodinného násilí (Adana & collective, 2011).

Pro celistvý obraz uvádím výpověď T. Portera o jeho propustce do mužství. Muže uzavírá do tzv. mužské skříňky (v anglickém originále Men box), ve které je muž svázaný stereotypy a očekáváními na tvrdé muže.

„Bylo mi dvanáct a v partě kamarádů byl vůdcem šestnáctiletý Johnny. Všichni kluci jsme ho obdivovali, protože byl v pohodě, nad věcí a měl sex. Johnny mě jednou zavolal nahoru k němu do bytu, aby mi nabídl dívku. Dvanáctiletý Tony ještě neměl sex a uvědomoval jsem si, že tohle je můj vstup do mužství, respektive že můj vstup je najednou ohrožený, a to ze dvou důvodů. V první řadě jsem ještě neměl sex. O sexu se přece muži nebaví, pouze svému nejlepšímu a nejvěrnějšímu příteli pod přísahou vlastního života řeknou, že měli poprvé sex, protože pro všechny ostatní se tváří, že to dělají pořád od svých dvou let – není žádné poprvé. A za druhé, já tu dívku nechtěl, jenže muž má být pořád na lovu a obzvlášť na lovu žen – sexuálních objektů. Vešel jsem do místnosti, kde

³ V anglickém originále: „A woman will intentionally strive to turn you off to see whether or not she can derail your sexual train of thought and action. If she succeeds, it signals the man may lack sexual potency... anytime you get pushback as things move in a sexual direction, the woman is testing you for raw desire (among other things)“

byla nahá šestnáctiletá dívka ze sousedství. A věděl jsem, že nejsem schopen vůbec ničeho, stál jsem v místnosti zády k dívce tak dlouho, že už i Johnny mohl nabýt dojmu, že k něčemu došlo. Rozepnul jsem si poklopec a vrátil se do místnosti, kde mezitím Johnny svolal všechny ostatní chlapce z party, kteří se mne jeden přes druhého ptali: „jaké to bylo?“. Opověděl jsem, že dobré a zapnul si zip u kalhot. Výčitky svědomí mě za to, co se stalo, neopouštějí doted.“

Umlčení jeho strachu, že bude vyňat z mužské škatulky, že nebude dostatečným mužem pro jeho partu, že nevstoupí do světa mužů, bylo v tu chvíli pro něj akutnější a důležitější než ta dívka, a to, co se jí dělo. Možná právě tahle zkušenost ovlivnila Tonyho Portera natolik, že nyní svůj dospělý život aktivně tráví bojem proti násilí páchaném na ženách a edukací mužů. Podle jeho slov je každý muž, ačkoliv násilí popírá, pevnou součástí tohoto systému, a proto je důležité, aby se chlapci vychovávali s tím, že je v pořádku mít emoce, podporovat rovnost, mít kolem sebe ženy jako kamarádky, být celistvý. Osvobození muže je spřaženo s osvobozením ženy. (Porter, 2010).

„To co by mělo představovat jednu z největších radostí, bývá často jedním z největších zklamání. V hloubi svého nitra se mnozí muži cítí jako „násilníci“ cituji S. Biddulpa (2007, s. 49), který dále odhaduje, že 60 procent mužů do středního dospělého věku je závislých na sexuálním chování, které neodpovídá jeho zdravé a vyrovnané formě. A. Goodman definuje sexuální závislost jako chování, které přináší uspokojení stejně jako diskomfort, a projevuje se opakovanou neschopností kontrolovat své chování a nutností jej opakovat navzdory významným negativním důsledkům (Goodman, 1990). J. L. Zapf se svými kolegy poukázali na možnou souvislost mezi sexuální závislostí a typem citové vazby v dospělosti. Konkrétně se u respondentů závislých na sexu významně častěji vyskytovala nejistá citová vazba v dospělosti (Zapf, Greiner & Carroll, 2008). Různé studie se shodují na podobných maladaptivních reakcích u jedinců závislých na sexu. Tito lidé ve srovnání s jedinci bez závislosti častěji inklinují k rizikovému sexuálnímu chování, většímu počtu sexuálních partnerů, užívání těkavých látek (Kalichman & Cain, 2004), požívání alkoholu a zároveň se častěji potýkají s depresí (Weiss, 2004), či více riskují v jejich profesi (Peck & McKee, 2002).

Podle G. Corneau přílišná majetnickost matky, a tím odstavení otce, vede k silnému narušení vztahu chlapce s jeho vlastní sexualitou a válce proti opačnému pohlaví. Je-li muž činný ve veřejné sféře za zavřenými rodinnými dveřmi, zatímco doma je

pasivní a nechává vychovávat svého syna pouze matkou, dítě jeho vlivem potlačí veškerou smyslnost a tělesnost. Jeho syn pak nabude přesvědčení, že jakožto zástupce mužského pohlaví si nemůže dovolit dotýkat se někoho, mazlit se, cítit, smát se a plakat. Právě proto, že takové projevy chování viděl pouze u své matky. To může mít za následek, že v průběhu dospívání může popírat své tělo jako celek, a nejen to, ale také svou rodící se a sílící sexualitu. Bude se muset naučit ji potlačovat, protože podlehnout by znamenalo prohřešit se. Při pozdějším milování se se ženou, se bude soustředit především na svou slast v oblasti genitálu a nedovolí tak, aby milostné hry a libé zážitky z nich překročily hranice erotogenních zón. A to vše ze strachu, aby se nechoval nebo v očích své partnerky nepůsobil jako žena (Corneau, 2012).

Shrňme kapitolu o tvrdém muži jednotlivými body R. Pasicka (1992). Ten zmiňuje příklady sociálních „pravidel“, o kterých se předpokládá, že je muž bude naplňovat. Jedná se o:

- Musíme být soběstační
- Musíme být soutěživí ve všech našich snahách
- Neměli bychom odhalovat naše strachy
- Měli bychom být neustále pod naší kontrolou
- Musíme být opatrní při navazování blízkosti s někým dalším, protože intimita oslabuje naši sebedůvěru a kontrolu
- Soustředme se na dosažení moci a úspěchu
- Když narazíme na problém, měli bychom být schopni ho vyřešit skrz akci
- Měli bychom vždy držet skóre a vědět, jak si stojíme oproti ostatním
- Nikdy bychom si neměli dovolit být slabými nebo se chovat jako holka

(Pasick, 1992)

1.3.1 „Měkký“ muž

E. Badinter uvádí, že tvrdý muž byl nahrazen mužem měkkotou, jakožto jeho naprostým protipólem. Vlivem feministického hnutí a silného vymezení se žen vůči machistům, muž odvrhl svou virilitu a přijal ženské hodnoty a potřeby. Je to muž bez vhodného otcovského působení, muž bez řádu. Obtížně se rozhoduje a vytyčuje svůj cíl,

jeho struktura postrádá řád a stabilitu, což přináší vnitřní chaos. Odmítá své mužství, jež je obrazem jeho vlastního otce a utíká pod ochranná křídla své matky, kde se mu plně dostává péče, laskavosti a citlivosti (Badinter, 2001). G. Corneau, francouzský psychoanalytik, uvádí deset typů měkkých mužů, které budou popsány dále v této kapitole.

J. M. Ross se zmiňuje také k tomuto typu, který se stejně jako „tvrdý“ muž primárně vyhýbá střetu s ženským nebezpečím, a to tím, že se ženám klidí z cesty. Měkký muž bez boje přijímá, nevymezuje se, potlačuje svou agresivitu vůči ženskému protějšku. Ani tento typ nedokáže naplnit přání ženy, protože ty podvědomě vnímají, že zde něco chybí (Ross, cit. podle Poněšický, 2012).

Citujme i samotného Poněšického, který na měkkého muže nahlíží v rovině ženou uznávané úcty a respektu, jež měkký muž postrádá. „...aby obdiv muže něco platil, musí si taková žena svého partnera vážit, jen tak mají jeho uznalá slova cenu. V opačném případě žena slabým závislým mužem, byť by ji nosil modré z nebe, pohrdá. Muž, který ve snaze dát své ženě z lásky vše, jí dá i své vlastní já, se prohřeší proti vlastní mužskosti“ (Poněšický, 2012, s. 112).

G. Corneau ve své knize (2012), vycházející z jeho terapeutické praxe, definuje několik současných mužů a na nich představuje obvyklé po staletí známé podoby mužství. Vzhledem k zaměření jeho práce na důsledky chybějícího otce v procesu vytváření mužské identity a proměny chlapce v muže, je zcela zřejmé, že se tento úhel prolíná i do jednotlivých popsaných typů. Typy mužů podle G. Corneau jsou ukázkou ne zcela integrovaného mužství a velmi křehké ohrožené mužské identity. Popisuje muže v zajetí sebe – své persony - nesrovnává je a ani nehovoří o ideálním, či normálním muži. Každý z nás nosí sociální masku – tzv. personu, jejíž funkcí je propojení nás s vnějším světem. Znázorňuje kompromis mezi tím, čím se cítíme být a očekáváním prostředí, ve kterém se vyvíjíme. Avšak nepodaří-li se od tohoto kompromisu odpoutat a dojde-li k nelimitované identifikaci s personou, kdy jedinec není schopný ani v soukromí tuto masu sejmut, hrozí riziko, že tím bude trpět celá osobnost. Anima, jejíž úkolem je kompenzace persony. Je pak zcela potlačena a jedinec ztrácí své nitro. (Corneau, 2012).

Uvádím jednotlivé typy avšak ve zkrácené formě, vřele doporučuji si knihu „Chybějící otec, chybující syn“ přečíst a pochopit tak plný kontext, do jakého Corneau svůj přístup i jednotlivé mužské typy zasazuje.

- **Adrien, hrdina** – je krásný, hrdý a silný. Neúnavně vyhledává bitevní pole i důvody a cíle, pro co vítězit. K boji ho inspiruje a vybízí jeho heroická silná matka, jejíž přání se snaží vyslyšet. Je v zajetí snahy ukojit matčiny ambice, které si zvnitřnil. Mateřský komplex zcela izoloval syna od světa, svého otce, i sebe samého. Jeho prokletím je neutichající hon po výkonu a uznání. Jeho perfekcionismus zakrývá vnitřní prázdnotu a lidskou slabost. Obklopuje se raději ženami, než muži. Motivuje se k neobyčejným výkonům, protože touží po tom, aby mu všichni rozuměli a měli ho rádi. „Symbolicky se chce stát vztyčeným a silným falem, který budí obdiv a také vyvolává závist ostatních mužů“ (Corneau, 2012, s. 50). Úkolem hrdiny je otevřít se světu a naplnit jeho prázdné já. Je důležité, aby si začal uvědomovat a akceptovat své skutečné potřeby.

- **Vincent, hodný hoch** – je laskavý, zdvořilý a poslušný. Je to dobrák, který nachází porozumění pro ostatní. Chová se a zaujímá takový postoj, aby nerozplakal či nerozhněval svou matku. Otec pro něj takřka neexistuje, stejně tak jako on projevoval nezájem, i jeho syn – hodný hoch – reaguje nezájmem. Dobře funguje ve světě své matky, která ho ochraňuje a pečuje o něj. Jeho slepý hněv se projevuje spíše cynismem a zatrpklostí. Potlačená agresivita si často nachází cestu z jeho nitra prostřednictvím nějaké skryté neřesti, ať už se jedná o rychlou jízdu, alkohol, lenost, hráčství, atd.

- **Erik, věčný adolescent** – vstává před polednem, konvenční způsob života neuznává. Je rozvláčný, pohodový a vysmívající se – tradičním hodnotám, společnosti a koneckonců i sám sobě. Pokud pracuje, pak nepravidelně podle vlastního tempa a rozvrhu, aby se nepřipravil o svou cennou svobodu. Často mívá ambice a sny, ale jeho plány ztroskotají, protože rychle ztrácí nadšení a energii. Jeho potenciál mu stačí, za něj chce být bezpodmínečně přijat a odměněn. „Tento věčný adolescent si neuvědomuje, že je i proti své vůli součástí společnosti; dokonce se z něj stává velmi rozšířeným mužským stereotypem. Reklamní agentury se už dávno zaměřily na velmi slibný trh, jaký představuje tato masa svobodných mužů, pokoušejících se donekonečna prodlužovat dospívání, které mají strach opustit“ (Corneau, 2012, s. 61).

- **Valentin, svůdce** – sdílí společné rysy s Erikem, věčným adolescentem, a také si s ním velmi rozumí. Jeho hlavní doménou je však šarm a bitevní pole srdce ženy. Obdobou tohoto typu bývají literární hrdinové jako Don Juan, Casanova, aj. Může být stydlivým i přímočarým lovcem a dokáže být vřelým i tak chladným a vypočítavým, aby vždy dosáhl svého cíle. Stereotypy opředený svůdce prý především hledá v každé ženě matku. To může vést k zoufalosti, uzavření svého srdce lásce nebo naopak ponoření se do cynismu.

Obzvlášť ve chvílích, kdy ho jeho vlastní hry přestávají bavit a vidí, že mu ženy, jedna po druhé, podléhá. Svůdce je citlivý, ačkoliv svou citlivost cynismem popírá. Naše morální představy se neslučují s Valentinem, avšak nějakou část našeho já svůdce fascinuje. Jeho způsob života se stává v poslední době moderním, a nemálo mužů i žen se vrhá do krátkých leč intenzivních milostných vztahů.

- **Gustav, homosexuál** – autor nijak nepopírá biologickou podstatu homosexuality a uvádí, že dle antropologie, neexistuje lidská společnost, kde by homosexualita neexistovala. Nicméně však opatrně vysvětluje, že „homosexuálové, kteří měli vhodného otce, jsou vzácností“ a dále „homosexualita vyjadřuje zastaralost tradičních mužských rolí“ (Corneau, 2012, s. 69-70). Homosexuál (jak již uvádím v kapitole 1.1.2 Křehkost mužské identity) je pro jiné muže spíše odrazem jejich vlastního problému se sexualitou. Podle G. Corneau se nijak neliší propojení s matkou jako u předchozích typů, důležité je časování homosexuální zkušenosti v klíčových okamžicích a nepředvídatelné životní situace, jež nastanou v jeho životě. Složitá povaha jeho matky spolu s absencí otce předurčily jeho osud v kontaktu se ženami. Má obavu z uvolnění se a ponoření se do fyzické slasti, a tak raději zůstává ve vztahu pouhým pozorovatelem.

- **Julien, feminista** – příklon k feminismu je odpovědí Julienu na strach z opuštění a touha po neustálé přítomnosti mateřského citu. Svou matku často již od dětství brání a stává se jejím důvěrníkem. Tím naplno rozvíjí svou empatii a porozumění vůči ženám, je citlivý a velmi vnímavý. Celým jeho středem je jeho žena, jakmile ho ztrácí ze zřetele zájmu a pozornosti, Julien se proměňuje v náladové dítě. „Povrchní feminismus neuměle skrývá fakt, že jsme zůstali maminčini synáčekové. Špatně maskuje náš hluboký strach z ženy“ (Corneau, 2012, s. 82).

- **Narcis, málo milovaný** – se jeví jako Narcis ze známého mýtu. Je sebestředný, vynucující si obdiv a důvěru. Ukrývá však uvnitř živou ránu, protože nezná svou vlastní hodnotu, po které neustále pátrá. Chybí mu nejspíš láska, která by oslavovala jeho vlastní jedinečnost. Celá jeho existence se zakládá na potřebě, aby po něm druzí toužili, a to často jen proto, že jeho vlastní individualita nebyla v rodinném kruhu vhodně uznána a respektována. Jeho sebepojetí se utváří na základě podnětů a reakcí z okolí. Jeho míra štěstí a spokojenosti závisí na množství obdivu a popularitě, která se k němu vztahuje. A tím víc se vzdaluje svému vlastnímu nitru.

- **Rock, rebel** – Corneau připodobňuje tento typ k postavě malého chlapce, jemuž ze dne na den otec odešel ze života, každý den se upíná k informacím o zmizelém. Chlapce se

však postupně zmocňuje zloba na svého otce a vydává se jej hledat. „Z pomsty nebo prosté potřeby přežítí se zaměstnávají tím, že působí zlo, které je reakcí na zlo, jímž někdo ublížil jim. Delikventi jsou našimi vykupiteli v negativním smyslu; připomínají nám naše vlastní lidství, to, na něž máme sklony zapomínat, když se dmeme pýchou nad našimi altruistickými projevy“ (Corneau, 2012, s. 88). Tito mladí muži často přísluší k nějaké mužské skupině – komunitě - s jasnými a striktními pravidly a hierarchií, kde vstup je často podmíněn přítomným iniciačním rituálem. Nesilnější vliv má zde moc a síla. Otec, jež nenabyl konkrétní podoby, není dostačujícím vzorem, a proto se tento muž upíná k archetypálnímu zlému otcí.

- **Simon, zoufalec** – Simon se vyznačuje nejasností a beze smyslností. Jeho život v moderní společnosti, ve které se vytrácí tradiční hodnoty, pozbývá smyslu, což kompenzuje způsobováním si bolesti. V krajním případě ho situace dovede k sebevraždě. Hlavní příčinou bývá vymizení smyslu utrpení, jakožto nutné esence pro růst a poznávání světa. Absentující otec nepředal důvod ani způsob, jak utrpení a bolest chápat, respektovat a překonávat.

- **Christian, zkrachovalec** – ve dvaceti byl Christian veselým hédonistou, jež vnímal drogy jako cestu k chvilkovému osvětlení. Dodávaly mu iluzi všemocnosti a bezstarostnosti. Když skoncoval s drogami, rychle přilnul k alkoholu a rostoucí agresivitě. Z fetišáka se stal machem, kompenzoval si tak pocity slabosti, závislosti a pasivity. Projevující se drsností, který je pouhou fasádou, se snaží dosáhnout „opravdového“ mužství. Naštěstí muž, který nikdy nepláče, je čím dál méně v módě.

Každý z těchto mužů na své cestě za reálným já musí rozbít svůj scénář. Mohou zůstat ve své přirozenosti takoví, jakými jsou, avšak je na místě, aby došlo k zpochybnění sebe sama, svého chování, aby se vymanili z automatismu, ve kterém jako loutky hrají pro svět i sebe. A až se jim to povede, budu moci plně prožívat svůj osobní život s větší vitalitou a horlivostí. „Hrdinové získají větší odvalu a my jim za jejich skutky budeme ještě víc tleskat, svůdci nás budou stále okouzlovat a homosexuálové nás budou nutit zpochybňovat sebe samé; je pravda, že opilci budou nejspíš méně pít a že bude méně sebevražd, ale slavnost kvůli tomu nebude méně veselá. Každý bude mít svou masku, ale nikdo jí nebude otrokem – konečně budeme mít co dočinění se skutečnými herci“ (Corneau, 2012, s. 98).

1.3.2 „Usmířený“ muž

„Násilí a chtivost mužů budou postupně mizet, jak se muži budou ve svém nitru stávat šťastnějšími a zdravějšími“

Steve Biddulph

„Je na čase říct našim synům, že Terminátor zdaleka není nadčlověkem, ale jeho ubohou parodií“ (Badinter, 2001, s. 175). Usmířený muž je podobenství mužských ctností, za kterými stojí úsilí, odvaha a vytrvalost. Pasivita již není žádoucí. „Jmenují se sebevláda, vůle k překonávání, odvaha riskovat a přijímat výzvy, vzdorovat útlaku...“ (Badinter, 2001, s. 175). Jsou základním kamenem pro hodnotu a důstojnost lidské bytosti, nedělí se mezi mužské či ženské, třebaže dlouholetá tradice nás k tomuto mylnému přesvědčení vedla.

V souladu s konceptem usmířeného muže se podle H. O'Malleyho (2014) jeví jako klíčové kultivovat skutečnou definici maskulinity - vzít ji z externího a křehkého bytí, a dát ji tak skutečnou sílu. Takovou, která přichází pouze zevnitř. Skutečná síla není hlasitá a drzá; je klidná. Opravdová mužskost, neboli „moderní mužnost“ jak ji H. O'Malley nazývá, nemusí prokazovat svou existenci, protože nevyžaduje ověření a potvrzení existence od ostatních, ani není definována úzce či vylučujíc. Není definována velikostí a tvarem svých pohlavních orgánů. Není to něco, co se definuje tím, že je podporováno, nebo naopak ohroženo silou druhých – mužů či žen. Naopak opravdová mužskost vidí ostatní jako potenciální partnery, nikoli konkurenty nebo antagonisty, dokud se neprokáže opak. Současně to neznamená být rohožkou, zastrašen ostatními. Fráze "nikdy nezačíněj boj, ale vždy ho dokonči" zůstává pravdou; je to síla, která pochází z dodržování hranic. Nebát se být zranitelným, nebo prezentovat své autentické já. Znamená být ochoten čelit výzvám až do konce, i když to znamená riskovat neúspěch.

A to nejdůležitější: opravdová mužnost se nepodílí na genderové politice. Jedním z důvodů, proč tolik lidí nepřátelsky reaguje na každého, kdo zpochybňuje stopy tradiční maskulinity je proto, že vyžaduje, aby se všichni zúčastnili, jestli tento systém bude pokračovat. Lidé, kteří se rozhodnou nejít touto cestou, kteří se rozhodnou nebýt lapeni v tomto cyklu, jsou pronásledováni a zahanbeni, protože každý člověk, který opustí původní systém, ukazuje, jak narušený opravdu je. Každá bytost, která odmítá pasovat se do těchto

rolí, se stává dalším pomyslným kamínkem. A ačkoliv jeden kamínek se může zdát zanedbatelným, i ten může spustit lavinu, která svrhne dolů horu. Starý model nás všechny bolí, doslova i obrazně. Je čas na změnu. Je čas na novou, moderní mužnost (O'Malley, 2014).

Vysvobozujícím východiskem ze zajetí přílišného machismu a zženštilého „mamánkovství“ se proto zdá být třetí typ. **Usmířený** právě proto, že nejen vystihuje dualitu obou principů, které se po oddělení znova spojují a integrují v jedno, ale také proto, že respektuje proces a čas, ve kterém se naplňuje, a nesmršťuje význam konfliktů a překážek, které je třeba na cestě za mužstvím překonat. „Usmířený typ není snad jakousi syntézou předchozích dvou zmrzačených mužů. Není to ani rozbředlý měkkota (soft male) ani tvrdák neschopný dávat najevo city, ale gentleman, který umí skloubit pevnost s citlivostí. Je to muž, který našel svého otce a navrátil ke své matce, tedy takový, který se stal mužem, aniž zranil mateřské ženství“ (Badinter, 2001, s. 155). E. Badinterová přikládá význam „otcovské revoluci“ která podle ní započala před třiceti lety a ještě zdaleka není u konce. Výchova k usmířenému mužství potřebuje radikální změnu myšlení a přetřes historických i současných podmínek a hodnot.

Je to ono trojí zrození muže. Nejprve se zrodí, ze své matky (je-li toto zrození dominantní, stává se z něj měkký muž), poté ze svého otce (v tomto případě tvrdý muž), a nakonec se zrodí ze svého vnitřního já. Trojí zrození umožňuje osvobodit se od uniformovaného modelu mužství a plně rozvinout svou vlastní individualitu. Skrze regeneraci vlastních emocí a tělesných, organických vjemů, které muži mylně vymezili pouze ženám, dojde ke změně. „Konečně, transformace spočívá v tom, že znovu rozpoznáme moudrost instinktu. Jde o to naučit se znovu důvěřovat tomu zvířecímu v nás. Je potřeba, abychom opustili svou povýšeneckou iluzi kontroly, která vede k utlačování všech bytostí tohoto světa“ (Corneau, 2012, s. 186).

K tomu však nedospěje malý chlapec, zmítán mezi ženským a mužským, silným a slabým, přitahujícím a odpuzujícím, sám. Nic nenahradí chlapci pevné opěrné body a prostor k růstu jako kontakt s kvalitními muži. A opětovná setkání těchto mužů spolu s R. Blym přinesla řadu specifických kroků, které mohou sloužit jako průvodce na této obtížné, avšak naplňující cestě za opravdovým mužem. S. Biddulph (2007) ve své knize uvádí sedm těchto kroků k dosažení plného rozvoje muže.

1. **Urovnání vztahu s otcem** – cílem tohoto kroku je vyřešit a vyjasnit vztah se svým otcem, jakožto emoční spojnicí s mužskostí. Muž nemůže plně rozvinout svou mužskost, nepochopí-li, neodpustí-li a nebude-li si jistým způsobem vážit svého otce.
2. **Odhalení posvátnosti sexuality** – jejímž cílem je sexualitu vnímat jako akt, při kterém se muž proměňuje a naplňuje namísto rutinního vykonávání laciného sexu. Nejprve musí sexuální energií nabít sám sebe namísto primárního poskytování této energie ženám.
3. **Přístup k partnerce jako k rovnocenné bytosti** – což je klíčové k udržení takové partnerky v hodnotném manželství. Muž se musí naučit pohlížet na svou partnerku jako na odlišnou avšak rovnocennou bytost a v rámci budování úspěšného a trvalého manželství být schopen vést mnohdy bouřlivou avšak bezpečnou diskusi. Sdělovat své pocity a naslouchat pocitům partnerky jsou důležité předpoklady pro kvalitní partnerský vztah
4. **Aktivní péče o děti** – je třeba odložit noviny a aktivně se podílet na výchově nejen svých synů, ale i dcer. Nejen proto, že není fér, aby na to partnerka byla sama, ale také proto, že zcela přirozeně nemůže nabídnout ve výchově to, co přináší do výchovy muž.
5. **Navázání skutečného přátelství s muži** – je velmi důležité, aby muž v něčem tak náročném a komplexním jako je jeho vlastní rozvoj, nebyl sám a získával emoční podporu od jiných mužů. Zároveň tam, kde není schopen naplnit všechny potřeby ve výchově svých dospívajících synů a dcer, mohou být mužští přátelé cennými rádci a přispěvateli.
6. **Volba práce, která vás bude těšit** – smyslem práce není jen vydělávat na živobytí, nýbrž „podporovat a chránit život a snažit se vytvářet lepší svět.“ (Biddulph, 2007, s. 23) a k naplnění tohoto smyslu je nezbytné následovat své srdce a věřit ve svou práci.
7. **Osvobození divého muže ve vás** – za pomoci nalezení duchovního základu, který je specificky mužský a má silné kořeny v přírodě. Dosažením vnitřní pevnosti se muž osvobozuje od strachu a závislosti a dosahuje stavu harmonie.

Obraz „opravdového“ mužství doplňuje i autorka C. Chaneyová, když podrobuje kritické analýze pojem R. Connellové hegemonní maskulinity. Konkrétně tento článek přibližuje, jak afroameričtí muži vnímají mužství a jak je to vnitřně propojeno s úrovní jejich vzdělání, jejich ekonomickým postavením a zvýšenou nezávislostí afroamerických žen. Tato studie zkoumala písemné odpovědi 24 mužů ve věku 18 až 51 let na otázky „co

je podle vašeho názoru mužství?“ a „jak se mužství podle vás projevuje?“ Z kvalitativní analýzy dat pomocí otevřeného kódování a ukotvené teorie (grounded theory) vyústila čtyři vymezená témata týkající se definice a demonstrace mužnosti, která jsou dále rozváděna do důsledků, která přinášejí do partnerských vztahů Afroameričanů:

1. Vyzrálost a odpovědnost za vlastní já
2. Odpovědnost za rodinu
3. Role poskytovatele
4. Sebeuvědomění (v anglickém originále self-awareness)

(Chaney, 2009)

Definovali jsme si vývoj a utváření mužské identity, zaměřili se na její specifika a zmapovali koncepcce maskulinity a její jednotlivé cesty. Nyní nás čeká vymezit prostor, kterým se tato práce zabývá – partnerské vztahy. Zaměříme se podrobněji na zákonitosti jejich vzniku, jednotlivé fáze, atd.

2. Mladá dospělost a partnerský vztah

2.1 Mladá dospělost

Mladými dospělými označujeme muže a ženy mezi 20. a 30. rokem života. Mladá dospělost je komplexním procesem změn, ve kterém se dospělý osamostatňuje od primární rodiny, stává se ekonomicky nezávislým a upevňuje svoje postoje a vztah k nabízeným hodnotám a normám. Chápání norem se podle M. Vágnerové (2007) začíná lišit právě na počátku mladé dospělosti. V tomto období dochází k diferenciaci a personalizaci norem a jejich postojů k nim. Zároveň se zde vytváří široký prostor nerespektovat některé normy vycházející z očekávání společnosti, a to v případě, že jsou v rozporu s vlastními přáními mladého dospělého. Očekávání a postoje, které se vztahují k mladým dospělým, jsou relativní a formují se napříč časem a společenskými situacemi. Zároveň jsou rozdílná pro ženy i muže. Ženám se přičítá citlivost, empatie, submisivita, zatímco mužům racionalita, síla a nezávislost.

Zmíňme jen namátkou některé znaky mladé dospělosti, které Vágnerová uvádí: zodpovědnost ve vztahu k druhým lidem, schopnost dlouhodobého monogamního vztahu,

ekonomická samostatnost, relativní svoboda chování a rozhodování a s ní spojená zodpovědnost za svá rozhodnutí a činy, atd. (Vágnerová, 2007, s. 35 – 38). Mezi hlavní úkoly mladé dospělosti považujeme profesní rozvoj, navázání stabilního partnerského vztahu a rodičovství.

Důležitým aspektem partnerského vztahu je pak sexualita, která je podmíněna sexuální zralostí obou partnerů (Vágnerová, 2000). G. K. West (2002) k sexualitě uvádí „První pokušitel mladých dospělých přichází úplně bez šatů. Sexualita s sebou může přinést nespoutané vzrušení, okamžitou blízkost, nepřekonatelnou euforii a pocit jednoty s celým lidstvem. Nebezpečím zde není lákadlo sexuality, ale šeptání pokušitele ‘‘láska je sex’’, a to hledajícího svádí z cesty“ (West, 2002, s. 70). Možná i právě proto se psychologové shodují na tom, že nejdříve je nutné, aby mladý člověk zformoval svou identitu, aby mohl bezpečně přejít do partnerství. Protože rozpoznat rozdíl mezi sexuálním poblázněním a hlubokým vztahem je zkouškou moudrosti mladých dospělých. „Spojit pohlavní touhu a potěšení s naprostou láskou je zkouškou dospělé zralosti“ (West, 2002, s. 72). Vstupu do partnerství předchází výběr druhého partnera a strategie, na základě kterých, tento výběr činíme. K partnerství a manželství a volbě partnera se vztahují následující kapitoly této práce.

2.2 Partnerství a manželství u mladých lidí

Partnerský vztah či manželství je v naší kultuře chápán jako monogamní vztah, ve kterém jsou jedinci schopni navázat oboustranně důvěrný vztah jak po fyzické, tak psychické stránce. Jedním ze základních kamenů takového vztahu je psychosexuální dospělost a určitá osobnostní vyzrálост. Hodnotný partnerský vztah se zakládá na zralém uvědomění si vlastních nedostatků a akceptaci partnera i s jeho slabostmi. K dlouhodobému partnerství náležitě patří i soužití v jedné domácnosti, a tím budování svého společného prostoru, v němž se jejich společný život odehrává, a který později slouží jako bezpečné útočiště pro oba partnery a potažmo v budoucnu i pro jejich děti (Kratochvíl, 2005). „Jde mimo jiné i o otevření se druhému bez bázně, bez připravenosti se ihned zase stáhnout, bez nutnosti se přizpůsobit ztratit své vlastní já, svou jedinečnost. I to je později podmínkou milostného splynutí, bez strachu se v druhém ztratit či přijít o svou svobodu, bez obavy z nedorozumění, nepřijetí. A právě ono splynutí s vědomím rozdílnosti

je tak omamné“ (Poněšický, 2012, s. 23). Empirické studie ukazují, že zdravé a naplňující vztahy jsou zásadně založeny na principech přátelství, to znamená na rovnosti, důvěře, loajalitě, pozitivním přijetí a podpoře, respektu, upřímnosti, atd. (Gottman & Silver, 1999; Rabin, 1996).

V současnosti význam manželství u mladých lidí spíše klesá a není nic neobvyklého, že spolu partneři často žijí nesezdání po celou dobu trvání jejich partnerství. Důvodem pro vstup manželství může, ale už ani nemusí, být rozhodnutí mít děti, a tím rozšířit jejich partnerskou dyádu do rodinného modelu. Další nezanedbatelnou příčinou, proč lidé uzavírají sňatky, může být strach z plynoucího času. Tedy ve chvíli, kdy panice podléhající jedinec, je ochoten vybrat si i nevhodného partnera, který splňuje alespoň minimální požadavky, protože zřetelně slyší výstražné zvonění. Zralost podle G. K. Westa spočívá ve vědomí plynoucího času, jemuž však nedovolíme naše chování popohánět. Když mladí lidé dokážou žít sami a spolehnout se sami na sebe, brání jim tyto nabyté dovednosti pouštět se do závislých a nezdravých vztahů (West, 2002).

„Vztah mezi rodiči je první a zpravidla nejvýznamnější vztah mezi mužem a ženou, který jsme měli možnost velmi intenzivně, jako pod mikroskopem, studovat“ (Praško, 2005, s.59). Aniž bychom nad tím nějak přemýšleli, již v dětství jsme převzali komplexní vzorce partnerského chování a postojů, které v průběhu života považujeme za jakousi normu, ze které vycházíme. Zároveň nás ovlivňují i takové postoje a chování, které jsme kategoricky odmítali, vůči kterým jsme se vymezovali, a které si můžeme i nyní zakazovat, ale snadno unikají z pod naší kontroly. J. Praško dále zmiňuje, že nás v partnerském vztahu obklopují také vzorce postojů a typy chování, které jsme uplatňovali ve vzájemné interakci se sourozenci. I ty se tak mohou promítnout do našich současných partnerských vztahů, aniž bychom si to plně uvědomovali (Praško, 2005).

J. Poněšický vnímá partnerský vztah jako něco víc, nežli jen vzájemnost dvou partnerů. To, co je spojuje, nazývá „společný mýtus“. Společný mýtus definuje jako určitou unikátnost, kterou se pár odlišuje od ostatních a získává tím punc jedinečnosti. Může se jednat o specifické vzájemné seznámení, či společné budování jejich domova. Tento společný mýtus dává vztahu onu potřebnou sounáležitost a kouzlo osudovosti. Možná právě proto, je dokonaná nevěra, narušující onen takřka tělesný prožitek sounáležitosti, považována za největší podlost a zradu, ačkoliv to zjevně nemusí znamenat

narušení emočního porozumění tolik jako nenápadné plynulé ochlazování vztahu a odcizování se (Poněšický, 2012).

J. Willi (2011) v jedné ze svých publikací píše o společném utváření si vnitřního a vnějšího světa a jeho významnost pro identitu, smysluplnost a stabilitu partnerského vztahu ve společném životě partnerů na rozdíl od krátkého milostného vztahu, kde jsou tyto kvality nedostupné. „Jde o společně vytvářený vnitřní svět, který obsahuje společný systém konstruktů, společné představy o smyslu, cíli a normách soužití, společnou historii a společné vzpomínky, ale také společně utvářený vnější svět a společné bydlení. Které představuje společný příbytek, rozdělení prostoru a jeho zařízení, společný majetek – a zejména děti, které jsme společně zplodili a vychovávali“ (Willi, 2011, s. 12).

Za zmínku stojí také studie skupiny autorů z Virginie, kteří prostřednictvím narativní perspektivy zkoumali osobní příběhy 57 mladých dospělých ve věku mezi 18 a 24 lety na téma "O sexuálních a romantických vztazích". Účastníci (25 mužů a 32 žen), byli požádáni, aby definovali tyto vztahy, konkrétně jak poznají, že jsou v romantickém či sexuálním vztahu. Mladí dospělí identifikovali jazyk, který používají pro různé typy vztahů, jejich vnímání hierarchie romantických a sexuálních vztahů, a jejich zmatek či nejistotu vzhledem k jejich zážitkům ze vztahů. V prvním případě respondenti popisovali definice čtyř kategorií vztahů, které vyplynuly z analýzy dat. Kategorie, které popisovali, byly: a) romantický vztah; b) sexuální vztah; c) kombinace obou; d) ještě ne romantický či sexuální vztah. Rozdíl v chápání jednotlivých kategorií se dá shrnout do následujících vět. **Romantický vztah** byl vysvětlován především pozitivními emocemi hovořícími o podpoře, důvěře, zájmu, závazku, atd. **Sexuální vztah** byl naopak od emocí oproštěn a byl chápán jako ryze sexuální, tedy bez závazků či pout ba dokonce lásky. Respondenti vzhledem k jejich definici vnímali tuto kategorii na nejnižší příčce ze všech zmíněných typů vztahů, především proto, že nenabízí jakékoliv vztahové obohacení či naplnění vyjma sexu. Třetí kategorie byla popisována tak, jak všeobecně chápeme **partnerský vztah doprovázený sexuální aktivitou**, opředený vzájemnými závazky a očekáváními a doprovázený silnými emocemi. Dále jej respondenti také označovali za „ideální“, „opravdový“ a „zdravý“ vztah, čímž ve vnímané hierarchii vztahů zaujal první místo. A jako poslední uzavírá čtvrtý typ, který byl označován **randěním**, flirtováním, povídáním si, textováním si, aj. Nutno podotknout, že autoři zmiňují, že většina respondentů skutečně sdílela stejný jazyk pro definování partnerských vztahů a že se nenašli téměř žádné rozdíly

mezi mužským a ženským vnímáním. Pro úplnost uvádím shrnující tabulku kategorií vztahů⁴ seřazených podle vnímané důležitosti a jednotlivé popisky či štítky, které byly k dané kategorii přiřazeny respondenty (Banker, Kaestle & Allen, 2010).

1	2	3	4
Kombinace obou	Romantický vztah	Ještě ne romantický či sexuální vztah	Sexuální vztah
Ideální	Vztah	Chození ven	Povyražení si
Opravdový	Randění	Povídání si	Přátelé s výhodami
Skutečný	Partner	Přátelé	Sexuální rande
Láska	Citová vazba	Flirtování	Kamarád na sex
Zdravý	Pouto	Neformální randění	Bez citové vazby
Sexuální závazek	Spojení		Bez závazku
Citová vazba	Exkluzivita		Bez lásky
Silné emoce	Důvěra		Pouze sexuální
Romance	Závazek		Sex na jednu noc
Hluboké spojení	Podporující		Pouze fyzické
Blízcí přátelé	Důvěryhodný		Striktně sex
	Přitažlivost		
	Bez starostí		
	Nejlepší přátelé		
	Společnost		

Tabulka 1: Kategorie vztahů (Banker, Kaestle & Allen, 2010, s. 188).

⁴ Tabulka v anglickém originále je dostupná v příloze A

2.3 Volba partnera a zahájení partnerského vztahu

Monogamní manželství potvrzující romantickou lásku je poměrně novodobým jevem do značné míry spojeným právě se západní kulturou (Weiss, 2011). „Žijeme v zajetí slibu romantické lásky, která převládá v námětech filmů, televizních seriálů, knih a časopisů. Ujišťují nás, že někde na nás čeká ten „správný člověk“. Tento partner se stane naší láskou na celý život, dokonalým společníkem“ (West, 2002, s. 58).

Tomu nahrává i skutečnost, že dobrovolný a svobodný výběr partnera je v naší kultuře poměrně novým jevem, a právě proto se pro nás najednou stává romantická a vášnivá láska neochvějným cílem. Ještě před několika desítkami let bylo u nás zvykem, že toho vhodného partnera vybírají obvykle rodiče. A v některých zemích se tato tradice uplatňuje dodnes. Dříve partnerství, respektive manželství, spořádaně fungovala jako základní kamen pro rodinu, kde intenzivnější vztahy byly spíše vertikální – tedy mezi jednotlivými rodiči a jejich dětmi. Volba partnera na základě vlastního rozhodnutí tak do partnerství přináší nový rozměr, projevující se potřebou naplnění, partnerského souladu, sounáležitosti a lásky vzájemně mezi partnery. To s sebou ovšem přináší také vyšší nároky a očekávání, která na svůj budoucí protějšek klademe a také širší paletu důvodů a pohnutek k zániku partnerského vztahu (Willi, 2011).

Nahlížíme-li na tento komplexní proces ze základních teoretických východisek, opět nacházíme protichůdné vlivy na obou stranách. V rámci biologického přístupu je volba partnera nedílnou součástí reprodukčních strategií. Celý proces výběru partnera je tak připodobňován k jevům, které nacházíme u jiných biologických druhů – hlasitý a výrazný zvukový projev ptáků samců v rámci namlouvání partnerky, jezení srsti a tím mohutnění u savců, atd. Kulturní determinace naopak připouští silný vliv rodinných vzorců, společenských norem, atd.

Je nutné si přiznat, že mnoho našich vztahů stojí na projekcích. Výběr našeho partnera je tak z velké části ovlivněn podvědomými silami, které si neuvědomujeme. Projikujeme si animu/anima na vhodné osobě opačného pohlaví. Projekce, která nás přitahuje, není jen v podobě obrazu, nýbrž obsahuje i vysoce nabitou energii. V některých případech nás doslova intoxikuje a prožíváme fenomén „zamilování se“ - emoční, sexuálně nabitá, fantazií plná, nerozvážná, mytologizovaná, téměř spirituální, elektrizující a idealizovaná přitažlivost k jiné osobě. Nicméně ve skutečnosti jsme se zamilovali do naší

vlastní animy/anima, tzn. do nás samých. Přestože projekce animy/anima způsobuje neúmyslný klam, který nás vede k přesvědčení, že zbožňuji jinou osobu, je to podle C. G. Junga (1997) užitečný mechanismus hned z několika důvodů. Jednak to vytváří dostatečnou přitažlivost k opačnému pohlaví důležitou k překonání obtíží v partnerském vztahu. Ale taky jsme schopni se učit o animě/animovi skrze naše interakce s touto osobou.

Projekce nakonec selžou. Během fáze „zamilování se“, se jednotlivec může těšit energií nabitou projekcí a zacházením jako s dokonalým mužem či ženou. Nicméně nikdo nemůže dostát očekávání. Nakonec si všimneme, že chování partnera zcela neodpovídá obrazu naší animy/anima, a našemu partnerovi bude nepříjemné uvědomění, že jsme zamilování spíš do naší představy než do něj samotného.

Anima/animus vkládá své vlastní nálady do vztahu, komplikuje naše okolnosti s danou osobou, protože se reálně zabýváme čtyřmi jednotlivci: námi, partnerem, naší animou/animem, jeho animou/jejím animem. Anima/animus nás může vést k výběru partnera jednoduše proto, že se velmi přibližuje obrazu naší animy/anima. Ztratili jsme svobodu vybrat si partnera na základě jejich schopnosti naplnit naše potřeby kromě jedné, prozkoumat naši animu/anima. Tím klademe zátěž na našeho partnera v podobě věcí, kterými odmítáme být. Například příliš feminizovaná žena může očekávat po muži vyjádření jeho vlastních sil a současně i sil jí promítaného anima. Ačkoli se mohou najít muži vítající tuto roli, je to velmi únavné, protože ženská energie a perspektiva napomáhá řešit úkoly tak, jak muži nejsou schopni. Neznalost tohoto faktu a výsledná neschopnost využívat ženské zdroje, je podle C. G. Junga jedna z tragických chyb patriarchální společnosti (1997).

C. J. Sager vycházel z přesvědčení, že volba partnera je ovlivňována na základě dvou principů. Principem **komplementarity** se myslí snaha jedince vybírat si takového partnera, který disponuje určitými osobnostními danostmi, které danému jedinci chybí, a navázáním vztahu s tímto partnerem si to, co nám schází, doplňuje. Dále jedinec uplatňuje princip **podobnosti**, kdy naopak jedinec hledá takový protějšek, se kterým si rozumí a nachází u něj podobnost se sebou samým (Sager podle Šulová, 2011).

S. Kratochvíl (2005) zmiňuje Mursteinovu teorii, podle které jsou při výběru partnera důležité tři síly: podnět, hodnoty a role. Tyto tři síly nepůsobí najednou, nýbrž

přichází postupně v zákonitě daných dílčích fázích. První fáze se týká působením potenciálního partnera jako **podnět** na jedince, jehož ovlivňuje především svou fyzickou přitažlivostí a chováním. Význam a síla podnětu závisí také na hodnocení okolí a na tom, jak jsou mezi partnery tyto charakteristiky vyrovnány. Jakmile podnět prostoupí tímto filtrem, přichází druhá fáze. Fáze **hodnot** tkví v hledání společných zájmů, postojů a hodnot. Jeden o druhém vzájemně zjišťují názory na život a na svět, a určují, nakolik jsou si podobné a dokážou-li se v těchto věcech shodnout. V případě, že nemají mnoho společného, jejich cesty se rozcházejí, pokud nejsou nedostatky kompenzovány nějak jinak. Pro třetí fázi je typická kompatibilita **rolí**. „Partneři zjišťují, zda mohou ve vztahu zaujmout nebo si vytvořit vzájemně se doplňující role a získat uspokojení svých potřeb“ (Kratochvíl, 2005, 94-95). Zde se uplatňuje jak podobnost, tak komplementární protikladnost osobnostních rysů a potřeb. Podle S. Kratochvíla se všemi třemi fázemi ještě prolíná princip vyváženosti výměny. Tedy vztah zahajujeme tehdy, máme-li pocit, že za to, co partnerovi dáváme, dostáváme dostatečně nazpět (Kratochvíl, 2005).

K tomu se přidává i J. Willi, který princip silové rovnováhy přirovná k tenisovému zápasu: „nejvyšší rozvoje potenciálu docílí dva přibližně stejně silní sokové. Pokud jsou nestejně silní, bude se jeden cítit pod svými možnostmi a jeho druh si bude připadat přetížený. Z toho se nemůže – určitě ne natrvalo – rozvinout dobrá hra (Willi, 2011, s. 35). Tato nerovnováha pozvolna sílí, a může se projevovat nudou a znehodnocujícími poznámky na straně silnějšího, a přítomnou méněcenností u přetíženého partnera. J. Willi dále přikládá důležitý význam **aktuálnímu vztahu k původní rodině**. Často očekáváme, že nás partner od rodičů a původní rodiny odpoutá. Naše tendence se navíc zesilují, máme-li pocit, že již nedokážeme napravit chyby ve vztazích s rodiči, a partnerství je novou příležitostí, jak se od těchto chyb oprostít, vydat se jinou cestou. V pozdější fázi života vliv původní rodiny ztrácí na intenzitě. Naopak roste tendence oprostít se od předchozích partnerů a vyvarovat se chyb, kterých jsme v minulých partnerstvích napáchali. Jsou-li přítomny i děti z předchozích partnerství, jejich vliv na volbu partnera je nezanedbatelný (Willi, 2011).

Při hledání partnera si nejdříve potenciální protějšek přímo i nepřímě testujeme a pátráme po odpovědích vztahujících se k jeho rodině, sociálnímu statusu, předchozím partnerským zkušenostem, životnímu stylu, atd. Silnou roli hraje také náš spíše intuitivní odhad, jak sebe ve vztahu k partnerovi hodnotíme. „Mám pocit, že se mu vyrovnám, nebo

mě přeceňuje, či naopak podceňuje? Má to, co mohu nabídnout, přibližně stejnou hodnotu jako to, co mi může nabídnout on?“ (Willi, 2011, s. 110). J. Willi neopomíná ani stejně důležité charakterové rysy, vzhled, životní postoje a hodnoty, atd.

M. Plzák zmiňuje tři typy výběru partnera. Za **emocionálním** výběrem stojí romantická láska plná sentimentu, kterou jsme často „krmení“ médii. **Racionální** výběr, který podléhá principům partnera si vybrat, vyzkoušet a poté vzít. A výběr **riskantní**, kam Plzák řadí partnery se závislostmi (Plzák, 1998). M. Plzák (2006) později uvádí, že správný výběr pro trvalé manželství nestačí. Poukazuje na důležitost překonat úskalí společného soužití, které vnímá jako nejzákladnější lidské společenství. „Odstraníme-li ze své blízkosti partnery zakázané, pochopíme-li úskalí páru a máme-li v sobě dost kázně, neměli bychom v manželství vlastně nikdy selhat.“ (Plzák, 2006, s. 191).

Obecnými rysy, které ovlivňují náš výběr, se zabývali D. M. Buss a M. Barnes (1986). Z jejich studie vyplývá, že mezi nejvíce žádanými vlastnostmi ve výběru partnera patří ohleduplnost, upřímnost, srdečnost, spolehlivost, inteligence, porozumění, loajalita, aj.

D. M. Buss (1988) ve své studii dále potvrdil obecná očekávání, že muži častěji než ženy využívají taktiky zahrnující zdroje (vychloubat se jimi, zdůrazňovat, že patří jim,...), zatímco ženy staví svou strategii na vylepšování jejich vzhledu. Jak jsem již zmínila v kapitole 1.2.1 Aspekty mužství, muži preferují fyzicky atraktivní ženy na rozdíl od žen, které naopak přitahují dobré ekonomické vyhlídky (Buss, et al., 2001; Hatfield & Sprecher, 1995; Henry, et al., 2013; Johannesen-Schmidt & Eagly, 2002; Shackelford, et al., 2005). Tento závěr koresponduje také s Matouškem (2003), který uvádí, že mužský výběr své dlouhodobé partnerky, se kterou plánuje mít děti, stojí na věku, zdraví a atraktivitě partnerky, čímž předpokládá zajištění zdravého a zdatného potomstva. Také P. Weiss (2011) klade důraz na věk partnerky, jakožto jeden z nedůležitějších vizuálních ukazatelů ženy. Pro ženy podle něj naopak vzhled nehraje příliš velkou roli, důležitější je naopak pracovitost, cílevědomost a ekonomické zázemí. Její výběr předpokládá, že muž zůstane po jejím boku po celou dobu vývoje dítěte a jeho postupného osamostatňování se.

Jako nejefektivnější činnosti mužů a žen pro získání zájmu a náklonnosti opačného pohlaví D. M. Buss (1988) určil především smysl pro humor, dobré mravy, sympatii a péče o vzhled. V následující tabulce je pro úplnost uvedeno 10 nejúčinnějších strategií a taktik využívaných muži i ženami k získání zájmu opačného pohlaví.

Pořadí	Nejvíce účinné akty jednání pro získání náklonnosti opačného pohlaví	
	Akty jednání mužů	Akty jednání žen
1	Ukázal dobrý smysl pro humor.	Ukázala dobrý smysl pro humor.
2	Soucítíl s jejími problémy.	Chodila vzorně upravená.
3	Ukázal, že má dobré mravy.	Soucítěla s jeho problémy.
4	Chodil vzorně upravený.	Ukázala, že má dobré mravy.
5	Vynaložil velké úsilí k tomu, aby strávil hodně času s jednou ženou.	Denně se sprchovala.
6	Nabídl ji pomoc.	Udržovala se ve fyzické kondici, aby vypadala zdravě.
7	Denně se sprchoval.	Dělala vtipy, aby rozesmála muže.
8	Udržoval se ve fyzické kondici, aby vypadal zdravě.	Vynaložila velké úsilí k tomu, aby strávila hodně času s jedním mužem.
9	Cvičil.	Oblékla si vkusné, módní oblečení.
10	Používal atraktivní výstroj.	Nabídla mu pomoc.

Tabulka 2: Nejefektivnější strategie k získání zájmu opačného pohlaví (Buss, 1988)

V České republice je jedním z hlavních kritérií pro volbu partnera stále věk. Nikoho nejspíš nepřekvapí, že muži si vybírají spíše partnerky mladší, a ženy preferují muže starší, než jsou samy. Zároveň mnoho mužů i žen hledá partnery s podobným dosaženým vzděláním. Velmi okrajově se pozorují partnerské vztahy, kdy je mezi partnery rozdíl dvou a více stupňů vzdělání. Je běžné, že své partnery poznáváme v okruhu našich přátel, a známe je nějakou dobu předtím, než společně vztah zahájíme. Dále se setkáváme také na pracovišti, u mladších lidí i v prostředí škol, a na volnočasových místech, jako jsou kavárny, bary, atd. (Katrňák et al., 2010).

2.4 Očekávání mužů a žen v partnerských vztazích

„Muž a žena - jak by si ti dva mohli rozumět? Vždyť oba chtějí něco úplně jiného: muž ženu a žena muže“

Frigyés Karinthy

Při definování této kapitoly mi vytanul na mysli výše zmíněný citát maďarského dramatika spisovatele a novináře F. Karinthyho. S jakou lehkostí vyjádřil jádro protínající věky platící pravdu. Přes všechno však jedno bez druhého nedokáže existovat. Na počátku, v době zamilovanosti, si nijak neuvědomujeme naše odlišná možná až protichůdná přání a představy o společném životě. Ty se však pozvolna derou na povrch a zasahují nejen do

naší vzájemné interakce, ale také do našich postojů názorů a představ, co nám má vztah poskytovat. O to významnější jsou naše přání a strachy, jež jsme dávno vytěsnili do hlubin našeho podvědomí. Ve vztahu pak máme sklony opakovat vzorce chování, kterými nepřímo projevujeme, či kompenzuje naše životní zkušenosti od samotného narození. Tak jako jejich podstata je ryze subjektivní, i jejich vliv na naše prožívání a chování je zcela jedinečné, a tam se setkává a naráží na stejně tak jedinečné, avšak zcela odlišné podvědomé síly partnera (Poněšický, 2012). Jiní autoři však ukazují, že bez ohledu na polaritu maskulinity a feminity, jsou si muži a ženy daleko víc podobní než odlišní (Gottman & Silver, 1999; Johnson, 2006; Kivel, 1999).

Do vztahu přicházíme s očekáváními, vírou a nadějí, že budou vyslyšena a naplněna, vykresluje si ideální vztah plný harmonie, konfrontujeme se s realitou, podstupujeme ne jedno zklamání a v lepším případě se přizpůsobujeme reálnému obrazu. V tom horším, jak J. Knoblochová píše ve své knize, to může člověk „řešit častým zamilováním, stálým hledáním dokonalého druhu, který by splnil všechny jeho nereálné požadavky, a pak je znovu a znovu zklamán. Své nezdary si snaží vysvětlit vnějšími příčinami, třeba tím, že má smůlu a nadáváním na nešťastný osud“ (Knoblochová, 1962, s. 52).

J. Poněšický rozvádí ve svých textech zmíněný citát ještě dál a nadneseně řečeno přemostuje rozdílná přání v jedno společné, projevující se odlišnými atributy: „Možná, že jde ženám i mužům o to samé, o vztahovost a lásku, o rezonanci a jistotu, o individuaci a úspěch, o to dát svému životu určitý smysl a cíl. Rozdílné jsou pouze priority, důležitost těchto cílů, schopnosti, dovednosti i způsoby jejich dosahování a problémy na cestě k nim.“ (Poněšický, 2012, s. 35)

Během rané dospělosti, mladí muži a ženy si vytvářejí představu, jaká by jejich role v partnerských vztazích mohla být (Arnett, 2004). I když tento proces začíná během dospívání, hlubší zkoumání individuální a vztahové identity probíhá v období kolem dvaceti let života, kdy si osvojují dospělé role (Arnett, 2000; Bynner, 2005). V rámci tohoto vývoje, mladý muž zkoumá svou mužskou identitu a jeho roli jako partner v partnerských vztazích s ostatními.

Očekávání, jež kladou jedinci na partnerský vztah, převážně vyplývají z konkrétní a jedinečné sbírky vlastních zkušeností každého jednotlivce. Můžeme se opírat o

podrobnou anamnézu rodinného modelu a v něm zahrnutých raných interpersonálních vztahů, které formují jedincovy strategie v pozdějších mezilidských interakcích. I přesto, že tato očekávání jsou tedy specifická a jedinečná pro každého partnera, můžeme poukázat na některá obecná tvrzení adresovaná mužskému či ženskému pohlaví (Kratochvíl a Kratochvílová, 1990). Interakce mezi rodiči a dětmi jsou stěžejní pro vytvoření vzorců a šablon kopírovaných do pozdějších partnerských vztahů. „Nastolení bezkonfliktního harmonického stavu (oceánický pocit, nirvána) je spíše výjimkou, krajním případem celého spektra možných interakčních možností. Cílovým stavem je spíše optimální napětí, jež je podmínkou i výsledkem vzájemné výměny“ (Poněšický, 2012, s.22). Podle J. Williho (2011) muž po ženě v partnerství chce, aby na něj reagovala jako na muže. Jinými slovy aby podněcovala jeho mužství, uznávala ho a projevovala mu svůj obdiv, a všeobecně tak s ním zacházela jako s mužem. Zmiňme tradiční Feldmanovy psychologické dimenze mužské a ženské role, které se jsou napojeny na vzájemná očekávání (1982, in Plaňava, 2000, s. 108).

Muži očekávají od žen:	Ženy očekávají od mužů:
Orientují se na domov	Jsou ambiciózní, soutěživí, podnikaví, průbojní, orientovaní na svět
Jsou vřelé, laskavé, jemné a něžné	Jsou klidní, stabilní, neemotivní, realističtí
Uvědomují si pocity druhých, jsou ohleduplné, taktní a soucitné	Jsou silní, vyhranění, houževnatí, neústupní, rázní
Jsou náladové, přecitlivělé, temperamentní, emocionální, subjektivní, nelogické	Jsou agresivní, siláčtí, rozhodní, dominantní, objektivní, logičtí
Stěžují si, jsou hašteřivé	Jsou nezávislí, spoléhající se na sebe
Jsou slabé, bezmocné, křehké, emočně zranitelné	Jsou drsní, strozí, nelítostní, krutí
Jsou submisivní, povolné, závislé, apod.	Jsou autokratičtí, rigidní, arogantní

Tabulka 3: Vzájemná očekávání mužů a žen (Feldman in Plaňava, 2000)

Různá očekávání od vztahu mohou vést k dlouhodobým konfliktům. Odlišně vnímá J. Poněšický i vztah k sexualitě. Žena potřebuje ono sladění na emotivní úrovni, a tu pak přenáší i do sexuality, která je pro ni úzce spojena s její vztahovostí a intimitou. V ženském otevřeném systému, ve kterém se snadno stírají hranice, čímž je schopna silné empatie s partnerem, žena vycítí a nelibě nese i lehké náznaky a signály agrese a sexuálního chování, které muž projevuje. Dále se pozastavuje nad tím, zda ženy očekávají od mužů stále vůli, cílesměrnost a tvrdost a necitelnost při dosahování těchto cílů? „Anebo jsou muži vystaveni stále větším nárokům žen, nejen na výše zmíněnou výkonnost a průraznost,

nýbrž zároveň (!) i na tolerantní a emočně vstřícné chování – což je na ně nejen moc, ale stojí to navíc v přímém rozporu s předchozími očekáváními“ (Poněšický, 2012, s. 61). Především proto, že on sám spojuje sexualitu s mocí, výkonem a ukojením. Vztah by primárně neměl být jen o vlastním uspokojování potřeb, ale především o vzájemné spolupráci, reciprocitě a respektu. Na základě toho se můžeme vyhnout pouhé konzumaci toho druhého, který se pak cítí, že z něj nic nezůstalo, „což často i cítí a na co si stěžují ženy po intimním styku s muži“ (2012, s. 24).

Nabízí se uvést také vhodnou a zpopularizovanou klasifikaci S. Kratochvíla, který mužská a ženská očekávání definuje s nadsázkou a humorem, nýbrž neméně věcně a pravdivě. Pro účely této práce shrnuji jednotlivé body v následující tabulce, abychom si udělali představu, co se pod očekáváními obou partnerů podle S. Kratochvíla skrývá, pro podrobnější vysvětlení doporučuji přečíst publikaci autora „Manželská terapie“, ve které této pasáži věnuje nemálo stran (2005, s. 96-105). Zatímco ženská očekávání, kterým se budeme věnovat vzápětí, se týkají spíše oblasti citů a intimity, mužská očekávání jsou věcnější a spíše orientující se na vnější projevy chování.

Mužská očekávání	Ženská očekávání
Uvařeno, uklizeno	Posedět a popovídat
Sex, kdykoliv se mu zachce	Duševní porozumění
Obdiv stále	Vycítit, co žena potřebuje
Nezatěžovat starostmi	Vyjadřovat lásku celým svým životem

Tabulka 4: Mužská a ženská očekávání (Kratochvíl, 2005, s. 96-105).

Dalším z autorů, zabývajících se očekáváním mužů a žen, je D. Sonet (1995). Jen namátkou zmiňme, že podle něj ženy očekávají od mužů stabilitu a s ní spojenou stálost, rozhodnost, laskavost, pozornost k její přítomnosti, aj., zatímco u mužů převažuje fyzický půvab, morální hodnoty, průzračnost jejích myšlenek, úsměv, atd.

3. Muži v partnerských vztazích

Muži byli na rozdíl od žen chápáni jako neproblematické bytosti až do druhé třetiny minulého století. Dávali ráz hospodářství, politice i celospolečenskému obrazu. Díky jejich odvaze, objektivitě, zapálení a touze objevovat se společnost rozvíjí dynamicky a osvojuje si nové oblasti napříč různými obory (Badinter, 2005; Biddulph 2007; Deida, 2011). Poněšický jde ještě dál, když prohlašuje, že: „stále více mužů trápí pochybnosti o sobě a své potenci v širokém slova smyslu, stahují se do sebe, stávají se nespolehlivými a nezodpovědnými; přenechávají ženám starost o rodinný život i o výchovu dětí, vyhýbají se konfliktům, potlačují své emoce“ (Poněšický, 2012, s. 61). Podívejme se nyní na zajímavé výzkumy, které se muži zabývaly a následně se zaměříme na vybrané složky partnerského vztahu a roli muže v nich.

3.1 Muži a výzkum

Několik autorů (například Pleck et al., 1993; Sinn, 1997; Truman, Tokar & Fisher, 1996) se shoduje v závěrech svých studií, že tradiční maskulinita negativně ovlivňuje kvalitu partnerského vztahu. S. M. Burn a A. Z. Ward (2005) zohlednili vnímání muže i ženy a určili, že konformita k rolím vymezeným pro tradiční podobu maskulinity nepřímo úměrně souvisí s prožívanou spokojeností ve vztahu pro obě pohlaví. Konkrétně ženy, jež vnímaly své partnery za konformní k tradiční maskulinitě, a muži, kteří sami sebe hodnotili taktéž, projevovali nižší spokojenost s jejich vztahem. To podporuje i zjištění J. C. Wada a E. Donise (2007), kteří interpretovali ve svém výzkumu jako kladný prediktor pro spokojenost v heterosexuálních partnerstvích právě netradiční postoj k maskulinitě.

Různí autoři se shodují, že zabezpečení a hmotné zajištění partnera je role, která je připisována mužům. (Bernard, 1981; Orange, 2003; Pleck, 1995) Studií úzce zaměřenou na mladé muže, co by poskytovatele (v anglickém originále „provider“), se zabývaly dvě autorky z Polytechnické Univerzity Virginia. Konkrétně se prostřednictvím kvalitativní metody narativní povídky zaměřily, jak vnímají mladí muži roli poskytovatele na prvních schůzkách začínajícího vztahu – tedy toho, který vymyslí a ekonomicky zajistí program schůzky. Prvním zjištěním autorek byla dvě stádia, jejichž předěl se pozná nahrazením

„byl jsem s Janou na několika schůzkách“ za „Jana je moje přítelkyně“. A v asociaci na tuto změnu se také mění role poskytovatele. 85% mužů vychází z tradiční představy, že muž by měl platit za ženu všechny výdaje na prvním rande a v počátcích vztahu. Jejich důvody byly nejčastěji, aby zanechali dobrý dojem, ukázali svůj zájem a péči o ni, či aby dělali to, co je společensky akceptováno. Ze studie vyplývá, že výsledná skutečnost, kdo bude platit, vychází ze dvou faktorů – jaký typ je samotný muž a jak vnímá zainteresovanou ženu. Přínosem této studie oproti předcházejícím je na detail zaměřena typologie těchto poskytovatelů. Autorky uvádí 4 typy – **sebestředný poskytovatel**, který vnímá ženy jako záměrně profitující z jeho peněz, a proto preferují střídající placení, **galantní poskytovatel** a **galantní-sdílející poskytovatel**, kteří se v pohledu na svou partnerku shodují, a vnímají ji jako hodnou péče, ochrany a zajištění, ale liší se v platebních strategiích. Galantní poskytovatel považuje za přirozené za partnerku platit vždy, galantní-sdílející poskytovatel preferuje spravedlivé dělení nákladů. A v neposlední řadě čtvrtý typ, **rovnoprávný poskytovatel** (v anglickém originále „mutual provider“), který rovněž upřednostňuje rovné dělení nákladů, avšak na ženu nahlíží stejně jako na muže, tedy nezávislou a soběstačnou osobu (Jaramillo-Sierra & Allen, 2012).

Sociální genderové role se vztahují k rolím, které jsou tradičně spojovány s ženami a muži a zahrnují osobní vlastnosti a chování, které jsou kulturně přiřazovány ženám a mužům. Tato studie byla provedena za účelem stanovení názorů studentů mužského pohlaví (celkem 116 respondentů) na jedné z univerzit na východě Turecka na sociální genderové role v práci, společnosti, manželství a rodinném životě. Studie probíhala během akademického roku 2007-2008. Studenti dostali 24 prohlášení týkající se zmíněných oblastí. Zatímco v rovině pracovní a společenské ukázaly výsledky tendenci k rovnoprávnosti mezi muži a ženami, především co se týče možnosti pracovat, vzdělávat se, atd. V té rodinné se Turecko drží svých tradic. Více než polovina (přesně 52,6%) uvedlo, že byli svědky násilí v rodině a celých 37,1% uvedlo, že za určitých okolností mají manželé právo bít své ženy (Adana & colective, 2011).

Nabízí se i neotřelý pohled tria výzkumnic C. Moss-Racusin, J. Good a D. Sanchez (2010) ve studii zabývající se dopadem kolektivní gender identity na kvalitu partnerských vztahů, a to konkrétně když se muži cítí znehodnocení. Jejich studie je reakcí na přehlížení vlivu mužského vnímání své příslušnosti k mužské skupině na výsledky jejich partnerských vztahů v předchozích výzkumech. Autorky předpokládaly, že když

heterosexuální muži cítí, že jejich pohlavní identita je znehodnocena, mohou se lépe chovat ke svým nejbližším (např. k jejich partnerkám). Konkrétně předpokládaly, že heterosexuální muži, kteří považují jejich maskulinní genderovou identitu za důležitou ale znehodnocenou, úspěšněji přijímají perspektivu jejich partnerek. Výsledky studie tyto předpoklady potvrdily a poukazují, že vysokoškolští muži, kteří kladou silný důraz na jejich identitu a současně ji vnímají jako veřejně znehodnocenou, jsou spojeni se zvýšenou schopností nahlížet s podobnou perspektivou na jejich mužskou identitu v partnerském vztahu. Konkrétně to znamená, že vnímání mužské identity jako znehodnocené, pomáhá mužům, kteří se takto cítí, “obout ženské boty” a vcítit se tak lépe do jejich vztahových protějšků.

V neposlední řadě zmiňme také studii realizovanou Y. J. Wongem a jeho kolegy v USA, jejichž metoda ISME (v anglickém originále The Inventory of Subjective Masculinity Experiences) sloužila jako inspirace pro empirickou část této práce. Podle nich muži s vyšším skórem na škálách zodpovědnosti (ISME-Responsibility) a rodiny (ISME-Family) v dotazníku ISME prokazovali méně psychologického distresu. Autoři dále uvádějí, že muži, kteří odpovědnost a rodinu vnímají, jako důležité dimenze jejich subjektivních maskulinních zkušeností směřují k tomu být psychologicky zdravější. Muži s vyšším skórem u škály práce (ISME-Work) v tomtéž dotazníku referovali větší psychologický distres. Navíc muži výše skórující na škále Emoční pevnost (ISME-Emotional Toughness) hlásili také nižší životní spokojenost. Tato zjištění zapadají do předchozích výzkumů ukazujících, že mužská limitující emocionalita je spojena v přímé úměře s indikátory problémů duševního zdraví. Autoři v rámci své studie shrnují, že některé dimenze ISME, například škály Práce a Emoční pevnosti mohou být rizikovými faktory pro psychologické problémy, zatímco jiné například dimenze Odpovědnosti a Rodiny mohou být faktory protektivními (Wong et al., 2011).

3.2 Muži a vybrané složky partnerského vztahu

Abychom mohli lépe porozumět, jakým způsobem muži vnímají svou roli v partnerském vztahu, je důležité se na partnerské vztahy zaměřit podrobněji. Z tohoto důvodu se v této kapitole věnuji vybraným vztahovým složkám, jako jsou **láska, komunikace, sex a intimita, volný čas, rodinné hospodaření a výchova dětí**, abychom poznali, na jakých polích se naše dějství partnerství odehrává. K výběru výše zmíněných

složek sloužila jako inspirace koncepce M. Plzáka (1973), ten operuje s rodinným hospodařením, trávením volného času, výchovou dětí a sexuálním soužitím a komunikací. Vzhledem ke stáří této koncepce je nutné zohlednit skutečnost, že partnerské vztahy se od sedmdesátých let vyvíjí, a proto není možné Plzákovou koncepci vnímat jako jedinou bernou minci. Proto doplňuji jednotlivé složky i jinými autory. Zároveň rozsah této práce je omezen, a protože hlavním tématem této práce je především muž v partnerském vztahu, jednotlivé složky partnerství jako takového slouží k nastínění plochy, ve které se pohybujeme. V každé následující kapitole jsou však uvedeny další zdroje, které mohou poskytnout hlubší porozumění konkrétním tématům v případě čtenářova zájmu.

U žádné z těchto složek se v této práci nenabízí jedno jediné optimální řešení rozložení sfér vlivu mezi muže a ženu. Současná doba lavíruje na tenkých hranicích normality a tradice. Dnes daleko více než jindy je mnoho věcí spíše otázkou osobního vkusu a individuálního vyjádření než zautomatizované fungování v zaběhlých vzorcích. Proto se napříč jednotlivými složkami partnerského vztahu projevuje, že to důležité v partnerském vztahu, je nalezení souladu a shody vyhovující oběma osobnostem, který ho sdílí a spoluvytváří.

3.2.1 Muži a láska

„Láska je ústředním motivem partnerského vztahu“

Jürg Willi

Troufám si tvrdit, že každý z nás operuje s láskou jako jednou z komponent partnerského vztahu. Pro některé je láska stejně tak, jako zmiňuje J. Willi (2011), ústředním a stěžejním motivem. Avšak jednoznačně definovat, co si pod pojmem láska představujeme, je nerozvážné. Tento závěr podporuje i Mursteinova (1988) taxonomie lásky, kde B. I. Murstein uvádí, že neexistuje všeobecně přijímaná a zcela jednoznačná definice lásky. Pro širší kontext problematiky lásky, pro který není v této práci prostor, doporučuji zmíněnou Williho publikaci Psychologie lásky (2011). Vraťme se nyní k ústřednímu tématu této práce, mužům.

Muži se učí lásce až s otcem. Svou matkou se chlapec naučí být milován, vrací se pak k ní a projevuje jí lásku, respektive jakousi vděčnost za tuto nepodmíněnou lásku. Na

druhou stranu teprve až s otcem se chlapec učí, jak vztah a konkrétně lásku navázat, rozpoznává, co to znamená lásku opětovat. Nyní je milován, na rozdíl od matky, podmíněně na základě jeho projevů lásky a činů (Groth, 2011). Tradiční genderové socializace posilují muže být fyzickými, nezávislými, orientovanými na úspěch a konkurenceschopnými, zatímco u žen se zvyrazňuje citlivost, empatie, ochota a tendence klást potřeby ostatních před její vlastní (Daniels, Zimmerman, a Bowling, 2002). Stejně tak přispívá S. Kratochvíl (2005), když píše: „k typickým vlastnostem mužského rodu se obvykle zařazuje průbojnost, bojovnost až agresivita, dominance, soupeřivost, racionálnost a snížená citlivost (Kratochvíl, 2005, s. 106).

K tomu přispívá mnoho z existujících výzkumů poukazujících na genderové rozdíly v partnerských vztazích. Často zmiňovaným rozdílem je, že ženy se obecně ve vztazích angažují a jsou ochotny vyjadřovat lásku a loajalitu více než muži (Balswick, 1998; Pellegrini, 1978). Dále různí autoři předkládají, že stereotypně jsou ženy častěji spojovány se silnějšími pocity lásky než muži (Fabes & Martin, 1991; Pines, 1998). Obsahová analýza valentinských přání ukázala, že ženy více projevují svou lásku a věrnost partnerovi (Gonzalez & Koestner 2006). Ženám také více vadí emoční nevěra jejich partnerů než jejich partnerům v opačném případě (Sagarin, 2005). A konečně pro ženy je jednodušší ukázat svou zranitelnost prostřednictvím vyjádření lásky (Grossman & Wood, 1993; Notarius & Johnson, 1982; Sprecher & Sedikides, 1993). Navzdory těmto skutečnostem, existují studie, jejichž výsledky ukazují, že muži se zamilovávají častěji a jednodušeji než ženy (Rubin, Peplau, and Hill, 1981; Sprecher and Metts, 1989; Montgomery, 2005; Galperin & Haselton, 2010) a že se muži spíše než ženy drží určitých romantických přesvědčení jako například, že by se člověk měl oženit z lásky, nebo, že láska je věčná (Cunningham & Antill, 1981; Medora, Larson, Hortacsu, & Dave, 2002). Nutno dodat, že tato zjištění často předpokládají jistou ekonomickou nezávislost, která umožňuje dovolit si výběr partnera na základě lásky (Dion & Dion, 1985).

Na první vyjádření lásky a především fráze „Miluji Tě“ se zaměřili ve své studii J. M. Ackerman, V. Griskevicius a N. P. Li. Z jejich prvního šetření vyplývá, že ve většině případů se respondenti shodují v představě, že ženy vyjadřují slova lásky dříve a celkově více inklinují k loajálnímu dlouhodobému vztahu. S ohledem na čas, respondenti předpokládali, že se muž „vysloví“ o tři týdny později. Z druhé studie zkoumající jejich konkrétní zkušenosti vyplývá, že to byly ženy, které se vyjádřily později, a to průměrně o

šest týdnů. Je však nutné zdůraznit, že je klidně možné, že tato zjištění podléhají skutečnosti, že z evolučního pohledu jsou muži puzeni konat rychle, zatímco ženy naopak oddalují projevy lásky za účelem otestovat partnera a zajistit budoucí potomky. To v praxi znamená, že časné vyjádření lásky a závazku napomáhá mužům přimět ženu k sexuálnímu aktu, kdežto zdráhavé strategie žen umožňují adekvátně partnera posoudit, a tím pomáhají zabránit potenciálním ztrátám spojeným se špatným výběrem (Ackerman et al., (2011).

3.2.2 Muži a komunikace

Komunikace je klíčová součást jakékoliv lidské interakce. Interakce právě proto, že se nejedná o pouhé sdělování informací na straně jedné, ale také o jejich přijímání – naslouchání, na té druhé. V konstruktivní komunikaci je důležité kromě jasného obsahu sdělovaných informací spolu s jejich vysvětlením, také otevřenost a přirozenost (Kratochvíl, 2005).

Ženy a muži patří podle Tanneové k odlišným jazykovým společenstvím, mající odlišný způsob i obvyklé cíle komunikace, zmiňují C. M. Renzetti a D. J. Curran (2003). Právě proto z nich podle autorů vyplývá tolik nedorozumění. Dále z publikace vyplývá, že muži potřebují více osobního prostoru než ženy, a také více do ženského prostoru vstupují. Muži častěji v rámci komunikace udržují přímý oční kontakt a usmívají se méně než ženy, zároveň je také hovořícímu muži mezi oběma pohlavími projevoována větší pozornost, než hovořící ženě. To vše nasvědčuje skutečnosti, že obecně se muži i v komunikaci projevují více dominantně než ženy.

C. Gilliganová (2001) ve svém výzkumu uvádí, že muži a ženy hovořím rozdílným jazykem, který však považují za stejný, protože používají podobná slova vedoucí k zašifrování rozporných prožitků já a interpersonálních vztahů. A protože morální slovník obou jazyků se v mnohém překrývá, dochází tak opakovaně k nesprávnému pochopení, čímž vznikají nedorozumění ztěžující komunikaci a omezující součinnost a péči ve vztazích.

I. Plaňava ve své publikaci na základě několika výzkumů zaznamenává několik komunikačních rozdílů mezi ženami a muži. „Heslovitě shrnuto: u žen převažovaly subjektivní formulace; muži častěji rozhodli, o čem se bude mluvit; ženy přijaly častěji téma navrhané mužem než muži návrhy žen; v intonaci se u žen častěji než u mužů

objevovaly věty tázací; ženy též častěji než muži vyhledávaly přímý oční kontakt. Ve sledovaných párech v období závažné manželské krize to byly ženy, kdo inicioval dialog; při hádkách a sporech však oba rody vykazaly shodnou frekvenci komunikačních faulů” (Plaňava, 2000, s. 220). Dál se Plaňava spolu s M. Cílečkovou zaměřili na zkoumání, zda jsou určitá slova či slovní spojení typicky spjata pouze s muži, pouze s ženami nebo jsou genderově neutrální. Výsledky jejich výzkumu poukazují, že pro muže je charakteristické přesné až pedantické spojení, hodnocení, nadávky a vulgarismy a jednoznačná a zobecňující tvrzení, že něco nějak je/není. Výroky spojované se ženami byly označovány takové, které “vyjadřují či naznačují určitý vztah ke komunikačnímu partnerovi, a to především ohled a zájem” (Plaňava, 2000, s. 221).

S. Kratochvíl (2005) přizpůsobil principy úspěšného jednání s lidmi D. Carnegieho (1991) do prostředí partnerské komunikace, konkrétní body manželské taktiky vypadají takto:

1. **Zajímat se o partnera**, snažit se ho poznat. Zajímat se nejen o jeho silné stránky, ale snažit se pochopit i ty slabé.
2. **Nechat partnera hovořit**, a tím umět i naslouchat.
3. **Umět hovořit o tom, co partnera zajímá**. Nejen poslouchat, ale také věc sledovat a snažit se jí rozumět.
4. **Opatrně s kritikou**. Tedy vyvarovat se kritice, která nešetří důstojnost druhého a vede spíše ke vzájemnému se kritizování a spíše povzbuzovat k vlastní sebekritice.
5. **Opatrně s příkazy**. Je vhodné příkazy nahradit otázkami a prosbami o pomoc.
6. **Uznat vlastní chybu** je silným gestem vedoucím k zamezení konfliktu.
7. **Pochválit, co stojí za pochvalu**. A pochvalou nešetřit.
8. **Vžít se do situace druhého** a brát v potaz, že každý se dívá na situaci ze svého úhlu pohledu, který může být odlišný.
9. **Nehádat se** tak, aby to vedlo odporování a urážení toho druhého.
10. **Usmívat se**.

(Kratochvíl, 2005, s.73-77)

Nedílnou součástí komunikace je řešení možných obtíží a problémů. Jak S. Kratochvíl (2003) zmiňuje ve výše uvedených bodech, i H. Jellouschek (2009) potvrzuje důležitost vyslechnutí a vcítění se do druhé osoby. To může být pro muže, přirozené

řešitele, obtížné. Muži při konfliktech automaticky hledají řešení a zaměřují pozornost k řízení, zatímco ženám pomáhá daleko víc jen jejich aktivní přítomnost a zájem a projevený soucit. Zároveň M. Plzák (1973) upozorňuje na rozdíly mezi hádkou a sporem. Zatímco spor je věcný a konkrétní dialog o problému s cílem nalézt uspokojivé řešení, hádka je podle Plzáka přenesený problém do abstraktní či dokonce jiné roviny plné emocí, kde jako cíl se jeví spíše ublížení partnerovi. Spor sám o sobě je přirozenou součástí partnerského vztahu, a je žádoucí pro oba partnery ho takto vnímat. Úmyslné vyhýbání se sporům naopak může vést k nekonstruktivním hádkám, ze kterých se zotavují zranění jedinci často déle a hůř. To se jeví v souladu s tvrzením J. M. Gottmana a jeho kolegů, kteří zmiňují, že obklopení se negativními emocemi v rámci partnerského konfliktu snižuje schopnost nahlížet na situaci z partnerova/partnerčina úhlu pohledu a brání tak jedinci být vnímavý k partnerovi (Gottman et al., 1998).

Z výše uvedeného vyplývá, že pro vzájemné pochopení svých potřeb a efektivní interakci mezi mužem a ženou, je potřeba najít společný jazyk a ten verbálně využívat. Proto je klíčové, aby partneři udržovali rovnováhu mezi nimi, vzájemně se respektovali a byli ochotni si také v některých věcech vzájemně ustupovat.

3.2.3 Muži, sex a intimita

Pro některé se mohou pojmy sexualita a intimita částečně či dokonce plně překrývat. V běžné komunikaci často lidé oběma výrazy hovoří o tomtéž. V této práci shledávám tyto pojmy za částečně na sobě nezávislé a vnímám mezi nimi určité rozdíly. Oba však mají nenahraditelnou roli v partnerských vztazích. Opírám se tak o triangulační teorii lásky R. J. Sternberga (1998), ze které zcela jednoznačně vychází vášeň a intimita jako dva ze tří základních kamenů lásky. Vášeň v tomto kontextu pro mne symbolizuje sexuální náboj a přitažlivost.

Jedním z pohledů je, že sexualita bývá či nemusí být součástí intimity v partnerském vztahu. A také naopak, dochází k sexuálním aktům, kde může chybět intimita. Podle W. Mosiera (2006) se mohou projevovat současně, avšak nemůžeme zaměňovat intenzivní blízkost prožívanou během sexuálního aktu za plnohodnotný znak intimity. Ta sama o sobě vyžaduje víc nejen v podobě fyzické blízkosti, ale také

emocionální a prožitkové. Tím však neodmítá skutečnost, že sex jako takový intimní vztah značně prohlubuje a posiluje.

S tím souvisí i to, že ačkoliv sex přináší fyzické potěšení a vzbuzuje silné emoce, často je vnímán jako méně intenzivní a hluboký než sex obohacený o vzájemnou intimitu (Brehm, 1985). Přesvědčení S. Brehm částečně potvrzuje empirická studie zmiňovaná již dříve v této práci, kdy kategorie sexuálního vztahu byla respondenty vnímána jako čistě sexuální záležitost bez emocí, závazků a tím i prostá jakéhokoliv vztahového obohacení (Banker, Kaestle & Allen, 2010). Dále S. Brehm (1985) uvádí, že muži jsou daleko svolnější prožívat sexuální styk pouze na základě fyzické přitažlivosti, zatímco ženy více zapojují své emoce, především lásku. Podobně smýšlí H. Karsten (2006), když uvádí, že ženy vyžadují intimitu ve vztahu více než muži. Přílišná intimita může být u mužů vnímaná obtížně, především proto, že je pro ně daleko těžší se otevřít.

Pro funkční partnerství je žádoucí sladění sexuálních potřeb obou partnerů, a to nejen ve frekvenci, ale také způsobu sexuálního soužití. Nesoulad partnerů v sexuální sféře může narušovat jinak fungující a šťastný vztah a v mnoha případech nefunkční sexualita může vést až k rozpadu vztahu. Muž přirozeně častěji iniciuje a vyžaduje po své partnerce sex. V případě, že se partneři na frekvenci nemohou shodnout, existuje několik způsobů, jak se pokusit tento nesoulad napravit (Kratochvíl, 2005).

Intimita se podle E. Matějkové (2007) v partnerství odvíjí od subjektivního vnímání jednotlivce, na kolik dochází ve vztahu k souladu a souznění. Zároveň vzájemná intimita umožňuje bezpečné sdílení pro nás důležitých a citlivých informací a pocitů, za účel získání emoční podpory, pomoci či ocenění druhým.

Přirozený a vyvážený vývoj sexuality i intimity je v dnešní době ztížený nevyrovnaným upřednostňováním sexuality na úkor intimity. R. Bly uvádí, že sexuální čakra se u dospívajícího otevírá následně po otevření čakry duchovní. „A mladý člověk má v naší kultuře sex všude kolem sebe – na ohromných billboardech vidí polonahé ženy propagovat spodní prádlo; jeho sexuální pudy jsou neustále podněcovány prostřednictvím sit-comů, talk-show a filmů; svou sexuální čakru slyší v úderech rockové hudby; převaluje se v sexuálních vibracích jako v bazénu. Průměrné dvanáctileté dítě ví o lidské sexualitě víc, než věděl v roce 1890 průměrný šedesátník“ (Bly, s. 30). Z toho vyplývá, že rozvoj sexuality je silně podporován z vnějšího světa a mnohdy je jeho význam až přeceňován. To

vede k mylnému očekávání, které mladí Američané mívají, že sexualita jim přinese kýženou extázi, která je však slíbena duchovní čakrou. A protože stále věří, že ta jistě přijde, experimentují dále a podstupují tak jenom zklamání vedoucí k zoufalosti z nenaplnění. Sex zůstává krátkým a plochým, a duchovní čakra se uzavírá (Bly & Woodman, 2002).

3.2.4 Muži a volný čas

Trávení volného času partnerů je významná charakteristika, která odráží kvalitu partnerství. I. Plaňava (2000) toto tvrzení podrobuje empirickému zkoumání, ve kterém rozlišuje podkategorie: zájem či koníček vykonávaný pouze jedním partnerem; sdílený zájem oběma partnery; žádný zájem ani u jednoho z partnerů. Výsledky tohoto výzkumu ukazují, že se nedá jednoznačně potvrdit, že sdílené zájmy posilují funkčnost partnerských vztahů. Současně výsledky ukazují, „že výrazný a partnerem nesdílený zájem se častěji vyskytuje u mužů i u žen ve skupině funkčních párů“ (Plaňava, 2000, s. 100). Zatímco u nefunkčních vztahů se, častěji než u funkčních, projevovala absence jakýchkoliv zájmů či koníčků u obou partnerů.

Kratochvíl uvádí jiné možné rozdělení možností trávení volného času, a to:

1. volný čas, který má partner sám pro sebe mimo dosah partnera
2. volný čas, kdy se oba partneři ve stejném prostoru věnují jiné činnosti
3. společně strávený čas společně totožnou činností
4. volný čas strávený spolu a ve společnosti jiných osob
5. čas, při kterém partneři společně řeší nashromážděné problémy

(Kratochvíl, 2005, s. 138-139)

Mezi typicky mužské zájmy se obecně řadí sportovně či technicky zaměřené činnosti, sledování TV programů a filmů s akční či dobrodružnou tematikou.

3.2.5 Muži, finance a domácnost

Přirozeně se mělo po věky za to, že péče o finance a domácnost jsou jasně vymezené a vzájemně se vylučující součásti partnerského potažmo rodinného života. Muž

přinášel peníze, žena pečovala o domácnost. V moderní době, ve které se genderové rozdíly vyrovnávají, může být tato situace pro mnohé jedince matoucí. R. Havlík a J. Kořa spolu s jinými autory (např. Saith et al., 2008; Werth, 2011) přisuzují tento zlomový obrat průmyslové revoluci. Muž se mění z původní „přirozené hlavy rodiny“, hospodáře, řemeslníka a živnostníka na „živitele“, jehož jedinečné zastoupení bylo v mnoha ohledech nahrazeno technologickým pokrokem. Stejně tak žena nevyšla nezměněna. Z uznávané a oceňované „hospodyně“ se stala „žena v domácnosti“ jejíž činnosti, byť stejné jako dřív, se najednou považovaly za druhořadé. Navíc formující se lehký průmysl a okolnosti kolem světových válek umožnili ženám pracovat v továrnách a službách a tím také prokázat „schopnost nahradit muže v dosud ryze „mužských povoláních“, což ženská hnutí postupně dokázala společensky i politicky zúročit“ (2002, s. 71).

Rozmělnění původních vzorců mužů i žen vedlo k rozmnožení různých pohledů, postojů i očekávání na muže i ženy. Uvolněním tradičního vnímání se tak paradoxně vztahům přitížilo a značně zkomplikovalo jejich fungování. Možná právě proto vyhledávají páry podporu a pomoc v poradnách pro mezilidské vztahy při definování jednotlivých zákonitostí týkajících se přinášení a rozdělování financí či domácích činností.

Nastavení jasných a pro oba partnery vyhovujících pravidel je pro fungování vztahu v dnešní době zcela nepostradatelné. Ve vztazích, kde oba partneři vydělávají, bývá řešením jak společná pokladna, tak i oddělené příjmy z nichž partneři přispívají nějakou částí na společné fungování domácnosti. Když jeden z partnerů vydělává významně méně než druhý, doporučuje se kompenzovat tuto nerovnováhu větší aktivitou v domácnosti. Takovým případem podle M. Plzáka (1973) jsou například páry, kde žena je v domácnosti a muž vydělává.

Rozdělení domácích prací je stejně tak jako finanční hospodaření zcela individuální a záleží na preferenci partnerů v daném vztahu. Je vítané, aby se domácí činnosti i jejich frekvence rozdělily tak, jak to oběma partnerům vyhovuje.

Zajímavým zdrojem inspirace může posloužit princip „rodinného inženýrství“ V. Satirové (1994), který využívá společné porady a vzájemné dohody k dosažení plynulého udržování chodu domácnosti.

3.2.6 Muži a výchova dětí

V této části si dovolím upozornit na vybrané zákonitosti a zajímavosti, které s mužem a jeho otcovskou rolí. Vzhledem k tomu, že role otce jako taková není ústředním tématem této práce, dovolím si čtenáře odkázat na zdařilou a velmi inspirativní bakalářskou práci L. Kalivodové, jejímž tématem byla role otce v současné rodině (Kalivodová, 2011)⁵.

Založením rodiny se rozšiřuje partnerský vztah sám o sobě a obohacuje se identita dospělého člověka o rodičovskou roli. Tím do vztahu přibývá další a zcela přirozená součást a to plození, péče a výchova potomků. Role rodiče je společností vysoce ceněna, zároveň však jsou na ni kladeny velké nároky (Vágnerová, 2000).

Uvedme znaky, kterými se rodičovská role podle Vágnerové specifikuje:

1. **Je asymetrická.** Je to nadřazená role směrem k dítěti, kdy je na rodiči závislé, a rodič zodpovídá za dítě.
2. **Není vratná.** Tedy jakmile se jednou jedinec rodičem stane, je jím už navždy.
3. Mezi rodiči vzniká **specifická a nenarušitelná vazba**, protože dítě je jejich společným potomkem. Mohou se rozvést z partnerství nikoliv však z rodičovství.
4. **Změna životního stylu**, která se odvíjí od potřeb závislého potomka.

Vycházíme-li z předpokladu uvedeného dříve v této práci, že je důležité, aby partneři našli soulad v jednotlivých částech vztahu, výchova dětí, je-li v konkrétním vztahu, získává pomyslnou jedničku v nutnosti nastavit pravidla předem. Zatímco u společného hospodaření nebo volného času je klidně možné experimentovat, vyzkoušet vícero možností a ustálit se na tom, který je pro oba partnery nejpříjemnější. U výchovy dětí je nanejvýš důležité nastínit základní principy ještě před narozením dítěte. Jednak pro zachování partnerského vztahu a taky pro zajištění konzistentního a bezpečného prostředí, do kterého se dítě narodí. Vztah, který plně funguje do narození prvního dítěte, může být totiž zcela nabourán, mají-li oba partneři rozdílná až protichůdná chápání a představy o výchově dětí, což v důsledku negativně ovlivňuje i potomka. Základní principy výchovy mohou zahrnovat nejen počet dětí, ale také konkrétní styl výchovy s jasně vytyčenými hranicemi a poměr podílení se na výchově oběma rodiči.

⁵ Kalivodová, L. (2011). Role otce v současné rodině v kontextu změn rodičovských rolí

Za počátek utváření rodičovské role se považuje již období před narozením dítěte. Zatímco žena prožívá tuto přeměnu i na tělesné úrovni, muž na počátku těhotenství své partnerky významnou změnu nijak nereflektuje. Obecně je vnímána otcovská role v prenatální fázi méně významná, avšak pro samotného muže to může sloužit k naplnění jeho mužského údělu – početí dítěte (Vágnerová, 2000). Muž se proto musí poprat s předsudky, které ve společnosti stále převládají, a to, že je jen jakýmsi pomocníkem své ženy při výchově, a zastat se své otcovské role. Pro syna jakožto důležitý mužský vzor, který předurčí svému chlapci cestu k mužství, a pro svou dceru jakožto první muž v jejím životě, který předurčuje partnerskou kariéru jeho holčičky. Navíc z výzkumů jasně vyplývá, že otcové jsou schopni se o děti postarat stejně dobře jako matky. Mateřské chování totiž nezávisí tolik na genderu, jako spíše na vlastních zkušenostech z dětství a na vnějších okolnostech (Badinter, 2005). Stejně tak i čeští autoři uvádí, že i otec může navázat s dítětem kvalitní vztah. Čím větší zájem otec o výchovu dítěte projevuje a čím dříve vztah s dítětem naváže, tím kvalitnější tento vztah bude (Vágnerová, 2000). Nebo slovy Z. Matějčka: „Příroda si nemohla dovolit luxus pouhé mateřské lásky – ochranu lidskému potomstvu zajistila instinktivní výbavou obou pohlaví, žen i mužů“ (Matějček, 2003).

Ačkoliv mezi laickou veřejností stále převládá tradiční rozdělení, kdy muž vydělává a žena zůstává s dítětem doma na mateřské dovolené, není již zcela neobvyklé, že rodičovskou dovolenou zastane i muž. Ve prospěch vyváženého střídání ve výchově potomků hraje i tvrzení, že nerovnoměrné sdílení rodičovské dovolené má negativní důsledky pro ženy na trhu práce a pro muže v rodinné sféře, a to především při separaci rodičů. Ve skandinávských zemích jsou muži dokonce podporováni státem, aby minimálně na několik týdnů zůstali s potomkem doma. Nejdéle stráví otec s dítětem na Islandu v průměru 13 týdnů. Pro přehlednost uvádím v příloze B tabulku zohledňující dobu (v týdnech) strávenou výhradní péčí o dítě matkou, otcem či oběma rodiči v následujících zemích, kde je otcovská dovolená společensky ukotvená: Island; Finsko; Dánsko; Norsko a Švédsko (Lammi-Taskula et al., 2011).

Můžeme jít ještě dál, zaměříme-li se na rozdíly ve výchovném stylu otce a matky. L. Šulová ve své knize uvádí, že zatímco matka je přirozeně spíše ochranná a zajišťující bezpečí, otec vyvažuje ochranná křídla povzbuzováním dítěte k prozkoumávání světa a tím větší nezávislosti. Matky inklinují k přílišné péči, otcové naopak předčasně

očekávají dítětem nabytou autonomií. Teprve zájem a podíl na výchově oběma rodiči ústí ve vyvážený rozvoj dítěte (Šulová, 2005). Podobně P. Janošová (2008) uvádí, že otcové rozvíjejí u svých synů soutěživost a samostatnost, zatímco matky citlivost a empatii.

Otcovy vyšší nároky připravují dítě na realitu, která ho čeká „tam venku“ mimo rodinný kruh a obohacuje ho o dovednosti zdravého prosazení, činorodosti a zvědavosti. Zároveň dítě vystavuje větší nejistotě a konfrontuje ho s nebezpečím, čímž ho připravuje na potenciální rizika a nebezpečí. Není neobvyklé, že otec také přináší do dětského myšlení princip férovosti a spravedlnosti (Šulová, 2005).

Jak bylo uvedeno výše, muž je důležitým jak pro syna, tak pro dceru, jiným způsobem. S tím souvisí i možná teorie, že otec v rámci výchovy rozlišuje pohlaví svých dětí. S holčičkou zachází jemněji, probouzí její něžnost a křehkost, více se mazlí a celkově více projevuje vřelost a lásku. Hry se synem jsou delší a často akčního, tvořícího či dobrodružného charakteru (Badinter, 2005). Připravuje ho na budoucí mužské činnosti, pomáhá mu s nalezením mužské identity a osvojit si mužský způsob myšlení (Rohr, 2005). Jen pro srovnání se podobné tendence u matek neprojevily, ty většinou zacházejí se synem i dcerou stejně.

III. EMPIRICKÁ ČÁST

4. Metodologická východiska

Na úplném začátku byl zájem a zvědavost. To vedlo k položení základních výzkumných otázek. V průběhu získávání hlubších znalostí o tématu a sběru informací od respondentů vystávaly nové otázky a nové náměty ke zkoumání, které dále uvádím v kapitole 7. Diskuse.

Pro rozhodnutí, jakým způsobem výzkum realizovat, jsem považovala za důležité zmapovat, jaké studie se v posledních letech této problematice věnovaly, a zda existují takové, které by se přímo zabývaly muži v partnerských vztazích. V posledních pětadvaceti letech bylo vytvořeno několik kvantitativních měřících metod pro mapování odlišných podob maskulinity včetně zkoumání mužské ideologie (Levant et al., 2007), norem (Mahalik et al., 2003), konfliktů genderové role (O'Neil, 2008), stresorů genderové role (Eisler & Skidmore, 1987), aj. Zároveň vznikaly kvalitativní studie zabývající se například životními zkušenostmi provázejícími gender (Hammond & Mattis, 2005; Tatum & Charlton, 2008). Nicméně se mi nepodařilo najít mnoho studií, které by explicitně pracovaly s muži jakožto spolutvárci partnerského vztahu a konkrétně zkoumaly, co si pod svou rolí coby partner představují.

A nakonec, právě proto, že gender je centrálním aspektem životních zkušeností jednotlivce (Kimmel, 2005), se domnívám, že podoba jeho partnerské role se také odvíjí od konkrétních zkušeností, které v průběhu života nasbírá. V tomto kontextu bylo cílem této práce osvětlit tuto ne příliš sledovanou část mužského působení.

Konkrétně jsem pracovala s některými principy zakotvené teorie, i když tento výzkum není v samotné podstatě na zakotvené teorii založen. Využívala jsem především otevřené a axiální kódování. „U otevřeného kódování je základní snahou rozlišit pojmy a vytvořit základní kategorie, při axiálním kódování se snažíme tyto pojmy novým způsobem skládat dohromady nacházením vazeb mezi kategoriemi a subkategoriemi“ (Miovský, 2006, s. 229–230). Vytvořené kategorie partnerského vztahu doplňuji vybranými citacemi, které pomáhají navnímat, čím je daná kategorie charakteristická, a dokreslují tak obraz o samotných kategoriích a vzájemných souvislostech.

Zmiňme základní charakteristiky kvalitativního výzkumu, které se uvádí v J. Hendlovi (2005) a které jsou naplněny v tomto realizovaném výzkumu.

- situace jsou obvykle banální nebo normální, **reflektující každodennost jedinců**
- snaha o **integrováný pohled na předmět** studie, na jeho kontextovou logiku, na explicitní a implicitní pravidla, které fungují v dané oblasti.
- Užívání **relativně málo standardizovaných metod** získávání dat. Hlavním instrumentem je výzkumník sám. Typy dat v kvalitativním výzkumu zahrnují přepisy terénních poznámek z pozorování a rozhovorů, osobní komentáře, poznámky a všechno to, co nám přibližuje všední život zkoumaných lidí.
- Hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, **proč jednají určitým způsobem a jak organizují své každodenní aktivity a interakce.**
- Data podléhají **induktivní analýze a interpretaci**. Kvalitativní výzkumník spíše konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí. Výzkumník ve svém hledání významů a snaze **pochopit aktuální dění vytváří podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal**. Snaží se nevynechat nic, co by mohlo pomoci vyjasnit situaci.

V jejich původní nezkrácené podobě jsou tyto charakteristiky dostupné v knize Kvalitativní výzkum (Hendl, 2005, s. 51-52).

4.1 Účel výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním cílem praktické části v mé práci je zmapovat mužskou perspektivu partnerských vztahů a získat určitý vhled do konkrétních oblastí, ve kterých muži vnímají partnerský vztah a jejich roli v něm.

Zajímala jsem se konkrétně o odpovědi na tyto výzkumné otázky:

1. Jaký je sebeobraz muže jakožto partnera? Jak vnímá svou roli v partnerském vztahu?
2. Které oblasti (dimenze) vnímá v partnerském vztahu? A čím se jednotlivé dimenze charakterizují?
3. Z jakých činností se partnerský vztah skládá? Co tvoří partnerský vztah?

Výstupem je zmapování partnerského vztahu z pohledu mužů ve formě jednotlivých kategorií zmiňovaných respondenty a formulace dalších otázek, které mohou nasměrovat tematické výzkumy v budoucnosti. To může posloužit jako základ pro pozdější empirické studie dál mapující oblast partnerských vztahů a především mužského postavení v nich.

4.2 Výběr vzorku respondentů

V této studii byla použita kombinace dvou metod vzorkování a to kriteriální vzorkování spolu s metodou sněhové koule. Jednalo se tak o nenáhodný výběr. **Kriteriální vzorkování** se vzhledem k tématu zabývajícím se pouze mužským pohledem na partnerské vztahy, jeví jako zcela přirozené. Proto byli do této studie vybráni pouze muži setrvávající v době sběru dat v partnerském vztahu. Minimální doba v partnerském vztahu ani jeho konkrétní podoba nebyla nijak limitována. S ohledem na explorační charakter této práce jsem vycházela z předpokladu, že každá konkrétní forma partnerského vztahu stejně tak jako jedinečná zkušenost každého z mužů může přinést přínosné a inspirativní obohacení výsledků studie.

Další respondenti byli získáváni prostřednictvím doporučení mužů, kteří se již výzkumu zúčastnili nebo jiných osob, které projevíly zájem sdílet možnost účasti na výzkumu dále ve svých kruzích. Této metodě vzorkování se odborně říká metoda ‚**Sněhové koule**‘.

Dále považuji za důležité upozornit následující předpoklad. Materiály, které slouží k vyplnění respondenty, vyžadují určitou míru introspekce a její verbalizace. Zvolená forma dotazování klade nároky na intelektuální schopnosti respondentů, především pak pokročilou schopnost abstrakce a logického myšlení. Tato předpokládaná skutečnost může silně specifikovat výzkumný vzorek.

4.3 Použité výzkumné metody

V počátku plánování studie jsem počítala s použitím polo strukturovaných rozhovorů za účelem do hloubky zmapovat danou problematiku a zohlednit kontext mezi jednotlivými souvislostmi. Pilotní studie realizovaná formou dvou polo strukturovaných

rozhovorů však ukázala, že realizovat studii zmíněnou formou by nebylo příliš vhodné, a to hned z několika důvodů. V první řadě proto, že jakožto výzkumník – žena, mohu vnášet do interakce s respondentem - mužem, náboj, který by mohl značně ovlivnit nejen atmosféru, ve které by se rozhovor nesl, ale také jednotlivé výpovědi respondenta. Dále vyplynulo, že tento rozhovor byl pro tyto muže, spolupracující v pilotní studii, prvním záměrným zamyšlením nad tím, jak vnímají a jak se staví k partnerským vztahům a své roli v nich, a oba zmiňovali, že by potřebovali více času, aby se nad tématem mohli nejdříve pořádně zamyslet. Ačkoliv oba ochotně sdíleli svoje mnohdy až intimní zkušenosti, projevovali těžkosti při nalézání odpovědí na kladené otázky a sami se dotazovali, nebylo-li by možné mi to dodat později v písemné podobě.

Proto jsem nakonec přistoupila na formu písemného dotazování, které umožnilo respondentům účastnit se studie ve chvílích, kdy se na to cítí, a dát jim tolik času, kolik potřebují při verbalizaci jejich odpovědí. Nabyla jsem dojmu, že písemná forma dotazování poskytuje respondentům takovou míru pohodlí, aby jejich výpovědi mohly být upřímné a autentické, a nepociťovali na sobě nepříjemný tlak z nutnosti odpovědět výzkumníkovi ihned. Metoda dotazníku tak lze chápat jako jedna z forem řízeného rozhovoru. Stejně jako rozhovor zjišťuje respondentovy údaje, postoje, zkušenosti, hodnoty, perspektivy, atd.

Pro zjednodušení jsem se rozhodla v této práci označovat materiál obsahující jednotlivé metody, který respondenti obdrželi a vyplnili, za dotazník. Avšak od dotazníku, který si většina lidí na první možnou představí, se částečně liší. Za významný rozdíl považují formu výstupních dat, v tomto případě získáváme autentické a nijak nelimitované výpovědi respondentů, které tradičně řadíme ke kvalitativnímu typu dat. Díky jejich charakteru mohou odpovědi poukázat na důležité vztahy a souvislosti. Prohlubují zkoumanou oblast a poskytují neočekávané odpovědi, které mohou nejen upozornit na nepředvídané situace a souvislosti, ale také ovlivnit další směřování budoucího výzkumu. Čas potřebný pro vyplnění dotazníku, respektive jeho třech částí, nebyl nijak omezen a dotazovaný se k němu mohl vracet, kdykoliv bylo potřeba. Jednotlivé metody použité v dotazníku zmiňuji dále.

4.3.1 Nedokončené věty

Po prozkoumání dostupných zdrojů vyvstala potřeba vytvořit inventář (nedokončené věty), zabývající se mužskými subjektivními zkušenostmi s jejich partnerskou rolí, a poskytnout předběžnou evidenci psychometrických znaků tohoto inventáře. Jedním z nich bezpochyby je kódování jako způsob zpracování na základě písemně dostupných kvalitativních dat.

K vytvoření tohoto nástroje posloužil inventář subjektivní zkušenosti maskulinity (v anglickém originále ISME – The inventory of subjective Masculinity Experiences), který byl určitou modifikací TST testu (v anglickém originále Twenty Statement Test) Kuhna a McPartlanda (1954). Autoři ISME J. Wong a jeho kolegové z původního TST, který obsahoval dvacet odpovědí na otevřenou otázku „kdo jsem?“, vytvořili inventář s deseti odpověďmi na otevřenou otázku „jako muž“. V rámci této práce jsem se pokusila ještě více zkonkrétnit výstupy a upravila ISME s nedokončenou opakující se větou „jako muž“ na „já jako partner“. Inspirací byla nejen samotná metoda poskytující velký prostor respondentům pro jejich autentické vyjádření, ale především způsob, jakým autoři při volbě potažmo vyvíjení měřicího nástroje přemýšleli. Z tohoto důvodu jsem v této práci přijala obdobný přístup k hodnocení mužské subjektivní partnerské zkušenosti. Proto byly instrukce k vyplnění Nedokončených vět upraveny podle pokynů TST respektive ISME. Znějí následovně:

Následující otázky se týkají Vašeho partnerského života a Vašeho postavení v něm. Prosím, doplňte následujících deset bodů podle toho, co Vás první napadne, když se řekne „jako partner...“. Jednotlivé odpovědi mohou odrážet Vás ve vztahu, Vaše přání, postoje, zvyky či Vaše představy o vztahu. Můžete doplnit jedno slovo, více slov i celou větu, avšak prosím své odpovědi neopakujte. Příliš se nezabývejte racionálním významem, prostě napište to první, co Vás napadne. ☺ Nejsou žádné správné ani špatné odpovědi.

Jakmile respondenti dokončili deset neúplných tvrzení, měli za úkol seřadit jejich odpovědi od 1 do 10 na základě toho, jakou důležitost oni sami jednotlivým tvrzením přiřkládají, přitom 1 slouží jako označení té nejdůležitější a 10 té nejméně důležité z oněch desíti.

4.3.2. Partnerský život a jeho části

Jako doplňková metoda sloužila technika, která měla zjistit rozložení času a činností v partnerském vztahu z pohledu muže. K tomuto způsobu práce sloužila jako inspirace nestandardizovaná oblíbená poloprojektivní technika „koláč radostí a strastí“ v práci s dětmi. Princip práce s touto technikou je obdobný. Respondent má před sebou nakreslený kruh představující jeho partnerský vztah jako celek. Do tohoto kruhu znázorňuje respondent jednotlivé způsoby trávení času v partnerském vztahu, konkrétní činnosti či jiné části, které sám považuje za významné. Každá část koláče má být tak velká, jak velká potažmo důležitá je ta konkrétní činnost. Čas při vyplňování není nijak omezen, důraz je kladen na to, aby dotazovaný měl dostatek času na dokončení tohoto úkolu. Instrukce přiložené k této části dotazníku znějí:

Kruhový graf představuje partnerský vztah. Prosím popište, z jakých součástí (činností) se skládá Váš partnerský vztah. Počet částí není nijak omezen, můžete jich uvést tolik, kolik Vás napadne a v takové míře, jak je vnímáte ve Vašem současném partnerském vztahu. Graf je rozdělený pro Vaši snazší orientaci na 10 částí po 10%, nicméně se tím nemusíte řídit, rozdělení je úplně na Vás. Pod grafem naleznete příklady.

4.3.3. Osobní a rodinná anamnéza

Třetí částí dotazníku mapovala deskriptivní a anamnestické údaje o respondentovi. Kromě základních údajů, tj. věk a vzdělání, obsahoval otázky konkretizující současný partnerský vztah, ke kterému své odpovědi vztahoval. Dále obsahoval otázky odhalující jeho konkrétně postoje k daným oblastem. Jednalo se o:

- věk
- vzdělání
- formu současného partnerského vztahu
- délku trvání současného partnerského vztahu
- pořadí současného partnerského vztahu vzhledem k ostatním partnerským vztahům
- zda má/nemá potomky, případně kolik
- model původní rodiny

- hodnocení partnerství rodičů
- dominance v partnerství rodičů
- vzor v původní rodině

Stejně tak jako předchozí metody i tato část je v plném znění dostupná v příloze C.

4.4 Pilotní studie

Jak již bylo zmíněno v kapitole 4.4 Metody získávání dat, před samotnou realizací výzkumu se uskutečnily pilotní nestandardizované polo strukturované rozhovory, které probíhaly v květnu tohoto roku. Účastnili se jich dva muži, kteří projevili ochotu a zájem sdílet jejich představy, postoje a zkušenosti, za účelem rozklíčování základních oblastí zkoumání a prohloubení porozumění kontextu mužů v partnerských vztazích. Tyto rozhovory trvaly přibližně 90 minut a byly nahrávány pro budoucí potřebu.

Nejcennějším přínosem pilotní studie bylo přehodnocení a následná změna metod použitých ve výzkumu. Rozhovory dále sloužily k určité anticipaci témat a oblastí, kterými se muž v partnerském vztahu zabývá.

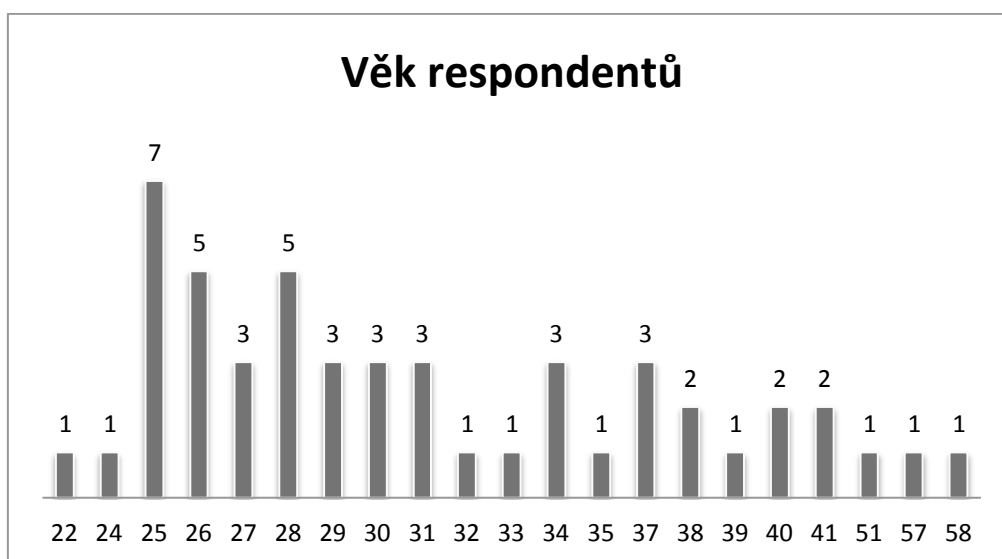
5. Realizace výzkumu

V této kapitole popisují konkrétní reálie uskutečněného výzkumu, a to jak z pohledu charakteristiky vzorku respondentů, tak způsobu sběru dat včetně formy jejich zpracování. V neposlední řadě věnuji v následujících kapitolách pozornost také vybraným etickým principům, které bylo důležité v rámci realizované studie respektovat.

5.1 Popis vzorku respondentů

Z celkového počtu 52 vrácených dotazníků byly vyřazeny dva dotazníky. Jeden nebyl zcela vyplněn, chybělo 6 z 10 doplnění na otázku „jako muž“ a druhý, ze kterého se zdálo, že respondent zcela nepochopil zadání. Ve zbylých 50 dotaznících chyběla maximálně jedna položka.

Průměrný věk respondentů je 32 let. Medián je 30 let a modus je 25 let. Podrobné údaje jsou vidět v následujícím grafu.

Graf 1: Zastoupení respondentů podle věku

Celkem 10 respondentů (20%) má středoškolské vzdělání s maturitou a 40 respondentů (80%) má vysokoškolské vzdělání. Žádný respondent s nižším vzděláním nebyl ve vzorku zastoupen. Neověřený předpoklad zmíněný v metodologických východiscích, konkrétně v kapitole 4.3 Výběr vzorku respondentů se pravděpodobně

projevil v homogenním zastoupením respondentů s vyšším vzděláním (středoškolské s maturitou a vysokoškolské studium).

Průměrná délka vztahů respondentů je 6 let (medián – 4 roky a 9 měsíců, modus – 10 měsíců). V následujících grafu uvádím také přehled množství partnerských vztahů. Jedná se průměrně o jejich třetí vztah (medián i modus – 3).⁶

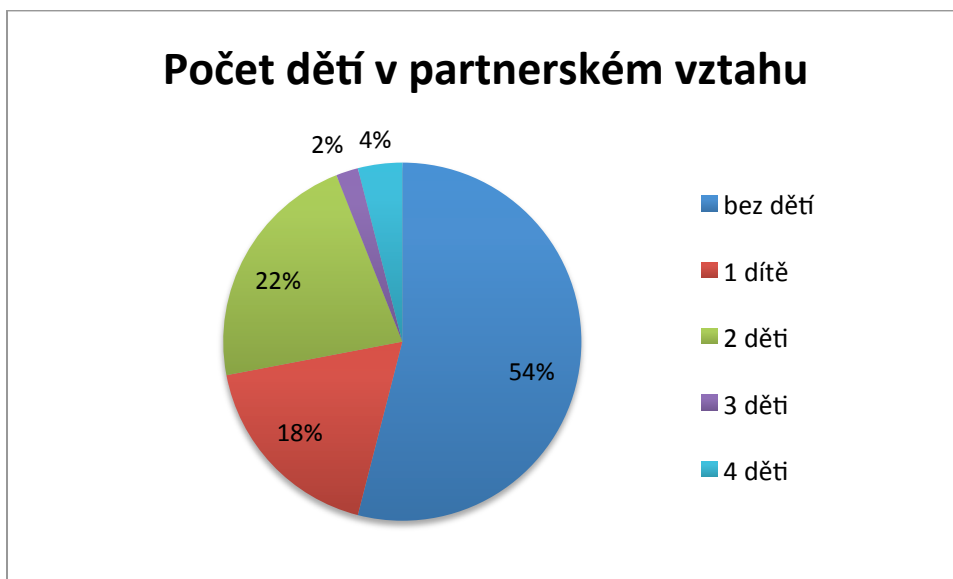
Graf 2: Zastoupení respondentů podle počtu partnerských vztahů

Z celkového počtu je 25 respondentů (50%) v manželském svazku a s partnerkou žijí v jedné domácnosti. Jejich průměrný věk je 35 let (medián – 34 let, modus – 28 let). Průměrná délka partnerského vztahu je 7 let a 10 měsíců.

Zbývá polovina respondentů jsou v partnerském vztahu, Z toho 16 respondentů (32%) žije s partnerkou ve společné domácnosti. Jejich průměrný věk je 30 let (medián – 26 let, modus – 25 let) a jejich vztah trvá průměrně 5 let a 7 měsíců. 9 respondentů (18%) nežije s partnerkou v jedné domácnosti (partneři spolu „chodí“). Jejich průměrný věk je 28 let (medián i modus – 29 let) a „chodí“ spolu průměrně 1 rok a 4 měsíce.

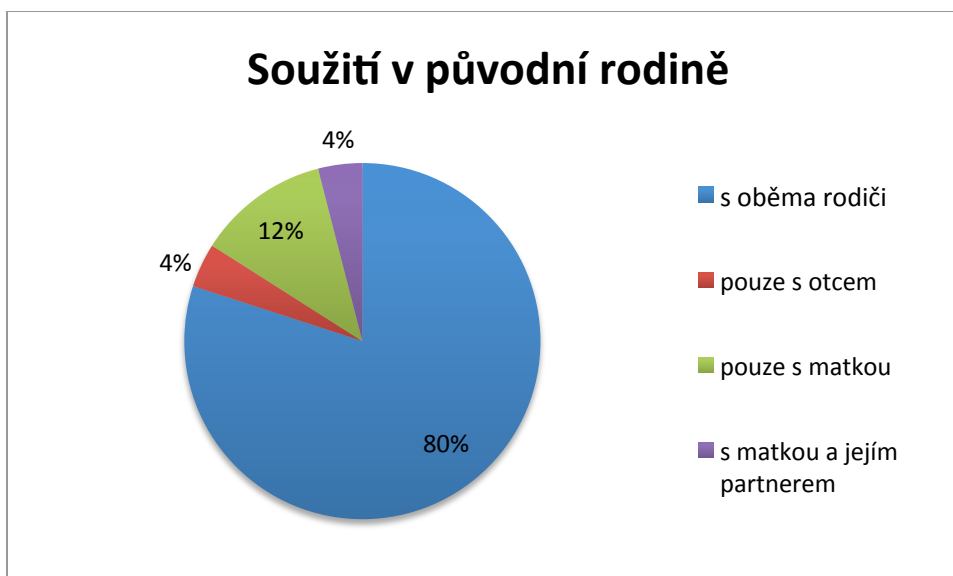
⁶ Domnívám se, že není možné jednoznačně určit objektivní parametry, které definují, jedná-li se o partnerský vztah či nikoliv. Z tohoto důvodu jsem respondenty nijak nelimitovala a nechala je o počtu prožitých partnerských vztahů rozhodnout na základě jejich vlastních měřítek. V otázce jsem formulovala pouze specifikaci, aby uvedli počet v minulosti prožitých partnerských vztahů, které sami osobně považují za seriózní.

Bezdětných je 27 respondentů (54%). 9 respondentů (18%) má jednoho potomka, 11 respondentů (22%) dva potomky, pouze 1 respondent (2%) má tři potomky a 2 respondenti (4%) mají čtyři potomky.

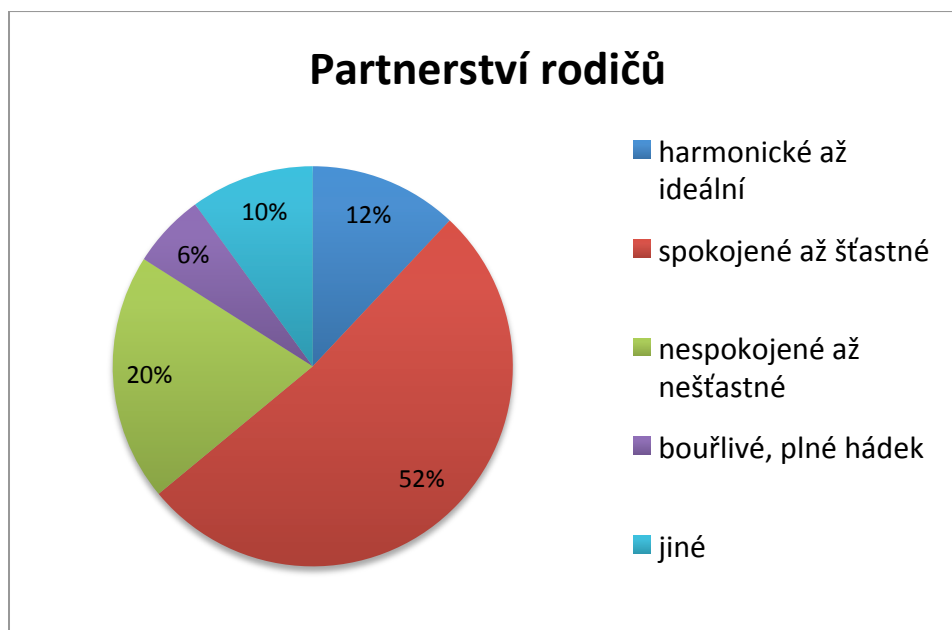
Graf 3: Zastoupení respondentů podle počtu dětí v partnerském vztahu

Velmi zajímavým se jeví zjištění, že celých 80% respondentů (40) pochází z úplné rodiny. 2 respondenti (4%) žili pouze s otcem, 6 respondentů (12%) pouze s matkou. S matkou a jejím partnerem žili 2 respondenti (4%).

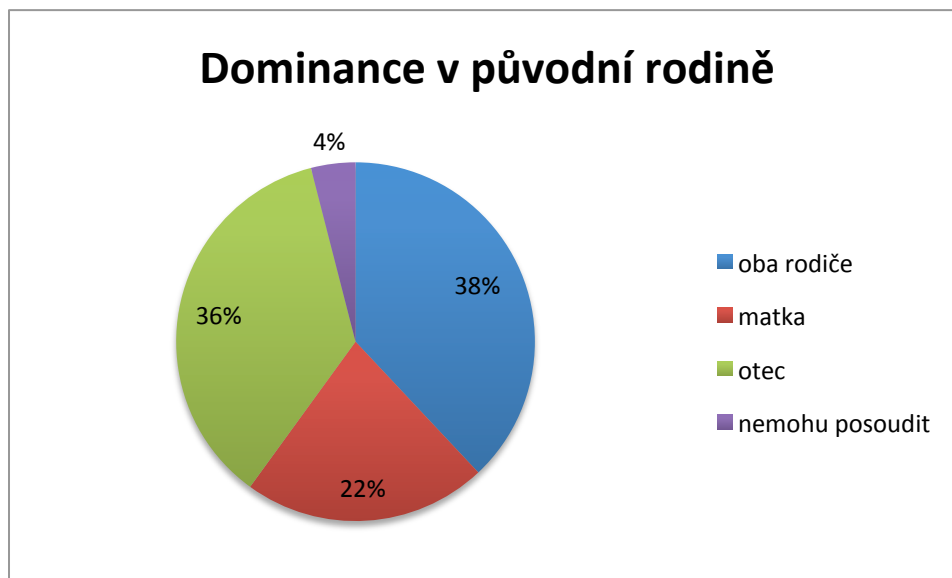
Graf 4: Zastoupení respondentů podle soužití v původní rodině

Šest respondentů (12%) hodnotí vztah svých rodičů za harmonické až ideální. Za spokojené až šťastné manželství rodičů označilo 26 respondentů (52%). Dále 10 respondentů (20%) vnímá vztah svých rodičů za nespokojené až nešťastné. Pouze 3 respondenti (6%) uvedli manželství rodičů jako bouřlivé, plné hádek. 5 respondentů (10%) si ze zvolené nabídky nevybralo a popsalo manželství rodičů svými slovy (kombinace všeho; nudné; peklo; teď už žádné, nežijí spolu; tolerantní).

Graf 5: Zastoupení respondentů podle hodnocení partnerství rodičů

Z celkového počtu 19 respondentů (38%) považuje oba rodiče za stejně dominantní. 11 respondentů (22%) považuje matku za dominantní a 18 respondentů (36%) otce. 2 respondenti (4%) nevyplnili tuto položku se zdůvodněním, že nebylo možné hodnotit dominanci rodičů vzhledem k soužití pouze s jedním rodičem.

Graf 6: Zastoupení respondentů podle hodnocení dominance v původní rodině

5.2 Sběr dat

Distribuce dotazníků se uskutečnila v měsících červenec až říjen 2014. První dotazníky jsem nabídla zájemcům ve svém tehdejší pracovníšti, partnerům mých známých - žen. Zároveň jsem poprosila své rodinné příslušníky, přátele, známé a kolegy, aby šířili povědomí o realizované studii a poskytli mi kontakt na potenciální respondenty v jejich okolí.

S převážnou většinou respondentů jsem navázala kontakt a osobně je obeznámila s účelem a předmětem zkoumání, a vysvětlila jim, co se od nich v každé části dotazníku očekává. S několika respondenty, vzhledem k opakovanému neúspěchu skloubit vzájemné časové možnosti, jsem se spojila telefonicky a následně shrnula informace e-mailem. Zároveň každý dotazník obsahoval i úvodní list se všemi potřebnými informacemi (příloha C). Z tohoto důvodu byly dotazníky posílány jako příloha zmíněného e-mailu a respondenti jej vyplnili přímo elektronicky, nebo ofotili vytištěnou a jimi vypsanou formu, a poslali zpět na mou e-mailovou adresu. Průběžně jsem jednotlivé dotazníky shromažďovala, kontrolovala a zapracovávala do jednotného zdroje, který později sloužil ke zpracování dat.

5.3 Etické aspekty výzkumu

Pro kvalitní výsledky a závěry výzkumného šetření se nesmí zapomenout zohlednit také jeho etické aspekty. V této práci byly náležitě ošetřeny ty aspekty, které byly pro formu a charakter zvoleného výzkumu nutné a respondenti o nich byly patřičně informováni formou ústního (respektive písemného) sdělení. Spolu s ním jsem explicitně nabídla respondentům možnost obrátit se na mne kdykoliv před, v průběhu i po vyplňování dotazníku v případě potřeby doplnění či zopakování informací o výzkumu nebo instrukcí k jednotlivým částem.

Respondenti byli srozuměni s tím, že informace, které uvádí v dotazníku budou použity pro empirickou studii této diplomové práce. Zároveň byli ujištěni, že kdykoliv v průběhu vyplňování se mohou rozhodnout dále nepokračovat a dotazník tak jednoduše neodevzdat. Odevzdaný vyplněný dotazník byl chápán jako **souhlas o účasti** v této studii.

Respondentům byly objasněny také podmínky zachování **anonymity**. Ne ve všech případech bylo možné skrýt identitu respondenta před výzkumníkem. Avšak jako výzkumník jsem zaručila, že za žádných okolností nebudou informace vyplývající ze studie nijak adresovány a nebudou zveřejněny žádné osobní údaje.

Cítím velký závazek vůči všem mužům, kteří se ochotně otevřeli a sdíleli jejich pohled na danou problematiku. Proto jsem **recipročně** reagovala a nabídla možnost sdílení jak samotných souhrnných výsledků této studie, tak této diplomové práce, a také nabídla osobní konzultaci.

Věřím, že možnost vyplnit dotazník kdykoliv, kdekoliv a jakkoliv dlouho dle vlastního uvážení respondenta napomohlo k vytvoření takové **atmosféry, která pro respondenta byla příjemná a bezpečná**.

5.4 Zpracování dat

Pro zpracování deskriptivních dat jsem využila program MS Excel a jeho statistické funkce. Každý dotazník měl přiděleno své specifické pořadové číslo (M01-M50). Autentické výpovědi respondentů jsem třídila pomocí otevřeného a axiálního kódování, principů využívaných tradičně u zakotvené teorie. Tímto způsobem jsem

postupovala jak u Nedokončených vět, tak u koláče Partnerský život a jeho části. Konkrétní postup uvádím dále.

Zároveň bych chtěla upozornit, že ačkoliv kategorie, vzniklé tříděním, by se daly chápat jako jednotlivé faktory partnerského vztahu, data nebyla podrobena faktorové analýze, protože skupiny byly odvozovány z kvalitativních dat a nikoliv z tradičních hodnotících položek škály.

Napříč dotazníky se vyskytovaly odpovědi různého charakteru a nabídly tak široké spektrum úhlů pochopení daných instrukcí. Výroky obsahovaly hodnocení sama sebe jako partnera potažmo konkrétního vztahu, jiné vystihovaly, jak se respondent ve vztahu cítí či byly jinak emotivně zabarveny. Některé odpovědi byly vyjádřením přání či obavy respondentů. Jiné obsahovaly behaviorální komponentu a jednalo se tak o popisy konkrétních projevů chování, které respondent v partnerském vztahu uplatňuje. Objevovalo se také pojmenování rolí, které muž v partnerském vztahu zastává.

Nedokončené věty

Během zpracovávání dat jsem postupovala od jednotlivostí konkrétních výroků respondentů (celkem 500 výroků) k obecnějším rovinám a hledala podobnosti mezi nimi. Tento postup je v souladu s kvalitativní analýzou dat. Data jsem zpracovávala ručně. V prvním kroku jsem jednotlivé výroky shlukovala do tematicky podobných celků. Ty výroky, které na první pohled bylo obtížné zařadit, jsem ponechala stranou a vrátila se k nim po zařazení všech ostatních výroků. V další fázi jsem se zaměřila na každou nově vzniklou skupinu a vzájemně porovnávala výroky v dané skupině. K ověření jsem se vrátila o několik dní později a ověřovala jsem, jestli jsou výroky řádně zařazeny tam, kam tematicky patří. Ty výroky, u kterých jsem si i po druhém kole třídění nebyla jistá, jsem nakonec vyřadila. Abych zajistila vyšší objektivitu provedeného třídění a eliminovala potenciální chyby, které v jednotlivých fázích mohly vzniknout, přiklonila jsem se ke konzultaci se dvěma kolegy.

Jakmile byly vytvořeny konkrétní kategorie a jejich podkategorie, bylo-li možné výroky do jednotlivých celků shrnout, bylo nutné překódovat respondenty zmíněná pořadí, které při u Nedokončených vět uváděli, na konkrétní body, čímž se usnadnilo sčítání váhy jednotlivých výroků potažmo příslušných kategorií. Pro ilustraci slouží tabulka č. 5.

Převod pořadí podle důležitosti na body			
Pořadí	Počet bodů	Pořadí	Počet bodů
1	10	6	5
2	9	7	4
3	8	8	3
4	7	9	2
5	6	10	1

Tabulka 5: Převod pořadí odpovědí podle důležitosti na body

U každé kategorie se bral ohled na:

1. **celkový počet výroků uvedených v dané kategorii** (max. počet výroků = 500)
2. **součet bodů všech výroků v dané kategorii** (max. počet bodů = 2750)
3. poměr součtu bodů vzhledem k celkovému množství bodů, tj. 2750 = **velikost kategorie (v %)**
4. poměr součtu bodů vzhledem k celkovému počtu výroků v dané kategorii = **průměrný počet bodů výroku v dané kategorii**

Například: Kategorie Péče a podpora je tvořena z 55 autentických výroků (1.) s jejich celkovým součtem 378 (2.), což ze 100% všech kategorií tvoří 13,75% (3.). Průměrný počet bodů každého výroku v kategorii Péče a podpora 6,87 (4.), (medián - 7, modus – 9).

6. Analýza a interpretace výsledků

V této kapitole v první řadě objasním kritéria, na které byl brán při třídění kategorií zřetel. Dále zde bude věnován prostor pro popis jednotlivých kategorií včetně uvedení příkladů respondenty uváděných výroků, aby bylo možné si barvitěji představit, co dané kategorie skrývají, a právě tak i oživit výsledky o autentické výpovědi zúčastněných mužů. Kromě toho se v rámci kategorií pokusím zvýraznit jiné na první pohled neviditelné zajímavé souvislosti, které se u nich vyskytují.

Následující tabulka ukazuje pořadí jednotlivých kategorií podle různých vybraných parametrů třídění. Velikost kategorie jako celku vzhledem k celkovému součtu všech výroků (2750) všech kategorií je znázorněna v procentech v prvním sloupci. Na základě tohoto parametru jsou třemi největšími celky **Péče a podpora, Intimita a Údržba a**

rozvoj vztahu. Druhý sloupec ukazuje velikost kategorie podle množství výroků. **Údržba a rozvoj vztahu, Hodnocení a Péče a podpora** jsou třemi kategoriemi s největším počtem výroků v nich obsažených. Posledním vybraným parametrem je aritmetický průměr součtu bodů jednotlivých výroků v dané kategorii. Tím se podaří získat orientační představu, jakou prioritu respondenti konkrétním výročkům přiřazovali. Z toho vyplývá, že třemi nejvýraznějšími kategoriemi jsou **Láska a projev citů, Péče a podpora a Ochrana a bezpečí.**

Považuji za důležité nelimitovat se při třídění pouze jedním směrodatným kritériem, protože by tak mohlo dojít k přehlédnutí zajímavých souvislostí a skutečností, které na první pohled nemusí být zřejmé. Pro ilustraci uveďme příklad u kategorie **Láska a projevy citů.** Ta se na základě velikosti kategorie (respektive počtu výroků) nachází na pátém (respektive sedmém) místě, ve třetím sloupci je však uvedena jako první. Ačkoliv výroky příslušící do této kategorie se objevily pouze ve 27 případech, a tím co do počtu výroků nepatří Láska a projevy citů k největším kategoriím, respondenti, kteří tyto výroky uvedli, je výrazně častěji v rámci prioritizace řadili na první místa. Tím tato kategorie měla v porovnání s jinými kategoriemi výrazně vyšší průměrnou hodnotu jednotlivých výroků. Na základě toho se dá usuzovat, že když byly výroky spadající do kategorie Láska a projevy citů zmíněny, byly respondenty vnímány jako nejvíc důležité.

Pořadí jednotlivých kategorií podle:						
Pořadí	velikost v %		počet výroků		průměr výroků	
1	13,75	Péče a podpora	59	Údržba a rozvoj vztahů	8,41	Láska a projevy citů
2	11,71	Intimita	58	Hodnocení	6,87	Péče a podpora
3	11,53	údržba a rozvoj vztahu	55	Péče a podpora	6,85	Ochrana a zabezpečení
4	8,29	Hodnocení	53	Intimita	6,39	Radost
5	8,25	Láska a projevy citů	43	Volný čas	6,15	Respekt
6	7,24	Volný čas	29	Pozornost vůči partnerce	6,08	Intimita
7	6,73	Ochrana a zabezpečení	27	Láska a projevy citů	5,59	Pozornost vůči partnerce
8	6,04	Respekt	27	Ochrana a zabezpečení	5,46	Sexuální intimita
9	5,89	Pozornost vůči partnerce	27	Respekt	5,37	Údržba a rozvoj vztahů
10	5,35	Radost	24	Domácnost	5,23	Finance
11	3,20	Domácnost	23	Radost	5,2	Děti a rodina
12	2,84	Děti a rodina	18	Ostatní	4,63	Volný čas
13	2,58	Sexuální intimita	16	Frustrace a nespokojenost	3,93	Hodnocení
14	2,47	Finance	15	Děti a rodina	3,67	Domácnost
15	2,00	Frustrace a nespokojenost	13	Sexuální intimita	3,44	Frustrace a nespokojenost
16	2,15	Ostatní	13	Finance	3,28	Ostatní

Tabulka 6: Pořadí kategorií podle vybraných parametrů

6.1 Popis kategorií a skupin

6.1.1 Nedokončené věty

Největší procentuální zastoupení (13,75%) a tím i největší z kategorií byla **Péče a podpora**. Nese celkem 55 výroků s jejich průměrnou hodnotou 6,87. Uvnitř této skupiny by se mohlo rozpoznat několik obsahově bližších celků. Tím nejobsáhlejším a jasně vymezeným je **podpora a opora**, kterou respondenti připisovali sobě: *jsem oporou* (5), *držák* (9), *jsem podporovatel druhého* (7) i partnerce: *očekávám od své ženy podporu* (8), *vím, že v ní mám oporu* (8). Dále se objevovala **pomoc a rada** konkrétně *jsem nápomocný* (7), *poradím, když můžu* (7), atd. Ostatní oblasti byly zastoupeny méně často a tematicky se různě prolínaly. Jednalo se především o vyjádření zázemí, jistoty, péče a spolehnutí se na sebe.

Péče a podpora		Pořadí podle:
počet výroků	55	velikost v %
součet bodů	378	1.
velikost kategorie	13,75%	počet výroků
průměr	6,87	3.
medián	7	Průměr výroků
modus	9	2.

Tabulka 7: Hodnoty kategorie Péče a podpora

S 53 výroky a celkem 11,71% je **intimita**. Intimita, je v tomto šetření chápána jako potřeba **svěřování se, sdílení** (*sdílím dobré i zlé* /10/, *sdílím* /9/, *se svěřuji* /1/), s čímž souvisí i snaha partnerce **naslouchat**: *se snažím své ženě naslouchat* /5/, *vrba* /6/, atd. Dále zde řadím **vzájemné porozumění** (*je potřeba porozumět* /7/, *se snažím chápat partnerku* /5/, *doufám, že ona mi rozumí* /8/, atd.), **důvěru** a **věrnost** (*důvěřuji* /8/, *jsem své ženě věrný a bezmezně jí věřím* /3/, *jsem věrný* /10/, aj.)

Intimita		Pořadí podle:
počet výroků	53	velikost v %
součet bodů	322	2.
velikost kategorie	11,71%	počet výroků
průměr	6,08	4.
medián	6	průměru výroků
modus	7	6.

Tabulka 8: Hodnoty kategorie Intimita

Údržba a rozvoj vztahu je zastoupena 11,53%. 59 výroků obsažených v této kategorii se týkají představ o společné **budoucnosti** (*buduji a rozvívám, co do budoucna /9/, si už nedokážu představit být s jinou ženou /10/, chci zůstat se svou ženou po celý život /2/*) jejím **plánování** (*plánuji /6/,...*), snaze **vztah neustále zlepšovat** (*usiluji o harmonické soužití /10/, péče o vybudované hodnoty /3/, dělám vše pro zpestření vztahu /4/, aj.*) cítit za něj **zodpovědnost** (*mám zodpovědnost /8/, cítím jsem zodpovědný za náladu a atmosféru ve vztahu /9/, atd.*) a jistém uvědomění si povinností, dodržování pravidel a ochotě dělat i nepreferovaná **rozhodnutí orientovaná pro dobro vztahu** (*dělám kompromisy /1/, mám práva i povinnosti /6/, jsem přístupný dohodě /2/,...*)

Údržba a rozvoj vztahu		Pořadí podle:
počet výroků	59	velikost v %
součet bodů	317	3.
velikost kategorie	11,53%	počet výroků
průměr	5,37	1.
medián	5	průměru výroků
modus	4	9.

Tabulka 9: Hodnoty kategorie Údržba a rozvoj vztahu

Kategorie **Sebehodnocení** vznikla závěrečným sloučením dvou proti sobě orientovaných kategorií. Vzhledem k tomu, že se však obě kategorie týkaly totožného obsahu, vlastním hodnocením sebe jako partnera ve vztahu, a jejich protichůdnost by se dala vysvětlit různou vzdáleností k pólům těžké škály, přiklonila jsem se nakonec k vytvoření pouze jedné kategorie. Druhým podpůrným argumentem pro sloučení byla obava z příliš subjektivní interpretace. Těžko bych si zdůvodňovala, proč některé výroky interpretuji jako pozitivní respektive negativní hodnocení sebe sama jako partnera. Přesto však je zavádějící uvádět souhrnná data za obě skupiny dohromady a úmyslně přehlížet

možné rozdíly. Proto kromě přehledové tabulky uvádím i konkrétní údaje pro obě tyto skupiny. Více se tomuto tématu věnuji v kapitole 7. Diskuse.

Do **pozitivního sebehodnocení** spadají výroky jako *funguji výborně* /10/, *bývám velkorysý* /3/, *moc dobrý* /10/, *hodný* /9/. Naopak do **negativního či rozporuplného sebehodnocení** byly zařazeny například *jsem někdy na zabití* /1/, *jsem občas sebestředný* /1/, *musím mít poslední slovo* /1/, atd. Opačnou orientaci těchto dílčích částí mohou podporovat i nejčtenější hodnoty stojící na koncích možného rozpětí (modus – 10 u pozitivního hodnocení a modus – 1 u negativního či ambivalentního hodnocení).

Z uvedených čísel dále vyplývá, že ačkoliv ryze pozitivních výroků (28) bylo méně pouze o dva výroky, součet jejich bodů, tedy důležitost, kterou jim respondenti přikládali, je vyšší o 46 bodů. Prakticky znamená, že pokud byly zmíněny výroky pozitivního hodnocení, umisťovali se na předních pozicích v prioritizaci respondentů (muži jim přikládali větší význam), na rozdíl od negativních či ambivalentních, které se nacházely spíše v druhé polovině seznamu (muži je považovali za málo či méně důležité). Toto zjištění se mi jeví v souladu s teorií základní atribuční chyby, konkrétně tzv. „self serving“ teorií formulovanou M. Rossem a jeho studentem D. Millerem (1975). To by mohlo poskytnout vysvětlení, proč muži pozitivní hodnocení sebe samého vnímali v průměru jako důležitější než negativní sebehodnocení. Tomu nasvědčuje i to, že výroky obsahující negativní hodnocení byly častěji spojovány s výrazy někdy a občas.

Sebehodnocení		Pořadí podle:
počet výroků	58	velikost v %
součet bodů	228	4.
velikost kategorie	8,29%	počet výroků
průměr	3,93	2.
medián	3	průměru výroků
modus	1	13.

Tabulka 10: Hodnoty kategorie Sebehodnocení

Pozitivní sebehodnocení		Negativní či ambivalentní hodnocení	
počet výroků	28	počet výroků	30
součet bodů	137	součet bodů	91
velikost kategorie	4,98%	velikost kategorie	3,31%
průměr	4,89	průměr	3,03
medián	4	medián	2
modus	10	modus	1

Tabulka 11: Rozdělení kategorie Sebehodnocení

Do kategorie **Láska a projevy citů** bylo přiřazeno celkem 27 výroků. Ty ať přímo či nepřímo vyjadřovaly lásku a fascinaci k partnerce. Nejčastěji (celkem 17krát) se opakovala obdobná formulace *miluji /10/, milující /10/, milující svou ženu nade vše /10/*. Zmíníme také odlišné formulace výroků patřících do této kategorie například *projevují city a přijímám city protějšku /10/, poskytující lásku /10/, se cítím milován /10/*.

Unikum této kategorie bylo již předestřeno dříve v úvodu kapitoly 6. Analýza a interpretace výsledků. Ukázalo se, že ačkoliv tato kategorie co do počtu výroků či velikosti není v popředí, s ohledem na průměrnou hodnotu výroků zcela suverénně zaujímá první pozici. Pravděpodobně je to způsobeno tendencí respondentů hodnotit dané výroky v této kategorii jako nejvýznamnější. 21 mužů přiřadili tyto výpovědi na první tři místa v seznamu důležitosti. Dva výroky, kterým byly přiděleny nižší priority, byly již druhým výrokem u téže respondentů. Významnost, kterou respondenti shodně u této kategorie vnímali, potvrzuje i nejvyšší možná hodnota (10) pro medián i modus.

Láska a projevy citů		Pořadí podle:
počet výroků	27	velikost v %
součet bodů	227	5.
velikost kategorie	8,25%	počet výroků
průměr	8,41	7.
medián	10	průměru výroků
modus	10	1.

Tabulka 12: Hodnoty kategorie Láska a projevy citů

Kategorie **Volný čas** obsahuje výroky, které nějakým způsobem zmiňují způsob trávení volného času. Stejně tak, jako kategorie sebehodnocení je sycena dvěma odlišnými celky s protichůdnou tendencí, i u Volného času jsou silně vyhraněné oblasti, které si svým významem mohou odporovat. Proto je i zde uvedena tabulka s dílčími hodnotami pro obě

části zvlášť. Celkem respondenti zmínili 43 výroků z toho 19 z nich zahrnovalo **společné trávení volného času a radost, která z těchto zážitků vyplývá**. Konkrétně zmiňovali například *sdílím společné aktivity /6/, Rád trávím čas s partnerkou /10/, si se svou partnerkou rád zahraju nějakou hru /8/*, atd. Přiřadila jsem k této skupině i ty odpovědi, které vyjadřovali nějaké **omezení či srovnání trávení času v partnerství a mimo něj** (*omezují kontakt s přáteli /6/, mám méně času pro sebe a více času pro nás /1/,...*)

Protiváhu těmto výroků tvoří ty, které naopak vyjadřují **individuální trávení volného času a potřebu vlastní svobody** (*potřebuji svobodu /8/, si беру čas i pro sebe /6/, mám právo i na své zájmy /5/, sportuji /2/,...*) a zároveň takové, které umožňují totéž partnerce například *dávám partnerce volnost /4/, podporuji zájmy a koníčky své ženy /4/*.

Volný čas		Pořadí podle:
počet výroků	43	velikost v %
součet bodů	199	6.
velikost kategorie	7,24%	počet výroků
průměr	4,63	5.
medián	4	průměru výroků
modus	5	12.

Tabulka 13: Hodnoty kategorie Volný čas

Společné trávení času		Vlastní svoboda a zájmy	
počet výroků	19	počet výroků	24
součet bodů	101	součet bodů	98
velikost kategorie	3,67%	velikost kategorie	3,56%
průměr	5,32	průměr	4,08
medián	6	medián	4
modus	1	modus	3

Tabulka 14: Rozdělení kategorie Volný čas

Na základě průměrné hodnoty výroků (6,85) se **Ochrana a zabezpečení** projevila jako třetí nejdůležitější skupina, ačkoliv s ohledem na jiné parametry se nachází v pořadí níže. Můžeme z toho usuzovat, že když muži zmiňovali výroky později umístěné do této kategorie, označovaly je spíše za důležité (medián – 7, modus – 9). Projevily se zde konzistentní oblasti vyjadřující tendenci **ochraňovat partnerku a strach o ní** (*ochránce /5/, svou ženu chráním /6/, mám strach o svou milou /9/, ...*), potřebu **partnerku zabezpečit** např. *se snažím, aby byla v bezpečí /8/, zabezpečuji ženu /4/*, atd. Specifickým celkem se jeví **starost o partnerku**, která by pravděpodobně mohla být umístěna i

v kategorii Péče a podpora, přesto byly výroky jako *se o ženu starám* /9/, *bych se měl postarat o partnerku* /10/ či *se starám* /7/ zařazeny do této kategorie, protože se domnívám, že souvisejí více s potřebou partnerku zajistit a ochránit jakožto projev tradiční galantnosti a „rytířství“.

Ochrana a zabezpečení		Pořadí podle:
počet výroků	27	velikost v %
součet bodů	185	7.
velikost kategorie	6,73%	počet výroků
průměr	6,85	8.
medián	7	průměru výroků
modus	9	3.

Tabulka 15: Hodnoty kategorie Ochrana a zabezpečení

Respekt v sobě nese různé formulace, jejichž hlavní význam v sobě zahrnuje **úctu** (*si vážím své partnerky* /2/), **partnerství** (*jsem vyvážená polovina vztahu s mou ženou* /9/, *jsem partnerem na všech úrovních našeho života – duchovním, intimním, pracovním, rodičovským, atd.* /7/,...), **rovnocennost** jako například *bych chtěl rovnocenný vztah s partnerkou* /7/, a **toleranci** (*jsem tolerantní* /6/, *beru ohled vůči partnerce* /5/, *je potřeba tolerovat* /6/). Při podrobnějším zkoumání jednotlivých výroků a jejich priorit vyplývá, že byly respondenty často vnímány jako velmi důležité, tj. byla jim přidělena první místa při prioritizaci odpovědí.

Respekt		Pořadí podle:
počet výroků	27	velikost v %
součet bodů	166	8.
velikost kategorie	6,04%	počet výroků
průměr	6,15	9.
medián	6	průměru výroků
modus	6	5.

Tabulka 16: Hodnoty kategorie Respekt

Respondenti zmiňovali různé formy a projevy náklonnosti, které věnují svým partnerkám. Ty jsou shrnuty v kategorii **Pozornost vůči partnerce**. Výroky obsahovaly jak obecná tvrzení typu *jsem pozorný* /7/ či *rozmazluji svou přítelkyni* /9/, tak i odpovědi obsahující konkrétní činnosti například *nosím ženě květiny* /3/, *pochválím svoji ženu a ocením její vzhled* /4/. Specifickou skupinu v této kategorii tvořily výroky týkající se **humoru a zábavy** (*rozesmívám a bavím* /10/).

Pozornost vůči partnerce		Pořadí podle:
počet výroků	29	velikost v %
součet bodů	162	9.
velikost kategorie	5,89%	počet výroků
průměr	5,59	6.
medián	5	průměru výroků
modus	4	7.

Tabulka 17: Hodnoty kategorie Pozornost vůči partnerce

Kategorie **Radost** v sobě obsahuje výpovědi nesoucí kladný emoční náboj. Dalo by se říci, že se některé výroky spojily do dvou homogenních skupin. První skupina byla vyjadřována až na jednu verbální modifikaci výroky *jsem šťastný /10/*, pro druhou bylo typické vyjádření *jsem spokojený /10/*. Ostatní výroky nespojovala jednotná formulace, přesto se však týkaly různých projevů radosti (*se víc směju /3/*, *mám větší počet naplnění /10/*, *se cítím lépe než single /4/...*)

Velmi často byla těmto výpovědím respondenty přiřazována důležitost, čímž tyto jednoduché leč velmi výstižné formulace získávají na významu. To potvrzuje i skutečnost, že nejčastěji opakovaná hodnota (modus) je 10 a průměrná hodnota činí 6,39.

Radost		Pořadí podle:
počet výroků	23	velikost v %
součet bodů	147	10.
velikost kategorie	5,35%	počet výroků
průměr	6,39	11.
medián	6	průměru výroků
modus	10	4.

Tabulka 18: Hodnoty kategorie Radost

Kategorii **Domácnost** zastupují tematicky společné avšak spíše protichůdné celky. Jeden z nich se týká **sdílení domácích prací** a povinností (*peru*, *vařím*, *uklízím /4/*, *pomáhám s chodem domácnosti /4/...*) nebo jejich výhradní činnost (*vybírám přístroje do rodiny /2/*, *jsem opravář /5/...*). Druhý, menší celek zahrnuje ty výroky, které naopak podílení se na domácích pracích nezmiňují či dokonce vylučují například *se moc nestarám o chod domácnosti /1/* nebo *jsem rád, že si nemusím sám žehlit košile /4/*. Co do velikosti kategorie či průměrné hodnoty výroků v ní považují tuto kategorii za spíše podřadnou v porovnání s ostatními.

Domácnost		Pořadí podle:
počet výroků	24	velikost v %
součet bodů	88	11.
velikost kategorie	3,20%	počet výroků
průměr	3,67	10.
medián	3	průměru výroků
modus	2	14.

Tabulka 19: Hodnoty kategorie Domácnost

Rozporuplně se jevílo třízení do kategorie **Děti a rodina**. Někteří muži zmiňovali rodinu, působení v rodině či jiné souvislosti s rodinou jako celkem i v jiných výrocích, které v této kategorii nejsou zařazeny. Hlavním klíčem, který sloužil pro třízení, byl význam plynoucí z jednotlivých výroků projevující aktivitu nebo ochotu se podílet na **výchově dětí** či formování jejich rozvoje. Nakonec do kategorie byly přidány výroky *výchova dětí /9/, starám se o dceru /9/, poskytuji prostor pro rozvoj našich dětí /8/* a jim podobné.

Děti a rodina		Pořadí podle:
počet výroků	15	velikost v %
součet bodů	78	12.
velikost kategorie	2,84%	počet výroků
průměr	5,20	14.
medián	5	průměru výroků
modus	5	11.

Tabulka 20: Hodnoty kategorie Děti a rodina

Objevilo se celkem 17 výroků týkajících se **sexuální intimity** a jejích projevů. Konkrétně by se dalo hovořit o dvou částech. Větší část byla sycena **pohlavním stykem** (*se snažím být dobrým milencem /3/, se rád se svou partnerkou miluji /2/, mám dostatek sexu /8/,...*) druhá zahrnovala **jiné projevy sexuální intimity** například *mám rád společné mazlení /3/, líbám svou ženu /5/*. Průměrná hodnota výroku 5,46 a zároveň nejčastěji zmiňovaná hodnota (modus – 8) poukazuje na možné širší rozpětí hodnocení výroků respondenty.

Sexuální intimita		Pořadí podle:
počet výroků	13	velikost v %
součet bodů	71	13.
velikost kategorie	2,58%	počet výroků
průměr	5,46	14.
medián	5	průměru výroků
modus	8	8.

Tabulka 21: Hodnoty kategorie Sexuální intimita

Ačkoliv kategorie, která obsahovala výroky explicitně vyjadřující **finance**, nebyla příliš velká (celkem pouze 13 výroků), průměrná hodnota je 5,23. To napovídá, že pokud se tyto výpovědi objevily, mohly se nacházet v celém spektru žebříčku respondenta.

Výroky jako *živím rodinu* /8/, *starám se o finance* /9/, *vydělávám* /7/, *vydělávám peníze* /2/ tak poukazují na veřejnou společností stále přijímaný fakt, že muž přináší do vztahu, potažmo rodiny, peníze a zajišťuje tak jeho hmotné fungování.

Finance		Pořadí podle:
počet výroků	13	velikost v %
součet bodů	68	14.
velikost kategorie	2,47%	počet výroků
průměr	5,23	16.
medián	5	průměru výroků
modus	3	10.

Tabulka 22: Hodnoty kategorie Finance

Frustrace a nespokojenost byla jedna z nejméně významných kategorií, přesto však bych nerada podhodnocovala samotné výroky, které do této kategorie přísluší. Jak již z názvu vyplývá, jedná se o výroky, které projevovaly jistou míru **nespokojenosti, či nelibosti ve vztahu**. Některé z nich si dovoluji považovat dokonce za alarmující (*se cítím nepodporovaný* /4/, *jsem často bez elánu* /9/, *jsem ale i sluha* /6/,...) V případě, že by se tato metoda využívala v psychoterapeutické či poradenské praxi, stálo by za to věnovat těmto konkrétním výročkům pozornost, protože mohou rozkrýt nosná témata pro terapeutický proces. Přesto však měla jakákoliv interpretace těchto informací měla být provedena s obezřetností a autor těchto interpretací by neměl pouštět ze zřetele i jiné alternativy vysvětlení. Jiné výroky v této kategorii zahrnují informace o tom, co respondent **nemá v oblibě** například *nemám rád hysterii* /3/, *nemám rád změny* /4/, *nesnáším hádky* /2/.

Frustrace a nespokojenost		Pořadí podle:
počet výroků	16	velikost v %
součet bodů	55	15.
velikost kategorie	2,00%	počet výroků
průměr	3,44	13.
medián	3	průměru výroků
modus	3	15.

Tabulka 23: Hodnoty kategorie Frustrace a spokojenost

Kategorie **Ostatní** ve své podstatě nedá považovat za konzistentní kategorii nýbrž je pouhým shlukem všech výroků, které se svým významem zcela odlišovaly od ostatních a nebylo je tedy možné do žádné jiné kategorie přidružit (*se chovám /1/ nebo vstávám rád dřív než moje žena /3/*), a těch, u kterých jsem nabyla dojmu, že nejsou pro výzkum relevantní jako například *jím často pizzu /4/*, *strom /2/*, *vyplňuji dotazník o tom, co dělám jako partner /1/*. Tuto skutečnost podporuje i uvedené pořadí této skupiny, která jak v procentuálním vyčíslení, tak průměrnou hodnotou výroků je poslední z kategorií.

Do jisté míry může tato skupina posloužit jako ukazatel dílčích limitů výzkumné metody. Jedním z nich být, že zadání dotazníku pro respondenty nebylo vhodné a srozumitelné, nebo jeho samotná náročnost, která vedla respondenty dokončit nedokončené věty za každou cenu i za rizika, že uvedou něco, co zdánlivě s tématem nesouvisí a napíše to, co je první napadne. Těmto a jiným limitům je věnována pozornost v kapitole 7. Diskuse.

Ostatní		Pořadí podle:
počet výroků	18	velikost v %
součet bodů	59	16.
velikost kategorie	2,15%	počet výroků
průměr	3,28	12.
medián	2	průměru výroků
modus	1	16.

Tabulka 24: Hodnoty kategorie Ostatní

6.1.2 Partnerský život a jeho části

Zpracování dat „koláče“ Partnerský život a jeho části bylo provedeno obdobně jako Nedokončené věty. Postupovala jsem tedy od konkrétních částí zmíněných respondenty k obecnějším rovinám a hledala podobnosti a souvislosti mezi nimi. Celkem jsem pracovala se 303 částmi potažmo činnostmi, které respondenti uvedli. Celkový počet jsem předem nemohla odhadnout, protože dotazník neomezoval počet částí a respondent tak mohl uvést tolik, kolik chtěl. Na základě vzájemných podobností jsem sdružila výroky do tematických celků, které jsem následně pojmenovala v souladu s kategoriemi Nedokončených vět – pokud to bylo alespoň částečně možné. Navíc vzhledem ke skutečnosti, že respondenti často spojovali několik oblastí do jednoho výroku, jsem se po zvážení možných alternativ přiklonila k propojení těchto skupin, abych se vyhnula obtížným a potenciálně neadekvátním dělením výroků či přiklonění se k pouhé jedné části v něm na úkol té druhé. Tematické skupiny jsem ověřovala o několik dní později a přesunula ty výroky, které se s odstupem času zdály nevhodně zařazené.

Celkem uvádím 10 skupin, které respondenti nejčastěji zmiňovali, a v následujících tabulkách uvádím jejich procentuální respektive početní velikost. Kritéria jsem zvolila stejná jako u Nedokončených vět. Velikost skupiny (v %) vychází z uvedených hodnot v procentech, které přidělili jednotlivým činnostem samotní respondenti. Rozložení na základě četností je druhým parametrem zvoleným pro vzájemné porovnání. Třetím kritériem je průměrná hodnota výroků příslušící do stejné skupiny. Pořadí mezi skupinami se tak opět liší vzhledem k faktu, že respondenti mohli uvádět některé činnosti častěji než jiné, ale připisovat jim menší podíl v jejich partnerském životě. Následující tabulka podává názornou představu o rozdílném pořadí skupin na základě zmíněných kritérií.

Pořadí jednotlivých skupin podle:						
Pořadí	velikost v %		počet výroků		průměr výroků	
1	22,61%	Intimita	63	Aktivně trávený volný čas	26,46	Děti a rodinné aktivity
2	17,28%	Aktivně trávený volný čas	54	Intimita	20,81	Intimita
3	12,77%	Děti a rodinné aktivity	33	Domácnost	16,83	Individuální činnosti
4	10,46%	Domácnost	31	Sexuální intimita	15,76	Domácnost
5	9,19%	Sexuální intimita	26	Láska a budování vztahu	15,73	Láska a budování vztahu
6	8,23%	Láska a budování vztahu	25	Partneři a ostatní	14,74	Sexuální intimita
7	7,78%	Individuální činnosti	24	Děti a rodinné aktivity	13,63	Aktivně trávený volný čas
8	6,38%	Partneři a ostatní	23	Individuální činnosti	12,68	Partneři a ostatní
9	2,78%	Konflikty a řešení	14	Konflikty a řešení	12,60	Ostatní
10	2,53%	Ostatní	10	Ostatní	9,86	Konflikty a řešení

Tabulka 25: Pořadí skupin podle vybraných parametrů

Nyní přistupme ke stručnému popisu zmíněných skupin s konkrétními příklady výroků, které se objevovaly.

Ve skupině s názvem **Intimita** se vyskytovaly výroky týkající se vzájemného sdílení, povídání si, společného trávení času například doma či na procházkách, aniž by respondenti konkrétně specifikovali, co v takovém čase dělají, a společné stolování. Z výroků se mi jeví, že společným tématem těchto odpovědí je důležitost být spolu, trávit spolu čas a prožívat ho společně. (*společný čas; jíme spolu; společný čas doma; povídání si; sdílení a obohacování*, atd..)

Pod **Aktivně tráveným volným časem** si můžeme představit činnosti, které vyžadují nějakou přípravu, záměrné rozhodnutí provozovat danou činnost. Účelem je provozování těchto aktivit s tím, že je partneři vykonávají společně. Zmiňovány tak byly výroky týkající se společných výletů a cestování, sportu, kulturních akcí, sledování filmů a podnikání jiné zábavy, často bez bližší specifikace. Uvedme například: *dovolená, společné koníčky; sportovní aktivity; společné večere a kina; hraní stolních a počítačových her; focení; gastronomie; sledování seriálu*, aj.

Děti a rodinné aktivity obsahovaly výroky, ve kterých byly konkrétně zmiňovány děti a činnosti v rodině. Především se jednalo o hru, zábavu s dětmi a jiné rodinné aktivity jako jsou například výlety. (*zábava – rodina; hry a zábava se synem, rodinné aktivity; společný čas se synem; rodina, atd.*)

Když respondenti zmiňovali výroky zařazené ve skupině **Domácnost**, často uváděli domácí práce, nákupy, dopravu a logistické záležitosti chodu domácnosti. Zmiňovali například: *cestování z bodu A do bodu B; chod domácnosti; vaření a další domácí práce; společná starost o domácnost; zařizování praktických věcí, atd.*

Sexuální intimita byla nejčastěji zmiňována právě sexuálním aktem, ale objevovaly se i odpovědi blíže popisující sexuální intimitu, která mezi partnery je. (*sex; sex a plácání po zadku; milování; společné mazlení; líbání;...*)

Ve skupině **Láska a budování vztahu** se odráží mnohé paralely z několika kategorií Nedokončených vět a to, konkrétně Péče a podpora, Respekt a Láska a její projevy. Jsou zde zastoupeny odpovědi spíše abstraktního rázu bez konkrétního vysvětlení, jak k tomu v partnerském životě dochází. Respondenti uváděli: *upřímnost; respekt; důvěra; láska; vzájemné porozumění; plánování budoucnosti; být vzájemnou oporou, atd.*

Překvapením pro mne byla skupina **Individuální činnosti**, která obsahovala aktivity, které muži dělají samostatně bez své partnerky. Uváděli především následující činnosti: *práce; vlastní čas; moje aktivity – sport, hospoda, volno; sám za sebe; osobní prostor, atd.* Zdá se, že i přes instrukce, které se týkaly konkrétně činností prováděné v partnerském vztahu, muži uváděli své soukromé činnosti a čas. To může být chápáno tak, že muži považují za klíčové mít v různé míře definovaný vlastní čas, který mohou věnovat pouze sami sobě a různým druhům aktivit.

Muži velmi často uváděli také aktivity, které se netýkali pouze jich a jejich partnerek potažmo celé rodiny, nýbrž i společných přátel, známých či širšího rodinného příbuzenstva. Ke skupině s názvem **Partneři a ostatní** byly přiřazeny například tyto výroky: *rodina, přátelé - socializing; návštěvy u přátel; chození s přáteli do hospody či divadla; společné návštěvy, atd.*

Tematická skupina s nejmenším počtem výroků byla **Konflikty a řešení**. Muži zmiňovali různé projevy konfrontace s partnerkou. Jednalo se o: *slzy; hádky; konflikty; nedorozumění; hádky a obecně nepříjemný strávený čas :); kompromisy*, atd.

Skupina **Ostatní**, stejně jako u Nedokončených vět kategorie Ostatní, sdružuje ty výroky, které se mi jevíly rozporuplně a bylo tak pro mne obtížně je k nějaké skupině přidružit. Zmiňme například *odhalování tajemna; nespavost; ostatní; peníze; cesta z města*, aj.

6.2 Zodpovězení výzkumných otázek

Praktická činnost byla definována jako mapující studie mužské perspektivy partnerských vztahů a nahlédnutí do subjektivního vnímání padesáti mužů podílejících se na výzkumném šetření. Následující odstavce shrnují informace o nasbíraných datech v podobě odpovědí na výzkumné otázky a zároveň nabízejí možné interpretace zjištěných faktů a případně také potenciální alternativy a limity výzkumného designu, které s interpretací výsledků souvisejí.

1. Jaký je sebeobraz muže jakožto partnera? Jak vnímá svou roli v partnerském vztahu?

Ze souhrnných výsledků studie mi připadá, že muži nahlíží na své postavení v něm stále do jisté míry tradičně, tedy jako ochránci, zabezpečovatelé a zajišťovatelé svých partnerek potažmo rodiny. Cítí, že by měli partnerku podporovat a pečovat o ni nejen po materiální a bezpečnostní stránce ale také té emocionální, což se ukázalo na významnosti kategorie Péče a podpora. Zároveň vyplynula také určitá tendence k vzájemné rovnosti a zacházení s partnerkou jako s rovnoprávným partnerem. Ukázalo se, že projevy lásky a náklonnosti se objevovaly napříč délkou vztahu a dá se z toho usuzovat, že jsou pro muže důležité v průběhu celého vztahu, nikoliv jen v jeho začátku - období zamilovanosti, které se charakterizuje výrazným emočním nábojem. V charakteru odpovědí se neukázaly ani výrazné rozdíly ve věku respondentů či délce trvání jejich vztahů. Muži rozdílného věku vyjadřovali obdobné informace týkající se partnerského vztahu, stejně tak i na počátku vztahu uváděli muži obsahem podobné výroky těm, kteří již delší dobu v konkrétním vztahu setrvávají. Význam sexu v této studii byl oproti jiným

kategoriím spíše upozaděn. Tím se výsledky této studie poněkud liší od informací, které v široké veřejnosti panují, že pro muže je sex primární komponentou vztahu.

Ačkoliv ve výzkumném vzorku bylo 23 otců, u desíti z nich se neobjevil žádný konkrétní výrok týkající se dětí, jejich výchovy či jakéhokoliv působení na jejich růst. Nadále zůstává otázkou, zda se tito muži při výchově svých dětí nijak neangažují, nebo vnímali zaměření dotazníku pouze na jejich vztah s partnerkou a souvislosti s dětmi z toho důvodu neuváděli.

2. Které oblasti vnímá v partnerském vztahu? A čím se jednotlivé oblasti charakterizují?

Podrobnou analýzou jednotlivých kategorií včetně citací autentických výroků respondentů se zabývám v předchozí kapitole 6.1 Popis kategorií a skupin.

3. Z jakých činností se partnerský vztah skládá? Co tvoří partnerský vztah?

Partnerský život a jeho části potažmo aktivity, které si muži vybavují, jsou zmíněny taktéž v předchozí kapitole 6.1 Popis kategorií a skupin, a objasňují podobnosti a souvislosti výroků v rámci skupiny i postavení skupin mezi sebou.

7. Diskuse

Jsou partnerské vztahy něco, co muže zajímá a co charakterizuje podstatnou část jejich životů? Mají chuť se tématu partnerských vztahů věnovat, případně jsou otevřeni vlastnímu rozvoji, který může napomoci spokojenějšímu prožívání partnerského života? Můžeme se opřít o vědecké poznatky ve světě a aplikovat je i na muže v naší zemi v pomyslném středu Evropy?

Odpovědi na tyto otázky bylo, vzhledem k malé pozornosti, která se mužům v českých odborných vodách dosavadně věnuje, obtížné nalézt. Zároveň kontext, ve kterém se nalezená výzkumná šetření prováděla, je klíčový, a proto není možné plně aplikovat poznatky z jiných studií prováděných mimo naše geografická měřítka s jiným společensko historickým vývojem. Právě proto jsem definovala cíl této práce prozkoumat pomocí kvalitativní metodologie mužské nahlížení na partnerské vztahy a jejich roli v nich, a nastínit tak možná témata pro další výzkumnou činnost v této oblasti.

Kvalitativní charakter této práce se mi jednoznačně jevil jako vhodnější než kvantitativní šetření. Přesto však jsem strávila mnoho času nad volbou vhodných metod, které by umožnily dosažení vytyčených cílů. Původní záměr využít rozhovory jako hlavní výzkumnou metodu se po dvou pilotních rozhovorech zdál velmi náročný. Respondenti pilotního výzkumu autenticky vypovídali o tom, jak obtížné je pro ně definovat sebe jako muže a jako partnera v partnerském vztahu. Zmínili, že je to jejich první zkušenost, kdy se zamýšlí nad definováním sebe sama v partnerských vztazích a že by potřebovali více času na promyšlenou.

To mne vedlo k přehodnocení způsobu, jak výzkum realizovat tak, abych umožnila respondentům nad tématem déle přemýšlet, odejít a zase se k němu vrátit a nechat tak v nich dozrát, jak konkrétně na téma nahlízejí. Proto jsem se nakonec uchýlila k netradičnímu písemnému dotazování respondentů. Abych zabránila opětovné nutnosti změnit výzkumnou metodu, prvních pět respondentů jsem požádala o krátké shrnutí, jak se jim s dotazníkem pracovalo a zda pro ně byly úkoly srozumitelné. Z reakcí těchto respondentů jsem došla k závěru, že dotazník je srozumitelný a návodný, avšak kladé vysoké nároky na sebereflexi jedince. V průběhu sběru dat se tyto výpovědi potvrzovaly, protože jsem dostávala spontánní zpětnou vazbu od respondentů, že práce s dotazníkem pro ně byla náročná a mnohdy se rozhodovali, zda nepřerušit jeho vyplňování. To

koresponduje i s faktem, že mi dotazník vrátila pouhá třetina oslovených mužů. Uznávám, že těžkosti mužů spojené s vyplňováním dotazníků mne překvapily. Do budoucna z toho pro mne vyplývá, že je velmi důležité se poradit nad způsobem realizace výzkumu s více odborníky, kteří zároveň mohou reflektovat reakce typické pro danou skupinu. Použité dotazníky poskytují účastníkům prostor k vyplnění jednotlivých nedokončených vět nebo určení částí jejich vztahu podle toho, jak uznají za vhodné, a tak zachytit naturalistické a spontánní popisy, které by mohly být obtížné posoudit pomocí škál Likertova typu (Wong, Tran, Kim, Van Horn Kerne & Calfa, 2010).

Písemná forma kvalitativních dat zajišťuje do jisté míry vyšší komfort respondentů a umožňuje nad tématem přemýšlet déle v klidu a vhodném prostředí respondenta, avšak neposkytuje prostor pro doptání se na význam jednotlivých výroků a objasnění myšlenek, které k nim vedly. Tím se zvyšuje riziko vnášení subjektivity výzkumníka při zpracování dat. Nemožnost ověřit si, zda získané informace jsou chápány správně, mohla značně ovlivnit interpretaci jednotlivých tvrzení a tím i značně interpretaci výsledků jako celku. Tomu jsem se snažila zabránit alespoň několika konzultacemi s kolegy – psychology, které sloužily k získání více úhlů pohledu a nalezení tak ve sporných případech objektivnější zhodnocení. Přesto nemohu jistou míru subjektivity vyloučit, což je jedním z důvodů, proč bych si nedovolila interpretované výsledky nijak zevšeobecňovat.

Jsem si dále vědoma, že tím, že dotazník vyžaduje po respondentech hlubší introspekci, se značně omezila heterogenita výzkumného vzorku. Možná právě proto je v daleko vyšší míře zastoupení vysokoškolsky vzdělaných mužů, čímž jsou výsledky značně zkresleny. Tuto skutečnost mohlo ovlivnit i prostředí, ve kterém se sama pohybuji a kde se dotazník šířil pomocí metody „sněhové koule“. Protože nebylo dosaženo optimální rozmanitosti v charakteristikách věku, úrovně dosaženého vzdělání, socioekonomického statutu, aj., doporučuji jiným výzkumníkům se zájmem o tuto problematiku přemýšlet o této studii jako o výchozím bodě v šetření.

Potýkala jsem se s jistými obtížemi při definování výzkumných otázek. Konkrétně u formulace třetí výzkumné otázky č. 3 „Z jakých činností se partnerský vztah skládá? Co tvoří partnerský vztah?“ a to především proto, že otázka nespecifikuje kontext, ve kterém pracuji s pojmem „činnost“ a „části“, které tvoří partnerský vztah. Z výsledků použité metody není žádoucí interpretovat, z čeho se společný život partnerů skládá v obecně chápané rovině, protože metoda sama o sobě vede respondenty k nahlížení na požadované

informace v dimenzi času. Ačkoliv z určitého úhlu pohledu je možné nahlížet na části vztahu jako na činnosti, které jsou vykonávané partnery v určitém časovém určení, určitě to není ten absolutně jediný možný způsob. Zaměřením metody a daných instrukcích vázaných k časovému vyjádření došlo k zúžení možností odpovědí respondentů a tím jednoduššímu zpracování výsledků, avšak neumožnilo respondentům vyjádřit jiné dimenze a perspektivy, na základě kterých se na části, ze kterých se vztah skládá, dívají. Pod takovými dimenzemi a perspektivami si dovedu představit například ty, které jsou založeny na emocích přítomných v partnerském vztahu nebo kompetencích vyplývajících z partnerského života. Domnívám se, že rozmanité chápání vztahů a jeho částí se podařilo alespoň částečně ošetřit v druhé použité metodě Nedokončené věty, která respondenty ve výpovědích nijak nelimitovala.

Zpracování dat vycházelo z principů zakotvené teorie, konkrétně využitím otevřeného a axiálního kódování. Zároveň jako velká inspirace sloužila v této práci zmiňovaná studie J. Wonga a jeho kolegů (2011) s inventářem ISME, která byla zpracována kvantitativně na základě kvalitativních dat. To mi dodalo odvalu zacházet s daty i s využitím kvantitativních prvků, jakými byly konkrétně uváděné četnosti výroků, průměrné hodnoty výroků, atd., čímž se umožnilo pracovat s velikostmi skupin a poukazovat tak na jejich možnou významnost. Avšak vzhledem k charakteru dat, nebylo možné je podrobit faktorové analýze právě proto, že skupiny byly odvozovány z kvalitativních dat a nikoliv z tradičních hodnotících položek škály.

Protože nebylo cílem této práce vytvořit ucelenou teoretickou koncepci, nebyla použita zakotvená teorie v celém jejím rozsahu. Z těchto důvodů jsem neměla ambice dosáhnout teoretické saturace, tedy přibírat do výzkumného vzorku stále nové respondenty, aby došlo k obsahovému nebo informačnímu vyčerpání tématu. Zároveň se domnívám, že teoretická saturace by s ohledem na komplexnost a obšírnost tématu a rozsahu této práce ani nebyla možná. I přesto, že se jí nepodařilo dosáhnout, nabyla jsem dojmu, že získaná data co do obsahu i množství jsou natolik bohatá, aby pro účely této práce mohla být považována za dostatečná, a tím se mohl cíl této práce chápat za splněný.

Během otevřeného a axiálního kódování jsem narazila na mnohá dilemata, která mne při zpracovávání výsledků provázela. Především při vytváření kategorií jsem se dostala do slepých uliček a nezbylo mi, než se vrátit o několik kroků zpět a nadefinovat si, na základě kterých údajů kategorie tvořím. To mohlo být způsobeno jak nejednotností

pojmu, které muži uváděli, místy přílišným zjednodušením výroku, čímž nebylo jasné, co v něm je klíčové, tak i občasným spojování více nesourodých pojmů v rámci jedné odpovědi. Zároveň v některých oblastech jsem se potýkala s těžkostmi, zda preferovat spíše více konzistentních kategorií s velmi úzkým zaměřením nebo naopak mít méně kategorií sdružujících v sobě několik částečně se překrývajících a místy odlišných témat. Navzdory obtížím, které mne provázely při otevřeném a axiálním kódování věřím, že kategorie, které nakonec vyplynuly, jsou s danou problematikou spjaty a jsou relevantní pro účely této práce.

Výzkumný vzorek této práce je také do značné míry limitován. Ačkoliv by se dal charakterizovat širokou rozmanitostí respondentů (z hlediska věku, délky trvání partnerského vztahu, (ne)přítomností potomků, atd.), aby se podařilo zajistit data bohatá na různé zkušenosti jednotlivce, vzhledem k nízkému počtu respondentů není možné v těchto podmínkách vyvozovat znaky a souvislosti v konkrétních skupinách respondentů. Bylo by proto zajímavé specifikovat v dalších studiích výzkumný vzorek a zkoumat, zda získaná data se mezi jednotlivými skupinami nějak významně liší. Kromě této alternativy by stálo za pozornost upřít pozornost nejen na aktuálně zadané muže, ale také na muže v homosexuálních vztazích, nezadané muže a v neposlední řadě také na ženy.

Například srovnání výsledků se skupinou nezadaných mužů by mohlo poskytnout zajímavé informace, existují-li nějaké rozdíly v chápání sebe sama v rovině partnerského vztahu a jeho zákonitostí jako takových. Zároveň vyvstala otázka, může-li být to, zda muži jsou ve vztahu či nikoliv, ovlivněno také soužitím rodičů v původní rodině. Tato výzkumná otázka mi připadala čím dál aktuálnější s narůstajícím počtem vrácených dotazníků, z těchto informací nakonec vyplynulo, že 80% mužů jsou z úplné rodiny. Vycházíme-li z věkového rozložení věku respondentů (průměr - 32let; medián - 30 let; modus - 25 let), počátek jejich narození je rok 1982, ve kterém podle údajů Českého Statistického Úřadu byla rozvodovost rodičů přibližně stejně vysoká jako nyní a výjimky se nacházely spíše pro konkrétní roky než déle trvající období (ČSÚ, 2013).

Dalším z dílčích návrhů pro budoucí výzkumné šetření je předložit stejný dotazník i partnerkám respondentů, a zeptat se, jak ony vnímají roli svého muže v partnerském vztahu. Takový výzkum by obohatil již získaná data o jiný úhel pohled na totéž, a poskytnul by názornou představu, na kolik se vnímání muže a ženy v tomtéž partnerském vztahu liší či naopak překrývá.

Chtěla bych v závěru této kapitoly ještě zdůraznit, že vzhledem k vytyčeným cílům této práce vytvořit teoretický rámec poskytující přehled současných poznatků o tématu mužství s důrazem na partnerské vztahy, strukturovat proces utváření genderové identity a zdůraznit specifika té mužské, a dále realizovat mapující studii poskytující informace o mužském nahlížení na partnerské vztahy, mohu zkonstatovat, že byly podle mého názoru tyto cíle částečně naplněny. Částečně právě proto, že nebylo v mých silách ani s ohledem na rozsah této práce možné, využít všech zdrojů zabývajících se tématem mužství v rámci teoretického přehledu a také proto, že výsledky praktické části s vzhledem k velikosti výzkumného vzorku a metodám využitým ve výzkumu nedají v žádném případě zobecňovat na mužskou populaci.

IV. ZÁVĚR

Těžištěm práce je teoretická přehledová studie zabývající se mužskou problematikou, která vzhledem k limitujícímu počtu českých autorů zabývajících se tématem maskulinity, identity ryze mužské a role muže v partnerských vztazích, čerpá především z rozmanitých současných prací zahraničních autorů. V práci je uveden nejen vývoj identity a specifika gender identity, ale také koncepce maskulinity. Představuji zde možné cesty k mužství s jejich typickými znaky včetně doporučovaných kroků napomáhající rozvinout zralé mužství. Vzhledem k tématu se teoretická část zabývá i oblastí partnerských vztahů, ke které je mužství vztaženo a také vybrané jednotlivé znaky typické pro muže v nich.

Praktická část byla realizována prostřednictvím kvalitativního výzkumu vycházejícího z principů zakotvené teorie na padesáti mužích aktuálně se nacházejících v partnerském vztahu. Rozmanitost vzorku respondentů mohla rozšířit výsledky o zajímavé úhly pohledu a subjektivní zkušenosti každého z mužů.

Během dlouhého období tvůrčího zrání a sbírání informací a psaní této práce jsem měla možnost pozorovat reakce mého okolí. Ohlédnou-li se zpátky, vybavuji si komentáře neskryvaného zájmu. Osobní projevy mužů i žen mne utvrzovaly, že zvolené téma je v současné době aktuální a lidé se jím zaobírají. Až mnohem později mi došlo, že komplexnost mužství a partnerských vztahů zcela přesahuje rozměr diplomové práce a že mi tak způsobí několik dlouhých přestávek přemítáním nad tématem a vhodným uchopením vlastní studie. Volba pro veřejnost atraktivního a blízkého tématu z něj může udělat dvousečnou zbraň, kdy na jedné straně jste obklopeni mnoha názory, laickými teoriemi a obecně platnými pravdami, které vás vedou, a na straně druhé jste popostrčeni na velmi tenký led plný metodologických omylů, vágních argumentů a nepodložených tvrzení.

Došla jsem k závěru, že největší zkouškou a lekcí bylo najít si svou vlastní cestu v tématu, které je svým způsobem každému vlastní, každý si tak nějak vnitřně tuší, jak to je a o to méně pozornosti je věnováno empirickému zkoumání a ověřování.

Výsledky této práce mohou být využity v poradenství a psychoterapii. V obecném měřítku mohou sloužit k pochopení formování mužské identity, jeho postoje k partnerství i

ženám s ohledem na mužskou ideologii. V konkrétní práci s klientem může pomoci nastínit oblasti, které jiní muži ve vztahu k partnerským vztahům vnímají. Zároveň i metody Nedokončených vět nebo Partnerský život a jeho části využít v praktické části práce mohou posloužit jako terapeutické nástroje umožňující otevřít téma partnerských vztahů, reflektovat jeho vlastní roli v nich a poskytnout cenné informace, které může poradce či psychoterapeut při práci s klientem využít. Zároveň tím může odborník povzbudit muže k sebeobjevování a podporovat tak jeho rozvoj, neboť kýžené zlepšení kvality partnerských vztahů jistě napomáhá i zlepšení subjektivního prožívání psychické pohody.

Nabízí se mnoho důležitých cest, kterými by stálo za to se vydat v cestě za pochopením mužů a jejich zákonitostem. Právě proto, že vznik této práce vnímám jako tvůrčí proces, nedokážu ji považovat za ukončenou, ba naopak je výchozím bodem pro mé porozumění mužům potažmo ženám v něčem tak zásadním jako jsou partnerské vztahy - oblasti, ve které bych ráda profesně působila.

V. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Ackerman, J. M., Griskevicius, V., & Li, N. P. (2011). Let's Get Serious: Communicating Commitment in Romantic Relationships. *Journal Of Personality & Social Psychology*, 100(6), 1079-1094.
- Adams, H. E., Wright Jr., L. W., Lohr, B. A. (1996). Is Homophobia Associated With Homosexual Arousal? *Journal of Abnormal Psychology*, 105(3), 440-445.
- Adana, F., Arslantaş, H., Ergin, F., Biçer, N., Kıranşal, N., & Şahin, S. (2011). Views of Male University Students About Social Gender Roles; An Example From East of Turkey. *Journal Of Family Violence*, 26(7), 519-526. doi:10.1007/s10896-011-9385-1.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens to the twenties. *American Psychologist*, 55, 469 – 480. doi:10.1037/0003-066X.55.5.469.
- Atkinson, R. L. (2005). *Psychologie*. Praha: Portál.
- Bačová, V. (1996). Spoločenská a kultúrna podmienenosť osobnej identity. *Československá psychologie*, 40, 4, 321-327.
- Bačová, V. (2003). *Osobní identita – konštrukcie – text – hľadanie významu*. In I. Čermák, P. Macek, M. Hřebíčková (Eds.) *Agrese, identita osobnost* (201-214). Brno: PÚ AV ČR, SCAN Tišnov.
- Bačová, V. (2008). Identita v sociální psychologii. In J. Výrost, I. Slaměník (Eds.) *Sociální psychologie* (109-124). Praha: Grada Publishing.
- Badinter, E. (2005). XY: *O mužské identitě*. 1. vyd. Praha: Paseka.
- Badinter, E. (2004). *Tudy cesta nevede. Slabé ženy, nebezpeční muži a jiné omyly radikálního feminismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Balswick, J. O. (1988). *The inexpressive male*. Lexington, MA: Lexington.
- Banker, J. E., Kaestle, C. E., & Allen, K. R. (2010). Dating is Hard Work: A Narrative Approach to Understanding Sexual and Romantic Relationships in Young Adulthood. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 32(2), 173-191. doi:10.1007/s10591-009-9111-9.

- Baron-Cohen, S. and Hammer, J. (1997). Is autism an extreme form of the male brain? *Adv. Infancy Res.* 11, 193–217 .
- Baucom, D. H. (1976). Independent masculinity and femininity scales on the California Psychological Inventory. *Journal of Counseling and Clinical Psychology*, 44, 876.
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497
- Bem, S. L. (1993). *The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality*. 1 st ed. Yale university press.
- Bernard, J. (1981). The good-provider role. *American Psychologist*, 36, 1–12. doi:10.1037/0003-066X.36.1.1.
- Berrill, K. T. (1990). Anti-gay violence and victimization in the United States: An overview. *Journal of Interpersonal Violence*, 5, 274-294.
- Bergel, E. (2011). Reflections on Don Juan and on the utility of the unhappy love affair. *Bulletin Of The Menninger Clinic*, 75(4), 344-371. doi:10.1521/bumc.2011.75.4.344
- Beusman, C. (2014). *Amazon Removes Guide to Date Rape After Outcry*. Dostupné online z: <http://jezebel.com/amazon-removes-guide-to-date-rape-after-outcry-1513135628>
- Bly, R., Woodman, M. (2002). *Král panna: o smíření mužského a ženského pohlaví*. Praha: Argo.
- Brannon, R., David, D. S. (1976). The Forty-nine percent majority: the male sex role. Addison-Wesley Pub. Co.
- Brehm, S. S. (2002). *Intimate relationships* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Breiding, M. J., Smith, S. G., Basile, K. C., Walters, M. L., Jieru, C., & Merrick, M. T. (2014). Prevalence and Characteristics of Sexual Violence, Stalking, and Intimate Partner Violence Victimization — National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, United States, 2011. *MMWR Surveillance Summaries*, 63(8), 1-18.
- Brtníková M. (1992). *Důvěrně o muži, o ženě*. Praha: Naše vojsko.

- Burn, S. M., Ward, A. Z. (2005). Men's conformity to traditional masculinity and Relationship satisfaction. *Psychology of Men & Masculinity*, 6, 254-263, doi:10.1037/1524-9220.6.4.254.
- Buss, D. M., Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 559-570.
- Buss, D. M. (1988). The evolution of human intrasexual competition: Tactics of mate attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 616-628.
- Buss, D. M., Shackelford, T. K., Kirkpatrick, L. A., & Larsen, R. J. (2001). A half century of mate preferences: The cultural evolution of values. *Journal of Marriage and Family*, 63, 491–503.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Bynner, J. (2005). Rethinking the youth phase of the life course: The case for emerging adulthood? *Journal of Youth Studies*, 8, 367–384. doi: 10.1080/13676260500431628
- Clatterbaugh, K. (1997). *Contemporary perspectives on masculinity*. University of Washington: Westview Press.
- Connell, R. (1987). *Gender and power*. Cambridge, England: Polity Press.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. 2nd ed. Berkley and Los Angeles: University of California Press.
- Constantinople, A. (1973). Masculinity-femininity: An exception to a famous dictum. *Psychological Bulletin*, 80, 389-407.
- Corneau, G. (2000). *Anatomie lásky: Vztahy otec-dcera, matka-syn a jejich vliv na budoucí partnerské vztahy*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Corneau, G. (2012). *Chybějící otec, chybující syn: Jak absence otce ovlivňuje utváření mužské identity*. 1. Vyd. Praha: Portál.
- Cunningham, J. D., & Antill, J. K. (1981). *Love in developing relationships*. In S. Duck & R. Gilmour (Eds.), *Personal relationships 2: Developing personal relationships* (pp. 27–51). London, England: Academic Press.

- ČSÚ. (2011). Porodnost a plodnost 2006 až 2010 (analýza No. a-4008-11). Dostupné online z: <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4008-11>.
- ČSÚ. (2013). Rozvodovost. Dostupné online z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
- Daniels, K. C., Zimmerman, T. S., & Bowling, S. W. (2002). Barriers in the bedroom: A feminist application for working with couples. *Journal of Feminist Family Therapy*, 14(2), 21–50.
- Deida, D. (2012). *Cesta pravého muže*. 1. vyd., Praha: Synergie.
- Deribe, K., Beyene, B. K., Tolla, A., Memiah, P., Biadgilign, S., & Amberbir, A. (2012). Magnitude and Correlates of Intimate Partner Violence against Women and Its Outcome in Southwest Ethiopia. *Plos ONE*, 7(4), 1-7. doi:10.1371/journal.pone.0036189
- Dion, K. K., & Dion, K. L. (1985). Personality, gender, and the phenomenology of romantic love. In P. Shaver (Ed.), *Self, situation, and social behavior: Review of personality and social psychology* (Vol. 6, pp. 209–239). Beverly Hills, CA: Sage.
- Eisler, R. M., & Skidmore, J. R. (1987). Masculine gender role stress: Scale development and component factors in the appraisal of stressful situations. *Behavior Modification*, 11, 123–136. doi:10.1177/01454455870112001.
- Ezzy, D. (2002). *Qualitative analysis: practice and innovation*. Crows Nest: Allen & Unwin.
- Fabes, R. A., & Martin, C. L. (1991). Gender and age stereotypes of emotionality. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 532–540. doi:10.1177/0146167291175008.
- Galperin, A., & Haselton, M. (2010). Predictors of How Often and When People Fall in Love. *Evolutionary Psychology*, 8(1), 5-28.
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H. A., Ellsberg, M., Heise, L., & Watts, C. H. (2006). Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *Lancet*, 368(9543), 1260-1269. doi:10.1016/S0140-6736(06)69523-8
- Gilligan, C. (2001). *Jiným hlasem: o rozdílné psychologii žen a mužů*. Praha, Portál.

- Gonzalez, A. Q., & Koestner, R. (2006). What valentine announcements reveal about the romantic emotions of men and women. *Sex Roles*, 55, 767–773. doi:10.1007/s11199-006-9130-z.
- González-Barrientos, M. (2011). Psique: Trabajando contra la violencia de sexo/género. (Spanish). *Boletín Científico Sapiens Research*, 1(2), 32-40.
- Goodman, A. (1990). Addiction: Definition and implications. *British Journal of Addiction*, 85, 1403–1408.
- Gottman, J. M., Coan, J., Carrere, S., & Swanson, C. (1998). Predicting marital happiness and stability from newlywed interactions. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 5–22.
- Gottman, J. M. & Silver, N. (1999). *The seven principles for making marriage work: A practical guide from the country's foremost relationship expert*. New York, NY: Three Rivers Press.
- Grossman, M., & Wood, W. (1993). Sex differences in intensity of emotional experience: A social role interpretation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 1010–1022. doi:10.1037/0022-3514.65.5.1010.
- Groth, M. (2011). We Men Must Love Our Boys. *International Journal Of Men's Health*, 10(1), 97-106.
- Hammond, W.P., & Mattis, J.S. (2005). Being a man about it: Manhood meaning among African American Men. *Psychology of Men & Masculinity*, 6, 114-126.
- Hatfield, E., & Sprecher, S. (1995). Men's and women's preferences in marital partners in the United States, Russia, and Japan. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26(6), 728-748.
- Havlík, R., Koťa J. (2002). *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Heilburn, A. B. (1976). Measurement of masculine and feminine sex role identities as independent dimensions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 44, 183-190.
- Hendl, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Henry, J., Helm Jr., H. W., & Cruz, N. (2013). Mate Selection: Gender and Generational Differences. *North American Journal Of Psychology*, 15(1), 63-70.

- Holland, J., Ramazanoglu, C., & Sharpe, S. (1993). Wimp or gladiator: Contradictions in acquiring masculine sexuality. In *Women, Risk and AIDS Project, Men Risk and AIDS Project*. London: Tufnell.
- Chaney, C. (2009). Boys to Men: How Perceptions of Manhood Influence the Romantic Partnerships of Black Men. *Western Journal Of Black Studies*, 33(2), 110-122.
- Chvála, V., Trapková L. (2004). *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada.
- Jaramillo-Sierra, A. L., & Allen, K. R. (2012). Who Pays After the First Date? Young Men's Discourses of the Male-Provider Role. *Psychology of Men & Masculinity*. Advance online publication. doi: 10.1037/a0030603.
- Jellouschek, H. (2009). *Bludné cesty lásky: manželský trojúhelník a jiné párové konflikty*. (Vyd. 1., 221 s.) Praha: Portál.
- Johannesen-Schmidt, M. C., & Eagly, A. H. (2002). Another look at sex differences in preferred mate characteristics: The effects of endorsing the traditional female gender role. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 322-328.
- Johnson, A. (2006). *Privilege, power and difference* (2nd ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Johnson, H. (2005). Assessing the prevalence of violence against women in Canada. *Statistical Journal Of The UN Economic Commission For Europe*, 22(3/4), 225-238.
- Jung, C. G. (1997). *Výbor z díla II: Archetypy a nevědomí*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
- Kalichman, S. C., & Cain, D. (2004). The relationship between indicators of sexual compulsivity and high risk sexual practices among men and women receiving services from a sexually transmitted infection clinic. *The Journal of Sex Research*, 41, 235–241.
- Kalivodová, L. (2011). *Role otce v současné rodině v kontextu změn rodičovských rolí*. Praha: Bakalářská práce: Evangelická teologická fakulta University Karlovy.

- Karsten, H. (2006). *Ženy - muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. (Vyd. 1., 183 s.) Praha: Portál.
- Katrňák, T., Lechnerová, Z., Pakosta, P., & Fučík, P. (2010). *Na prahu dospělosti*. Praha: Dokořán s.r.o.
- Kimmel, M. S.; Messner, M. (1992). *Men's Lives*. New York: MacMillan Publishing Co.
- Kimmel, M. S., Hearn, J., & Connell, R. (2005). *Handbook of studies on men & masculinities*. Thousand Oaks, Calif: Sage Publications
- Kivel, P. (1999). *Boys will be men: Raising our sons for courage, caring and community*. Gabriola Island B.C., Canada: New Society Publishers.
- Knoblochová, J. (1962). *Láska, manželství a ty*. 1. vyd. SZdN: Praha.
- Kratochvíl, S. (2009). *Manželská a párová terapie*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Kratochvíl, S., Kratochvílová V. (1990). Nesplněná očekávání v manželství a manželská terapie. Čs. Psychiat., 86, 56-60, 139-142.
- Lammi-Taskula, J., Brandth, B., Duvander A., Gíslason, I., Eydal, G. B., Rostgaard, T. (2011). *Parental Leave, Childcare and Gender Equality in the Nordic Countries*. Nordic Council of Ministers.
- Levant, R.F., Smalley, K.B., Aupont, M., House, A., Richmond, K., & Noronha, D. (2007). Validation of the Male Role Norms Inventory – Revised. *Journal of Men's Studies*, 15, 85-100.
- Mac an Ghaill, M. (2000). Rethinking (male) gendered sexualities in education: What about the British heteros? *Journal of Men's Studies*, 8(2), 195/212.
- Matějček, Z. (2003). *Co děti nejvíc potřebují*. 3. vyd., Praha: Portál.
- Matějková, E. (2007). *Jak řešit konflikty a problémy v partnerských vztazích*. (Vyd. 1., 159 s.) Praha: Grada.
- Matoušek O. (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.

- McCreary, D. R. (1990). Multidimensionality and the measurement of gender role attributes: A comment on Archer. *British Journal of Social Psychology*, 29, 265–272. doi:10.1111/j.2044-8309.1990.tb00905.x.
- Medora, N. P., Larson, J. H., Hortacsu, N., & Dave, P. (2002). Perceived attitudes towards romanticism: A cross-cultural study of American, Asian-Indian, and Turkish young adults. *Journal of Comparative Family Studies*, 33, 155–178.
- Miller, D., Ross, M. (1975). Self-serving Biases in the Attribution of Causality: Fact or Fiction?. *Psychological Bulletin* 82 (2): 213–225. doi:10.1037/h0076486.
- Miovský, M., (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada.
- Montgomery, M. J. (2005). Psychosocial intimacy and identity: From early adolescence to emerging adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 20, 346-374.
- Mosier, W. (2006). Intimacy: The key to a healthy relationship. *Annals of the American Psychotherapy Association*. 9(1), 34-35.
- Moss-Racusin, C. A., Good, J. J., Sanchez, D. T. (2010). Impact of Collective Gender Identity on Relationship Quality: When Men Feel Devalued. *Psychology of Men & Masculinity. American Psychological Association*, Vol. 11, No. 1, 65–75 1524-9220/10/\$12.00 DOI: 10.1037/a0017635.
- Mostafa Kamal, S. M. (2013). Domestic Violence, Unwanted Pregnancy and Pregnancy Termination among Urban Women of Bangladesh. *Journal Of Family & Reproductive Health*, 7(1), 11-22.
- Murstein, B. I. (1988). *A taxonomy of love*. New London: Connecticut College. Dostupné online z: http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/35/8c/57.pdf
- Notarius, C. I., & Johnson, J. S. (1982). Emotional expression in husbands and wives. *Journal of Marriage and Family*, 44, 483– 489. doi:10.2307/351556.
- O'Malley, H. (2014). *Defining A Modern Masculinity*. Dostupné online z: <http://www.doctornerdlove.com/2014/02/defining-modern-masculinity/>

- O'Neil, J. M. (2008). Summarizing 25 years of research on men's gender role conflict using the gender role conflict scale. *The Counseling Psychologist*, 36, 358–445. doi:10.1177/0011000008317057.
- Oakley, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Orlofsky, J. L., & O'Heron, C. A. (1987). Development of a Short-Form Sex Role Behavior Scale. *Journal Of Personality Assessment*, 51(2), 267.
- Orrange, R. M. (2003). The emerging mutable self: Gender dynamics and creative adaptations in defining work, family and the future. *Social Forces*, 82, 1–34. doi:10.1353/sof.2003.0103
- Pasick, R.S. (1992). *Awakening from the deep sleep: A powerful guide for courageous men*. San Francisco: Hardon.
- Peck, K. T., & McKee, A. J. (2002). Sexual addiction and the workplace: A public sector employer's response. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 9, 127–138.
- Pellegrini, R. J. (1978). Sex differences in the perception of romantic love-mate attraction. *Perceptual and Motor Skills*, 47, 1089–1090.
- Peterman, A., Palermo, T., & Bredenkamp, C. (2011). Estimates and Determinants of Sexual Violence Against Women in the Democratic Republic of Congo. *American Journal Of Public Health*, 101(6), 1060-1067. doi:10.2105/AJPH.2010.300070
- Pines, A. M. (1998). *Romantic jealousy: Causes, symptoms, cures*. New York, NY: Routledge.
- Plaňava, I. (2000). *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk.
- Pleck, J. H. (1976). The psychology of sex roles: Traditional and new views. In L. A. Carter & A. F. Scott (Eds.), *Women and men: Changing roles, relationship and perceptions*. New York: Aspen Institute for Humanistic Studies.
- Pleck, J. H. (1995). The gender role strain paradigm An update. In R. F. Levant & W. S. Pollack (Eds.), *A new psychology of men* (pp. 11-32). New York, NY: Basic Books.
- Plháková, A. (2006). *Dějiny psychologie*. Praha: Grada.
- Plzák, M. (1973). *Poznání a léčba poruch manželského soužití*. Praha, Avicenum.
- Plzák, M. (1998). *Klíč k výběru partnera pro manželství*. 3. vyd. Praha: MOTTO.

- Poněšický, J. (2012). *Fenomén ženství a mužství. Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. 4. vyd. Praha: Triton.
- Praško, J. (2005). *Asertivita v partnerství*. Praha: Grada.
- Procházka, I., Weiss, P. (2008). Pohlavní identita. In H. Fifková (Ed.), *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity* (13-17). Praha: Grada.
- Puri, M., Frost, M., Tamang, J., Lamichahane, P., & Shah, I. (2012). The prevalence and determinants of sexual violence against young married women by husbands in rural Nepal. *BMC Research Notes*, 5(1), 291-303. doi:10.1186/1756-0500-5-291.
- Renzetti, C. M., Curran, D. J. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Roberts, C., Kippax, S., Waldby, C., & Crawford, J. (1995). Faking it: The story of “Ohh!”. *Women’s Studies International Forum*, 18(5/6), 523/532.
- Rohr, R. (2005). *Adamův návrat: Mužská iniciace*. Praha: Vyšehrad.
- Rubin, Z., Peplau, L. A., and Hill, C. T. (1981). Loving and leaving: Sex differences in romantic attachments. *Sex Roles*, 7, 821-835.
- Sagarin, B. J. (2005). Reconsidering evolved sex differences in jealousy: Comment on Harris (2003). *Personality and Social Psychology Review*, 9, 62–75. doi:10.1207/s15327957pspr0901_5.
- Saith, A. & Vijayabaskar, M., Gayathri, V. (2008). *ICTs and Indian Social Change: Diffusion, Poverty, Governance*. SAGE Publications India.
- Satir, V. (1994). *Kniha o rodině*. (1. vyd., 350 s.) Praha: Institut Virginie Satirové.
- Shackelford, T. K., Schmitt, D. P., & Buss, D. M. (2005). Universal dimensions of human mate preferences. *Personality and Individual Differences*, 39(2), 447-458.
- Sinn, J. S. (1997). The predictive and diskriminant validity of masculinity ideology. *Journal of Research in Personality*, 31, 117135. doi:10.1006/jrpe.1997.2172.
- Sonet, D. (1995). *Dobrý partnerský vztah*. Praha: Portál.
- Spence, J. T. (1979). Traits, roles and the concept of androgyny. In J. E. Gullahorn (Ed.), *Psychology and women: In transition*. Washington, DC: Winston.

- Sprecher, S., and Metts, S. (1989). Development of the “Romantic Beliefs Scale” and examination of the effects of gender and gender-role orientation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6, 387-411.
- Sprecher, S., & Sedikides, C. (1993). Gender differences in perceptions of emotionality: The case of close, heterosexual relationships. *Sex Roles*, 28, 511–530. doi:10.1007/BF00289678.
- Stephenson, B. (2012). Co dělá z chlapců muže - Duchovní přechodové rituály ve věku nevšímavosti. 1. vyd. Praha: DharmaGaia.
- Sternberg, R. J (1998). Triangulating Love. In Sternberg, R. J. & Barnes, M. L. (Eds.). *The Psychology of Love*. New York, Vail-Ballou Press.
- Šnokhous, P. (2008) *Strach ze ztráty maskulinity u českých mužů*. Praha: Bakalářská práce. Karlova Univerzita, Fakulta humanitních studií.
- Šulová, L. (2005). Raný psychický vývoj dítěte. 1.vyd. Praha : Karolinum.
- Šulová, L. (2011). Faktory ovlivňující trvalost partnerského vztahu a volba partnera. In Šulová, L., Fait, T., & Weiss, P. (Eds.), *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. (183-187). Praha: Maxdorf.
- Šulová, L. (2011). Psychosociální vývoj jedince a formování identity v dětství. In Šulová, L., Fait, T., & Weiss, P. (Eds.), *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. (77-80). Praha: Maxdorf.
- Tajfel, H. and Turner, J. C. (1986). The social identity theory of inter-group behavior. In S. Worchel and L. W. Austin (eds.), *Psychology of Intergroup Relations*. Chigago: Nelson-Hall
- Tatum, J.L., & Charlton, R. (2008). A phenomenological study of how selected college men construct and define masculinity. *Higher Education in Review*, 5, 99-125.
- Trumann D. M., Tokar, D. M. & Fischer, A. R. (1996). Dimensions of masculinity: Relations to date rape supportive attitudes and sexual aggression in dating situation. *Journal of Counseling and Development*, 74, 555-562.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie*, 2. díl. 1. vyd. Praha: Karolinum.

- Vodochodský, I. (1999). *Muži a maskulinity*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.
- Výrost, J., Slaměník, I. (2010). *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada.
- Wade, J. C. (1998). Male reference group identity dependence: A theory of male identity. *The Counseling Psychologist*, 26, 349–383. doi:10.1177/0011000098263001.
- Wade, J. C., Donis, E. (2007). Masculinity ideology, male identity, and romantic relationship quality among heterosexual and gay men. *Sex Roles*, 57, 775-786. doi:10.1007/s11199-007-9303-4.
- Weeks, Jeffrey (2000). *Making Sexual History*. Cambridge: Polity Press.
- Weiss, D. W. (2004). The prevalence of depression in male sex addicts residing in the United States. *Proquest Dissertations*, 64, 6345B. (UMI No. 3115848).
- Weiss, J. (2014). Women's Rights in Colombia. *World Affairs*, 177(2), 50-57.
- Weiss, P., Zvěřina, J. (2001). *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Weiss, P. (2011). Evoluční základy partnerského výběru. In Šulová, L., Fait, T., & Weiss, P. (Eds.), *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. (114-125). Praha: Maxdorf.
- Weiss, P. (2011). Homosexualita. In Šulová, L., Fait, T., & Weiss, P. (Eds.), *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. (191-198). Praha: Maxdorf.
- Werth, S. (2011). *Survival of the Male Breadwinner*. Hecate, 37(1), 145-156.
- West, D. J. (1977). *Homosexuality re-examined*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- West, G. K. (2002). *Dobrodružství psychického vývoje*. 1. vyd. Praha: Portál.
- Wetherell, M. and Edley, N. (1998). Gender practices: steps in the analysis of men and masculinities. In K. Henwood, C. Griffin, and A. Phoenix (eds.) *Standpoints and Differences: Essays in the Practice of Feminist Psychology*. London: Sage.
- White, A. (2009). Big boys really don't cry: Considering men's reluctance to engage in counselling. *Counselling Psychology Review*, 24(3/4), 2-8.
- Witkin, G. (2009). *Jak přežít stres – průvodce pro muže*. 1. vyd. Praha: Práh.

- Wong, Y. J., Shea, M., LaFollette, J. R., Hickman, S. J., Cruz, N., & Boghokian, T. (2011). The Inventory of Subjective Masculinity Experiences: Development and Psychometric Properties. *Journal Of Men's Studies*, 19(3), 236-255. doi:10.3149/jms.1903.236.
- Zapf, J. L., Greiner, J., & Carroll, J. (2008). Attachment Styles and Male Sex Addiction. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 15(2), 158-175. doi:10.1080/10720160802035832.

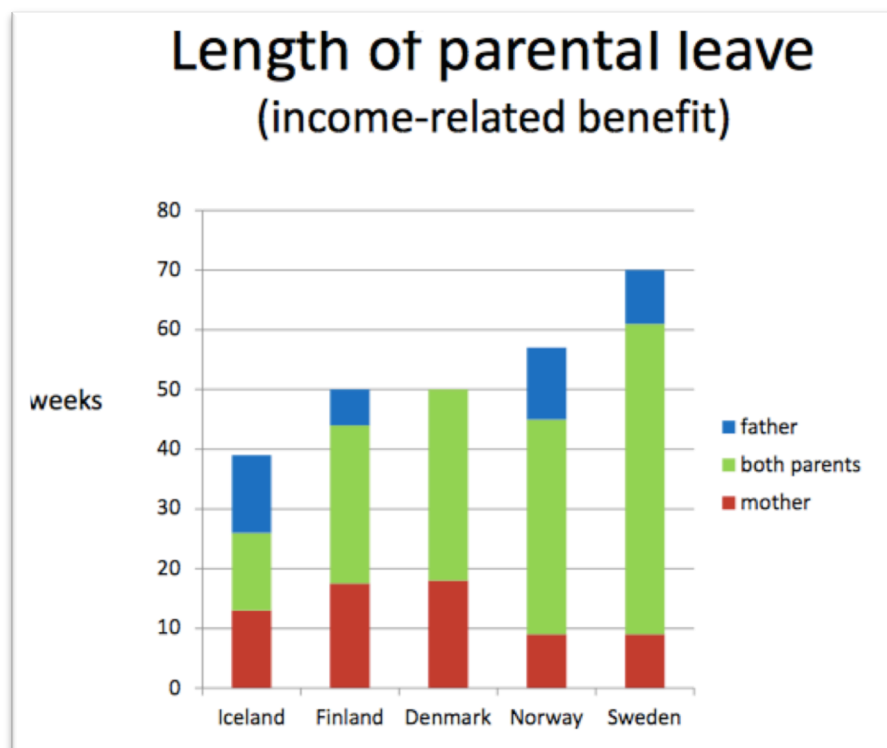
VI. PŘÍLOHY

- Příloha A: Kategorie vztahů v anglickém originále (Banker, Kaestle & Allen, 2010, s. 188).
- Příloha B: Přehled délky rodičovské dovolené v týdnech u otce, obou rodičů a matky ve Skandinávských státech (Lammi-Taskula et al., 2011).
- Příloha C: Dotazník
- Příloha D: Ukázka vyplněného dotazníku

Příloha A: Tabulka 1: Kategorie vztahů v anglickém originále (Banker, Kaestle & Allen, 2010, s. 188).

1	2	3	4
Combination partnership	Romantic partnership	Not yet romantic or sexual partnership	Sexual partnership
Ideal	A relationship	Hanging out	Hook up
True	Dating	Talking	Friends with benefits
Real	Partner	Friends	Booty call
Love	Emotional attachment	Flirting	Fuck buddy
Healthy	Bond	Casual dating	No emotional attachment
Committed sexually	Connection		No commitment
Emotional attachment	Exclusivity		No love
Strong feelings	Trust		Just sexual
Romance	Commitment		One night stands
Deep connections	Supportive		Only physical
Close friends	Trustworthy		Strictly sex
	Attraction		
	Without worry		
	Best friends		
	Companionship		

Příloha B: Přehled délky rodičovské dovolené v týdnech u otce, obou rodičů a matky ve Skandinávských státech (Lammi-Taskula et al., 2011).

Milý muži,

Obracím se na Vás s prosbou o Váš čas při spolupráci na výzkumu, který je součástí mé diplomové práce „Muži a jejich role v současných partnerských vztazích“. Cílem výzkumu je zmapovat, jakým způsobem muži ve vztazích fungují a co v něm považují za důležité. Na následujících stranách najdete tři dotazníky. První z nich se týká nedokončených vět, který je zaměřen na definici Vaší role v partnerském vztahu. Druhý dotazník se týká Vašeho partnerského života a jeho částí, ze kterých se skládá. Posledním je shrnutí základních osobních údajů, jakými jsou například věk, dosažené vzdělání, atd. Vyplněním těchto dotazníků napomůžete realizaci této studie a možnému využití poznatků z ní v partnerském poradenství.

Chtěla bych Vás také ujistit, že veškeré Vaše odpovědi zůstanou anonymní a za žádných okolností nebudou zveřejněny či dokonce spojovány s Vaší osobou. Veškeré Vámi poskytnuté údaje slouží pouze pro účely mé diplomové práce.

V případě, že byste měl zájem o souhrnné výsledky tohoto výzkumu, neváhejte mne kontaktovat nebo mi zanechte Váš kontakt na této straně, která nebude součástí podkladů pro výzkum.

Předem velice děkuji za Váš čas.

Eliška Remešová

+420 736 733 693

eliska.remesova@gmail.com

☐ Mám zájem o souhrnné výsledky této studie, a zároveň zde uvádím svůj e-mail, kam mi mají být výsledky doručeny:

1. Nedokončené věty

Následující otázky se týkají Vašeho partnerského života a Vašeho postavení v něm. Prosím, doplňte následujících deset bodů podle toho, co Vás první napadne, když se řekne „Vy jako partner...“. Jednotlivé odpovědi mohou odrážet Vás ve vztahu, Vaše přání, postoje, zvyky či Vaše představy o vztahu. Můžete doplnit jedno slovo, více slov i celou větu, avšak prosím své odpovědi neopakujte. Příliš se nezabývejte racionálním významem, prostě napište to první, co Vás napadne. J Nejsou žádné správné ani špatné odpovědi.

- Jako partner..... —
- Jako partner..... —
- Jako partner..... —
- Jako partner..... —
- Jako partner..... —
- Jako partner..... —
- Jako partner..... —
- Jako partner..... —
- Jako partner..... —
- Jako partner..... —

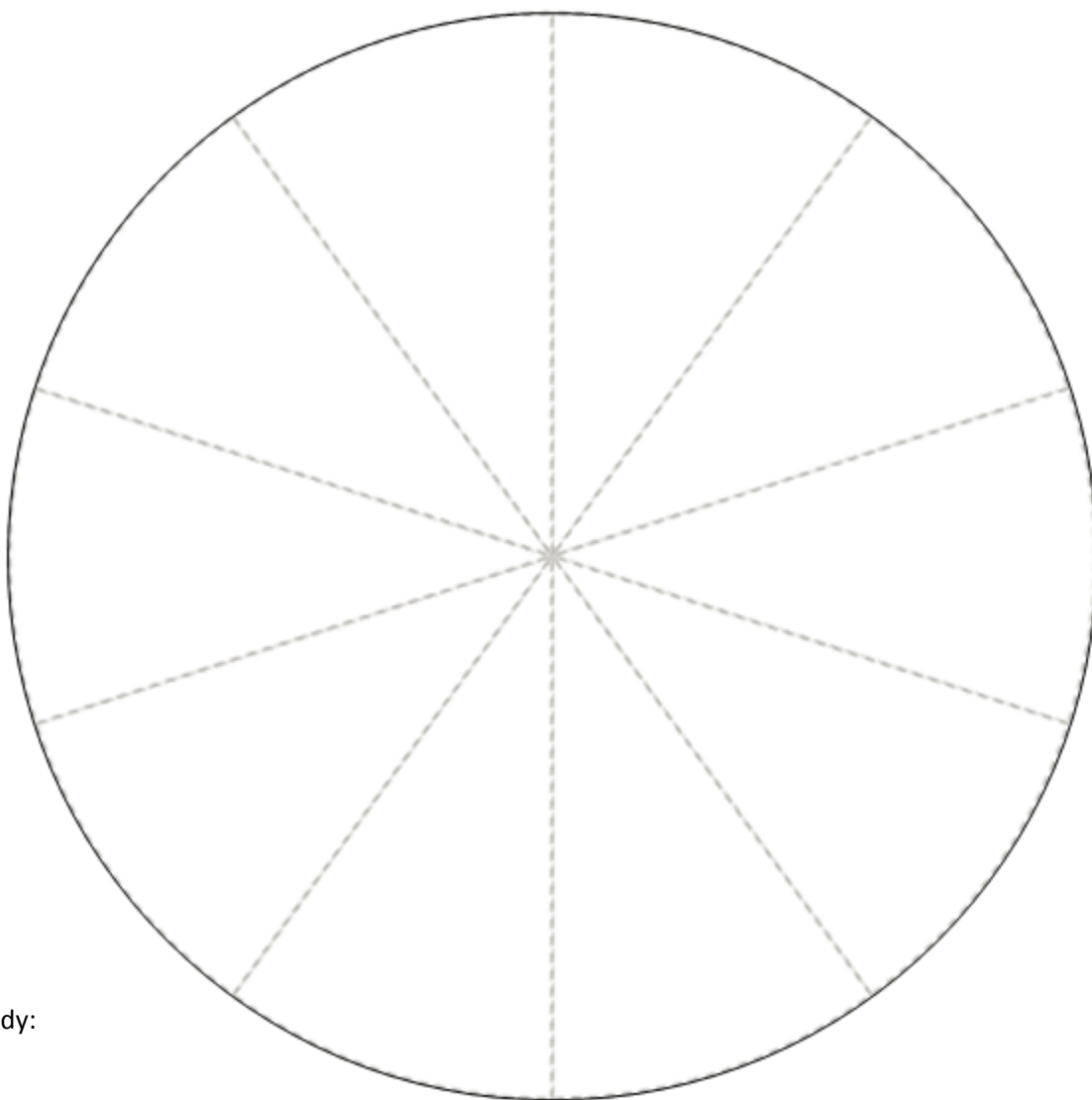
Nyní, prosím seřadte Vaše odpovědi podle toho, jak jsou pro Vás důležité.

Té nejdůležitější přiřadte 1 a pokračujte dále až po tu nejméně důležitou s číslem 10.

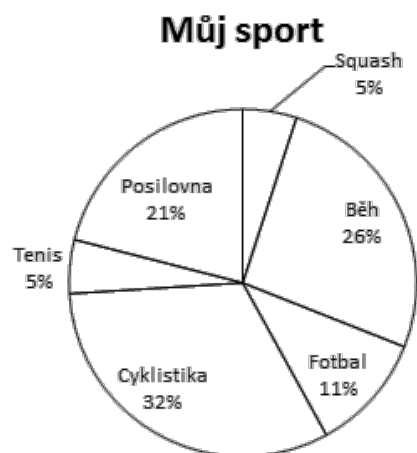
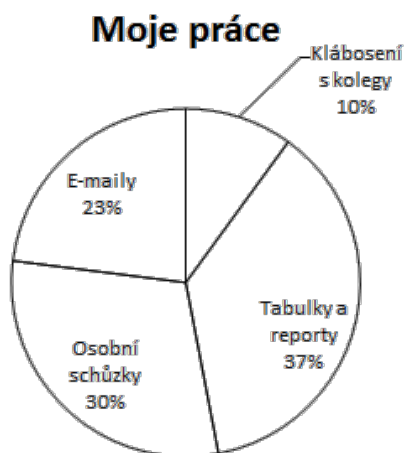

2. Partnerský život a jeho části

Tento kruhový graf představuje partnerský vztah. Prosím popište, z jakých součástí (činností) se skládá Váš partnerský vztah. Počet částí není nijak omezen, můžete jich uvést tolik, kolik Vás napadne a v takové míře, jak je vnímáte ve Vašem současném partnerském vztahu. Graf je rozdělený pro Vaši snazší orientaci na 10 částí po 10%, nicméně se tím nemusíte řídit, rozdělení je úplně na Vás. Pod grafem naleznete příklady.

Příklady:

3. Osobní údaje

Poslední dotazník mapuje základní informace o Vás a týkají se demografických a osobních údajů. Jsou důležité pro to, aby bylo možné porovnat Vaše odpovědi s jinými respondenty ve stejném či rozdílném věku, stavu, atd.

Prosím uveďte odpovědi na následující otázky:

Váš věk: _____

Nejvyšší dosažené vzdělání: ☐ ZŠ
☐ SOU
☐ SŠ (bez maturity)
☐ SŠ (s maturitou)
☐ VŠ

Současný stav: ☐ zadaný, nebydlím s partnerkou ve společné domácnosti
☐ zadaný, bydlím s partnerkou ve společné domácnosti
☐ ženatý

Délka současného partnerského vztahu: ____ rok a ____ měsíc

(pozn: prosím uvádějte i s měsíci. Např. jste se svou partnerkou 3 roky a 11 měsíců, uveďte 3 a 11) Délka
Pořadí aktuálního stavu (berte prosím v potaz ty, které považujete za seriózní): ____

Děti: ☐ nemám děti
☐ mám děti (prosím, uveďte počet dětí: _____)

Jsem z: ☐ úplné rodiny
☐ neúplné rodiny: ☐ žil jsem pouze s matkou
☐ žil jsem pouze s otcem
☐ rozvedené rodiny: ☐ žil jsem s matkou a jejím partnerem
☐ žil jsem s otcem a jeho partnerkou
☐ jiné, uveďte konkrétně: _____

Partnerství mých rodičů považuji za: ☐ harmonické až ideální
☐ spokojené až šťastné
☐ nespokojené až nešťastné
☐ bouřlivé, plné hádek
☐ jiné, uveďte konkrétně: _____

V partnerství mých rodičů považuji za dominantní: ☐ otce
☐ matku
☐ oba stejně

Mám ve své původní rodině svůj vzor, a tím je:

Příloha D: Ukázka vyplněného dotazníku

1. Nedokončené věty

Následující otázky se týkají Vašeho partnerského života a Vašeho postavení v něm. Prosím, doplňte následujících deset bodů podle toho, co Vás první napadne, když se řekne „Vy jako partner...“. Jednotlivé odpovědi mohou odrážet Vás ve vztahu, Vaše přání, postoje, zvyky či Vaše představy o vztahu. Můžete doplnit jedno slovo, více slov i celou větu, avšak prosím své odpovědi neopakujte. Příliš se nezabývejte racionálním významem, prostě napište to první, co Vás napadne. ☐ Nejsou žádné správné ani špatné odpovědi.

- Jako partner... očekávám loajalitu své ženy 8
- Jako partner... se musím postarat o rodinu 1
- Jako partner... očekávám od své ženy podporu 3
- Jako partner... jsem zodpovědný za náladu a atmosféru ve vztahu. 2
- Jako partner... jsem vždy otevřen diskusi 6
- Jako partner... těžko ustupuji, když jsem 100% přesvědčen o pravdě. 7
- Jako partner... chci mít stejný smysl pro humor s partnerkou. 4
- Jako partner... jsem tu vždy pro svou partnerku 5
- Jako partner... jsem nikdy nespěšný. 10
- Jako partner... se cítím líp než single. 7

Nyní, prosím seřaďte Vaše odpovědi podle toho, jak jsou pro Vás důležité.

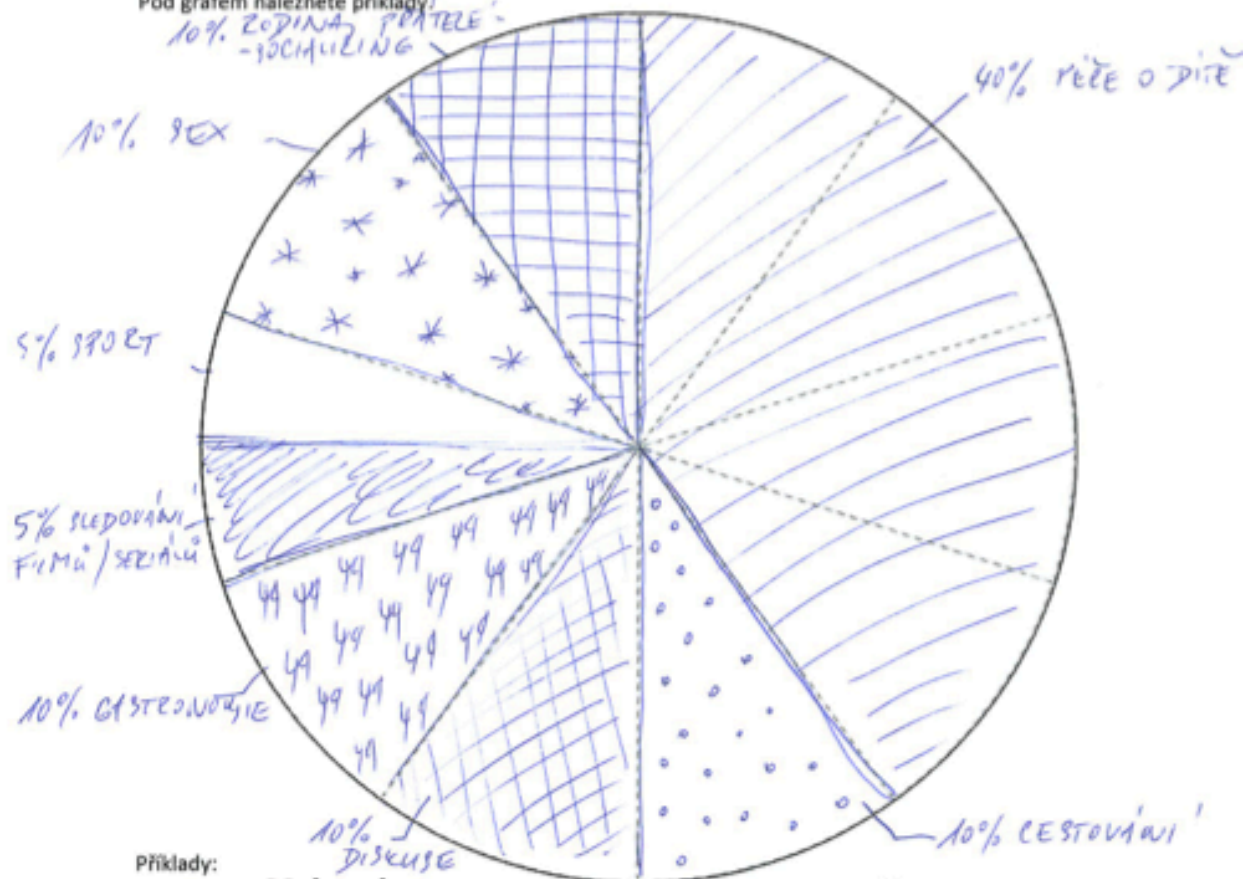
Té nejdůležitější přiřadíte 1 a pokračujte dále až po tu nejméně důležitou s číslem 10.

2. Partnerský život a jeho části

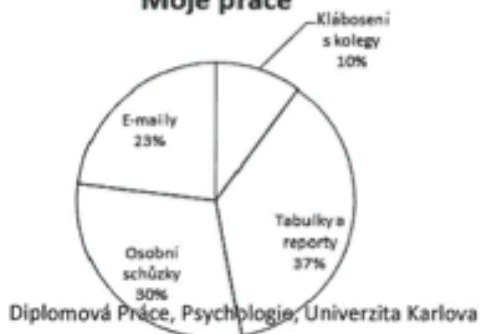
Tento kruhový graf představuje partnerský vztah. Prosim popište, z jakých součástí (činností) se skládá Váš partnerský vztah. Počet částí není nijak omezen, můžete jich uvést tolik, kolik Vás napadne a v takové míře, jak je vnímáte ve Vašem současném partnerském vztahu. Graf je rozdělený pro Vaši snazší orientaci na 10 částí po 10%, nicméně se tím nemusíte řídit, rozdělení je úplně na Vás.

Pod grafem naleznete příklady:

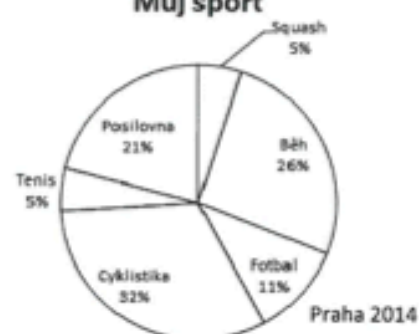

Příklady:

Moje práce

Můj sport

3. Osobní údaje

Poslední dotazník mapuje základní informace o Vás a týká se demografických a osobních údajů. Jsou důležité pro to, aby bylo možné porovnat Vaše odpovědi s jinými respondenty ve stejném či rozdílném věku, stavu, atd.

Prosím uveďte odpovědi na následující otázky:

Váš věk:

34

Nejvyšší dosažené vzdělání:

- ☐ ZŠ
☐ SOU
☐ SŠ (bez maturity)
☐ SŠ (s maturitou)
☒ VŠ

Současný stav: ☐ zadaný, nebydlím s partnerkou ve společné domácnosti

☐ zadaný, bydlím s partnerkou ve společné domácnosti

☒ ženatý

Délka současného partnerského vztahu: 4 rok a 5 měsíc

(pozn: prosím uvádějte i s měsíci. Např. jste se svou partnerkou 3 roky a 11 měsíců, uveďte 3 a 11)

Děti:

☐ nemám děti

☒ mám děti (prosím, uveďte počet dětí: 1)

Jsem z:

☒ úplné rodiny

☐ neúplné rodiny:

☐ žil jsem pouze s matkou

☐ žil jsem pouze s otcem

☐ rozvedené rodiny:

☐ žil jsem s matkou a jejím partnerem

☐ žil jsem s otcem a jeho partnerkou

☐ jiné, uveďte konkrétně: _____

Partnerství mých rodičů považuji za:

☐ harmonické až ideální

☐ spokojené až šťastné

☐ nespokojené až nešťastné

☐ bouřlivé, plné hádek

☒ jiné, uveďte konkrétně:

NEHARMONICKÝ, ODPORČIVÝ SO-LETEHLÝ
VZTAH, NEHARMONICKÝ SPOKOJENÝ S
OSOBNÍMI VĚCÍMI

V partnerství mých rodičů považuji za dominantní:

☒ otce

☐ matku

☐ oba stejně

Mám ve své původní rodině svůj vzor, a tím je:

TAJEMNĚ OSTA RODINĚ